

ЕКОЛОГІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА

Європейський банк реконструкції та розвитку (далі – «ЄБРР»)

Переклади оригінального тексту цього документу надаються ЄБРР лише для зручності читачів. Хоча ЄБРР вжив належних заходів для забезпечення автентичності перекладу, ЄБРР не гарантує і не засвідчує точність цього перекладу. Читач може покладатися на будь-який такий переклад лише на власний ризик. ЄБРР, його працівники чи агенти за жодних обставин не нестимуть відповідальність перед читачем або будь-ким іншим за будь-яку неточність, помилку, пропуск, видалення, недолік та/або будь-яку зміну будь-якого змісту у перекладі незалежно від їх причини, ані відповідальність за будь-яку шкоду, заподіяну ними. У випадку будь-яких розходжень чи суперечностей між англійською версією та перекладом англійська версія має переважну силу.

Зміст

Розділ I. Мета.....	4
Розділ II: Визначення.....	5
Розділ III:Сфера застосування.....	6
1. Роль та обов'язки ЄБРР.....	6
2. Зобов'язання ЄБРР.....	6
3. Екологічні та соціальні вимоги до реалізації проєктів.....	8
4. Врахування екологічних і соціальних міркувань у проєктах.....	9
5. Публічне звітування та підзвітність ЄБРР.....	13
6. Інституційна структура та процес впровадження.....	13
7. Додатки.....	13
Розділ IV: Відмова від вимог, винятки та оприлюднення.....	14
1. Відмова від вимог.....	14
2. Винятки.....	14
3. Оприлюднення.....	14
Розділ V: Перехідні положення.....	14
Розділ VI: Дата набрання чинності.....	14
Розділ VII: Система прийняття рішень.....	14
Розділ VIII: Перегляд і звітність.....	14
1. Перегляд.....	14
2. Звітність.....	14
Розділ IX: Пов'язані документи.....	15
Додаток 1: Перелік видів діяльності, які не фінансуються ЄБРР з екологічних і соціальних міркувань.....	16
Додаток 2: Проєкти категорії «А».....	18

Вимога ЄБРР до реалізації проєктів № 1: Оцінка та менеджмент екологічних і соціальних ризиків та впливів.....	21
Вимога ЄБРР до реалізації проєктів № 2:Трудові відносини та умови праці.....	27
Вимога ЄБРР до реалізації проєктів № 3: Ефективне використання ресурсів, запобігання та контроль забруднення довкілля	33
Вимога ЄБРР до реалізації проєктів № 4: Охорона праці та техніка безпеки	38
Вимога ЄБРР до реалізації проєктів № 5: Землевідведення, обмеження землекористування та примусове переселення.....	45
Вимога ЄБРР до реалізації проєктів №6: Збереження біорізноманіття та сталє управління живими природними ресурсами	60
Вимога ЄБРР до реалізації проєктів №7: Корінні народи	68
Вимога ЄБРР до реалізації проєктів №8: Культурна спадщина	74
Вимога ЄБРР до реалізації проєктів №9: Фінансові посередники	78
Додаток А. Перелік видів діяльності, що вимагають повідомлення	81
Вимога ЄБРР до реалізації проєктів №10: Оприлюднення інформації та взаємодія із стейкхолдерами.....	82

Екологічна та соціальна політика ЄБРР

Розділ I. Мета

Європейський банк реконструкції та розвитку (далі – «ЄБРР» чи «Банк») відданий підтримці «екологічного і сталого розвитку» в усьому спектрі своєї діяльності згідно з Угодою про заснування ЄБРР¹. Банк визнає, що екологічна і соціальна сталість є одним з основоположних аспектів у досягненні результатів згідно з його мандатом, який передбачає підтримку процесу переходу. Отже, проєкти, які забезпечують екологічну і соціальну сталість, відносяться до найвищих пріоритетів діяльності Банку.

Цей документ:

- визначає, як саме Банк здійснює оцінку та моніторинг екологічних і соціальних ризиків та впливів у своїх проєктах;
- встановлює мінімальні вимоги до управління екологічними та соціальними впливами і ризиками, що виникають у зв'язку з проєктами, які фінансує ЄБРР, протягом усього життєвого циклу цих проєктів;
- встановлює для Банку стратегічну мету просування проєктів, які забезпечують суттєві екологічні та соціальні покращення; та
- визначає ролі та обов'язки ЄБРР та його клієнтів у розробці, імплементації та експлуатації проєктів відповідно до цієї Політики.

Цей документ замінює собою Екологічну та соціальну політику ЄБРР 2014 року та відповідні Вимоги до реалізації проєктів.

¹ Стаття 2.1(vii) Угоди про заснування Європейського банку реконструкції та розвитку.

Розділ II: Визначення

Терміни, що використовуються в цій Політиці, мають наступні значення:

"Пов'язані об'єкти"	Об'єкти чи види діяльності, які не фінансуються ЄБРР у рамках проєкту, але, на думку ЄБРР, мають значення для успіху проєкту або досягненні узгоджених результатів проєкту. Це такі нові об'єкти або види діяльності: (i) без яких проєкт не був би економічно доцільним та (ii) які б не будувалися, не розширювалися і не виконувалися або будівництво чи виконання яких не планувалося б, якби проєкту не існувало.
"Краща міжнародна практика" або "КМП"	Застосування професійних навичок, добросовісності, обережності та далекоглядності, яке обґрунтовано очікується від вмілих і досвідчених професіоналів, які займаються однією й тією самою діяльністю в однакових або схожих обставинах у глобальному чи регіональному вимірі. Внаслідок такого застосування у проєкті мають використовуватися найбільш належні підходи і стандарти з урахуванням конкретних обставин проєкту.
"Ієрархія пом'якшення"	Заходи, що вживаються для уникнення екологічних або соціальних впливів з самого початку реалізації проєкту, а також, якщо повне уникнення не є можливим, додаткові заходи, що забезпечать мінімізацію, пом'якшення та, в якості останнього можливого варіанту, врівноваження та/або компенсацію залишкових негативних впливів.
"Проєкт"	Набір робіт, товарів, послуг та/або видів господарської діяльності, які визначені в угодах фінансування, щодо яких клієнт звертається до ЄБРР за фінансуванням, і які в подальшому затверджуються Радою директорів ЄБРР або менеджментом ЄБРР, якщо Рада директорів делегувала йому повноваження для затвердження.
"Соціальні питання"	Питання, які стосуються осіб, на яких впливають проєкти, їхніх громад і працівників та пов'язані з такими аспектами, як соціально-економічний статус, вразливість, гендер, гендерна ідентичність, права людини, сексуальна орієнтація, культурна спадщина, умови праці, охорона праці та участь у прийнятті рішень.
"Вразливі особи"	Особи або групи осіб, на яких проєкт впливає більше, ніж на інших, через такі їхні характеристики, як гендер, гендерна ідентичність, релігія, етнічне походження, приналежність до корінних народів, вік (у тому числі діти, молодь та люди похилого віку), обмежені фізичні або розумові можливості, грамотність, політичні погляди або соціальний статус. До вразливих осіб та/або груп осіб також можуть відноситися люди у вразливих ситуаціях, зокрема люди, які живуть за межею бідності, безземельні, неповні домогосподарства, залежні від природних ресурсів громади, трудові мігранти, біженці, внутрішньо переміщені особи або інші переміщені особи, яких не захищає національне законодавство та/або публічне міжнародне право.

Розділ III: Сфера застосування

1. Роль та обов'язки ЄБРР

- 1.1 Обов'язки ЄБРР відповідають його ролі міжнародної фінансової організації, що надає фінансування для проєктів, затверджених ЄБРР. Рівень участі ЄБРР у будь-якому конкретному інвестиційному проєкті чи проєкті технічного співробітництва визначається характером і масштабом цього проєкту, наявністю донорського фінансування, а також конкретними обставинами співробітництва і відносинами з клієнтом.
- 1.2 ЄБРР може утримуватися від фінансування проєктів на екологічних чи соціальних підставах. Існує декілька видів діяльності, які ЄБРР не фінансує згідно з Переліком екологічних і соціальних виключень ЄБРР, наведеним у Додатку 1 до цієї Політики.
- 1.3 ЄБРР управляє рядом донорських фондів. Проєкти або види діяльності, що повністю або частково фінансуються з донорських коштів, повинні відповідати вимогам цієї Політики. У проєктах, що фінансуються з донорських коштів, можуть застосовуватися додаткові екологічні або соціальні вимоги донорів за домовленістю між ЄБРР і цими донорами.

2. Зобов'язання ЄБРР

- 2.1 Усі проєкти, що фінансуються ЄБРР, повинні відповідати вимогам цієї Політики.
- 2.2 ЄБРР як один з підписантів Європейських принципів охорони навколишнього середовища² зобов'язується організовувати проєкти таким чином, щоб вони відповідали екологічним принципам, практикам та змістовним стандартам ЄС³, якщо існує можливість впровадження цих принципів, правил і стандартів на проєктному рівні, незалежно від географічного розташування проєктів. У разі, якщо регуляторні вимоги країни, в якій реалізується проєкт, відрізняються від змістовних екологічних стандартів ЄС, проєкт повинен відповідати тим з цих вимог або стандартів, які є більш суворими.
- 2.3 ЄБРР не буде свідомо фінансувати проєкти, що суперечитимуть визначеним на етапі оцінки проєктів національним законодавствам і зобов'язанням відповідних країн за відповідними міжнародними договорами, конвенціями та угодами.
- 2.4 ЄБРР відданий меті дотримання прав людини⁴ у проєктах, які фінансуються ЄБРР. ЄБРР вимагатиме від клієнтів в їхній діловій діяльності поваги до прав людини, уникнення порушення прав інших, а також вжиття заходів щодо усунення ризиків і негативних впливів від ділової діяльності клієнтів на права людини. ЄБРР постійно покращуватиме проєкти, які він фінансує, відповідно до кращої міжнародної практики, а також працюватиме над постійним посиленням процесів визначення та усунення ризиків у сфері прав людини під час оцінювання та моніторингу проєктів.

²Європейські принципи охорони довкілля (ЕПОД) були прийняті Банком розвитку Ради Європи, ЄБРР, Європейським інвестиційним банком, Північною екологічною фінансовою корпорацією та Північним інвестиційним банком. ЕПОД – це ініціатива, започаткована у відповідь на тенденцію в напрямку гармонізації екологічних принципів, практик і стандартів у фінансуванні проєктів. Зобов'язання відповідно до ЕПОД відображені у ВРП №1, 3, 4 та 10.

³Змістовні екологічні стандарти Європейського Союзу містяться у вторинному законодавстві ЄС, зокрема регламентах, директивах і рішеннях. У це визначення не включаються процесуальні норми, що встановлюються для країн-членів та установ ЄС, а також рішення Європейського суду справедливості та Суду першої інстанції, які стосуються країн-членів, установ ЄС, юридичних і фізичних осіб ЄС.

⁴Для цілей цієї Політики ЄБРР керуватиметься Міжнародною хартією про права людини та вісьмома основними конвенціями Міжнародної організації праці.

- 2.5 ЄБРР вважає, що гендерна рівність є одним з основоположних аспектів сучасної економіки, що добре функціонує, та демократичного суспільства, і відданий меті запобігання гендерній дискримінації та сприяння гендерній рівності в межах свого мандату. ЄБРР вимагає від своїх клієнтів визначення всіх потенційних гендерних та непропорційних негативних впливів, а також розробки заходів з пом'якшення цих впливів. ЄБРР вимагатиме від клієнтів вжиття заходів задля ефективного запобігання та усунення всіх форм насильства і харасменту, у тому числі сексуального, експлуатації та наруги, гендерно-базованого насильства, булінгу, залякування та/або експлуатації.
- 2.6 ЄБРР вимагатиме від клієнтів визначення вразливих осіб або груп, які можуть зазнавати непропорційних впливів від проєктів, а також розробки та реалізації заходів пом'якшення для запобігання таким непропорційним впливам. Це включатиме у себе аналіз того, якою мірою зміни у тарифах внаслідок реалізації проєктів можуть створювати проблеми доступності базових рівнів послуг для груп у невідповідному становищі та/або вразливих груп населення, а також забезпечення розробки і впровадження ефективних схем пом'якшення викликів, пов'язаних з доступністю, що задовольняють ЄБРР.
- 2.7 ЄБРР визнає важливість боротьби як з причинами, так і з наслідками кліматичних змін у країнах своїх операцій. При необхідності та можливості ЄБРР здійснюватиме інноваційні інвестиції та надаватиме технічну допомогу з метою підтримки без- або низьковуглецевих інвестицій, створення можливостей для пом'якшення кліматичних змін та адаптації, а також визначення можливостей для уникнення, мінімізації або скорочення викидів парникових газів у проєктах. ЄБРР вимагатиме від клієнтів оцінювання ризиків, що створюються у проєктах у зв'язку зі змінами клімату. ЄБРР також надаватиме своїм клієнтам підтримку в розробці кліматичних адаптаційних заходів та кліматично стійких інвестицій, а також в управлінні ризиками, спричиненими кліматичними змінами.
- 2.8 ЄБРР вимагатиме від клієнтів обережного ставлення до захисту, збереження, управління та сталого використання живих природних ресурсів. Клієнти повинні забезпечити включення у відповідні проєкти заходів захисту та, в міру можливості та практичної доцільності, розвитку відповідних екосистем та біорізноманіття з метою забезпечення не лише сталого управління та використання живих природних ресурсів, а й недопущення чистих втрат біорізноманіття.
- 2.9 ЄБРР відданий принципам прозорості, підзвітності та взаємодії із стейкхолдерами і підтримує прийняття та імплементацію цих принципів його клієнтами. ЄБРР вимагає від клієнтів дотримання застосовних вимог національного законодавства в частині громадського інформування та консультацій, визначати стейкхолдерів, які можуть зазнати впливів відповідних проєктів та/або бути зацікавленими у цих проєктах, а також розробки та реалізації механізму подання та розгляду скарг. Пропорційно до характеру, масштабу, екологічних і соціальних ризиків та впливів проєктів ЄБРР вимагає від клієнтів розкриття достатньої інформації про ризики та впливи цих проєктів, змістовної, ефективної, інклюзивної та культурно прийнятної взаємодії зі стейкхолдерами, а також врахування відгуків та зауважень, отриманих під час такої взаємодії.
- 2.10 ЄБРР створюватиме партнерства з клієнтами з метою надання їм допомоги в збільшенні користі від їхньої діяльності, у тому числі забезпеченні довгострокової сталості та розвитку їхньої спроможності в сфері управління екологічними та соціальними питаннями. ЄБРР працюватиме разом з іншими міжнародними фінансовими організаціями, Європейським Союзом, прямими донорами, агентствами ООН та іншими організаціями над координацією ефективних втручань з метою сприяння екологічній та соціальній сталості на регіональному чи галузевому рівні у країнах своїх операцій. При співфінансуванні проєктів з багатосторонніми банками розвитку та установами розвитку, які працюють на прямій основі, ЄБРР намагатиметься співпрацювати з ними з метою узгодження спільного підходу до оцінки проєктів, управління екологічними та соціальними

ризиками та впливами, моніторингу і звітності. Спільний підхід може бути прийнятним для ЄБРР за умови, що його зміст і результати істотною мірою відповідатимуть цій Політиці, у тому числі Вимогам до реалізації проєктів. Банк вимагатиме від клієнтів застосування у проєкті або вимог Банку, або такого спільного підходу.

2.11 Стратегії діяльності ЄБРР в окремих країнах, а також галузеві стратегії та політики міститимуть інформацію про потенційні екологічні та соціальні виклики і можливості, пов'язані з передбаченою діяльністю ЄБРР.

2.12 У рамках технічної допомоги і політичного діалогу ЄБРР шукатиме можливості для збільшення спроможності для врахування та управління екологічними і соціальними ризиками, впливами і можливостями у країнах своїх операцій. ЄБРР сприятиме створенню середовища, яке дозволить його клієнтам досягати екологічно і соціально сталих результатів в їхніх проєктах.

3. Екологічні та соціальні вимоги до реалізації проєктів

3.1 ЄБРР прийняв комплекс конкретних Вимог до реалізації проєктів (ВРП) для ключових сфер екологічної та соціальної сталості, які повинні виконуватися у проєктах. Центральним елементом ВРП є застосування ієрархії пом'якшення та кращої міжнародної практики.

3.2 Ці ВРП є наступними:

ВРП №1	Оцінка та менеджмент екологічних і соціальних ризиків і впливів
ВРП №2	Трудові відносини та умови праці
ВРП №3	Ефективність використання ресурсів, запобігання і контроль забруднення довкілля
ВРП №4	Охорона здоров'я, праці та техніка безпеки
ВРП №5	Землевідведення, примусове переселення та економічне переміщення
ВРП №6	Збереження біорізноманіття та стале управління живими природними ресурсами
ВРП №7	Корінні народи
ВРП №8	Культурна спадщина
ВРП №9	Фінансові посередники
ВРП №10	Оприлюднення інформації та взаємодія із стейкхолдерами

ВРП №1-8 та №10 включають у себе вимоги для проєктів прямих інвестицій. ВРП №2, ВРП №9 і вимоги щодо безпеки праці та охорони здоров'я у ВРП №4 включають у себе вимоги для проєктів з фінансовими посередниками (ФП). Кожна ВРП включає у себе конкретні вимоги для клієнтів ЄБРР щодо проєктів, які фінансуються ЄБРР, навіть якщо ці проєкти виконуються не безпосередньо цими клієнтами, а з залученням третіх сторін⁵. Дотримання відповідного національного законодавства є невід'ємною частиною всіх ВРП.

⁵Третьою стороною може бути, зокрема, державний орган, підрядник або постачальник, з яким проєкт/клієнт має договірні відносини або суттєву взаємодію.

- 3.3 Проекти, що передбачають будівництво нових об'єктів або запуск нового напрямку ділової активності будуть з самого початку розроблятися таким чином, щоб забезпечити їхню відповідність ВРП. Якщо проєкт передбачає модернізацію або вдосконалення існуючих об'єктів чи видів діяльності клієнта, які не відповідають ВРП станом на момент затвердження Радою директорів ЄБРР чи менеджментом Банку, якщо Рада директорів делегувала йому повноваження із затвердження, або якщо проєкт не відповідає ВРП з самого початку, клієнт повинен буде прийняти план екологічних і соціальних заходів (ПЕСЗ), що включатиме у себе комплекс технічно та фінансово здійснених та економічно доцільних заходів з метою забезпечення відповідності таких об'єктів чи видів діяльності в межах прийнятого для ЄБРР періоду часу. У ПЕСЗ ЄБРР і клієнт узгоджують конкретні корегувальні та превентивні дії, заходи пом'якшення та графік їх виконання. Клієнт зобов'язується виконати ПЕСЗ для того, щоб забезпечити управління екологічними та соціальними ризиками і впливами проєкту відповідно до ВРП. ПЕСЗ вважатиметься частиною фінансових угод та включатиме у себе (у тій мірі, в якій це буде необхідно) зобов'язання клієнта щодо його виконання.
- 3.4 Екологічна та соціальна оцінка проєкту включатиме у себе оцінку екологічних і соціальних ризиків та впливів пов'язаних з проєктом об'єктів. Клієнти повинні будуть забезпечити управління екологічними та/або соціальними ризиками та впливами від пов'язаних об'єктів, а також їхнє пом'якшення відповідно до застосовного законодавства, КМП та цілей ВРП. Якщо такі пов'язані об'єкти не можна привести у відповідність до цілей ВРП, під час оцінки проєкту необхідно буде визначити екологічні та/або соціальні ризики та впливи, які ці пов'язані об'єкти можуть представляти для проєкту.
- 3.5 У разі визначення потенційно значних екологічних та/або соціальних ризиків і впливів від інших об'єктів чи діяльності поблизу проєкту, вже існуючих об'єктів або об'єктів чи діяльності, які знаходяться поза межами контролю клієнта, і на які не поширюються ВРП, клієнт повинен буде вжити розумних заходів для оцінки та пом'якшення ризиків для проєкту.

4. Врахування екологічних і соціальних міркувань у проєктах

Категоризація

Прямі інвестиції⁶

- 4.1 ЄБРР відносить кожний проєкт до певної категорії з метою визначення характеру та обсягу необхідних екологічних і соціальних досліджень, оприлюднення інформації та залучення стейкхолдерів. Ця категоризація проводиться з урахуванням характеру, розташування, специфіки та масштабу проєктів, а також значущості їх потенційних екологічних і соціальних впливів, які є новими та додатковими.
- 4.2 Проєкт відноситься до категорії «А», якщо може призвести до потенційно значних негативних екологічних та/або соціальних впливів, у тому числі прямих та кумулятивних екологічних і соціальних впливів, які є новими та додатковими і на час категоризації не піддаються легкому визначенню чи оцінці. Проєкти, віднесені до категорії «А», вимагають проведення формальної процедури оцінки екологічних і соціальних впливів за участі відповідних сторін. Перелік проєктів категорії «А» наведено у Додатку 2 до цієї Політики.

⁶Проєкти ЄБРР поділяються на «проєкти прямого інвестування» та «проєкти з фінансовими посередниками». У проєктах з фінансовими посередниками клієнтом є провайдер фінансових послуг, інвестиційний фонд чи інша подібна організація. Усі інші проєкти вважаються проєктами прямого інвестування.

- 4.3 Проєкт відноситься до категорії «В», якщо його потенційні негативні екологічні та/або соціальні впливи є, як правило, локальними та/або можуть бути легко визначені та усунені чи зменшені за допомогою заходів пом'якшення. Вимоги до проведення екологічної та соціальної оцінки можуть бути різними залежно від проєкту і визначаються ЄБРР для кожного відповідного проєкту окремо.
- 4.4 Проєкт відноситься до категорії «С», якщо його потенційні негативні екологічні та/або соціальні впливи є мінімальними або взагалі відсутні.
- 4.5 У випадках, коли на час категоризації не вистачає інформації для визначення відповідної категорії та обсягу оцінки, проводитимуться початкові екологічні та соціальні обстеження (ПЕСО).

Фінансові посередники

- 4.6 Проєкт відноситься до категорії «ФП», якщо структура його фінансування передбачає надання коштів через фінансових посередників (ФП).

Загальний підхід до оцінювання проєктів

- 4.7 Усі проєкти проходять екологічну та соціальну оцінку, мета якої – допомогти ЄБРР у прийнятті рішення щодо фінансування проєкту та (у разі прийняття позитивного рішення щодо його фінансування) у визначенні підходів до врахування екологічних і соціальних ризиків і впливів на етапі планування, реалізації та експлуатації проєкту. Хоча точний обсяг цієї оцінки визначається для кожного проєкту окремо, він має відповідати характеру і масштабам проєкту та рівню його екологічних і соціальних ризиків і впливів. У процесі оцінювання аналізуються екологічні та соціальні ризики і впливи проєкту, а також спроможність клієнта реалізувати проєкт з дотриманням відповідних ВРП. Якщо проєкт включає у себе існуючі об'єкти чи види діяльності та/або пов'язані об'єкти, оцінка має враховувати екологічні та соціальні ризики і впливи, пов'язані з такими об'єктами та видами діяльності.
- 4.8 Клієнт повинен забезпечити надання належної інформації для проведення Банком екологічної та соціальної оцінки згідно з цією Політикою. Роль Банку полягає в наступному: (i) розгляд отриманої від клієнта інформації; (ii) надання клієнту рекомендацій з метою допомогти йому в розробці належних заходів відповідно до ієрархії пом'якшення для забезпечення усунення або мінімізації екологічних і соціальних впливів згідно з відповідними ВРП; та (iii) надання допомоги у визначенні можливостей для забезпечення додаткових екологічних або соціальних покращень.
- 4.9 У випадках, коли інвестиція Банку не пов'язана з реалізацією конкретного проєкту або з конкретними фізичними активами (зокрема, при фінансуванні оборотного капіталу або деяких типах прямих інвестицій) чи має призвести до майбутніх інвестицій, пропонуване використання коштів та екологічні й соціальні наслідки є значною мірою невизначеними на час прийняття ЄБРР рішення щодо інвестування коштів. Отже, Банк у таких випадках: (i) оцінюватиме відповідні інвестиції на основі ризиків та впливів, притаманних відповідному конкретному сектору та контексту економічної діяльності, та (ii) оцінюватиме спроможність і готовність клієнта управляти відповідними екологічними і соціальними ризиками і впливами згідно з ВРП.
- 4.10 Якщо проєкт передбачає загальне корпоративне фінансування, фінансування оборотного капіталу чи акціонерне фінансування компанії, яка має багато об'єктів, і при цьому використання коштів не передбачає їхнє спрямування на конкретні фізичні активи, клієнт повинен буде привести свої корпоративні системи екологічного та соціального управління у відповідність до ВРП і розробити заходи на корпоративному рівні для

управління екологічними та соціальними ризиками, пов'язаними з його господарською діяльністю.

- 4.11 При здійсненні трансакцій на ринках капіталу⁷ розкриття екологічної та соціальної документації перед підпискою та після неї регулюється застосовними правилами і процедурами ринків капіталу, які забороняють торгівлю цінними паперами, які знаходяться у лістингу, на основі істотної непублічної інформації, а також принципами рівного ставлення до інвесторів. Враховуючи характер трансакцій на ринках капіталу, екологічна та соціальна оцінка Банку буде залежати від рівня ризику. Вона може базуватися виключно на публічно доступній інформації, за якою буде оцінюватися здатність і готовність клієнта управляти екологічними та/або соціальними ризиками, пов'язаними з його господарською діяльністю (та інвестиційними проєктами, які фінансуватимуться з коштів, отриманих внаслідок здійснення таких трансакцій на ринках капіталу), відповідно до національного законодавства, КМП та ВРП. Під час оцінювання буде визначено, чи є наявна інформація достатньою для визначення екологічних і соціальних ризиків і впливів проєкту, а також його відповідності ВРП. Після підписки Банк вимагатиме від клієнтів дотримання відповідних ВРП. Високоризикові проєкти або проєкти категорії "А" не будуть фінансуватися через інструменти ринків капіталу.
- 4.12 Якщо ЄБРР пропонують фінансувати проєкт, в якому вже ведуться будівельні роботи, чи проєкт, в якому вже отримані дозволи країни впровадження, у тому числі погоджені оцінки екологічних і соціальних впливів відповідно до місцевих вимог, оцінка Банку включатиме аналіз відповідності існуючого проєкту та його реалізації ВРП з метою визначення потреби в додаткових дослідженнях та/або заходах пом'якшення, які забезпечать відповідність вимогам ЄБРР.
- 4.13 Процедура оцінки ЄБРР вимагає від клієнтів визначення стейкхолдерів, на яких можуть вплинути відповідні проєкти та/або які можуть бути зацікавлені у цих проєктах, оприлюднення достатньої інформації про ризики і впливи, що виникають у зв'язку з проєктами, а також проведення із стейкхолдерами консультацій у змістовний та культурно прийнятний спосіб. Зокрема, ЄБРР вимагає від клієнтів взаємодіяти з особами, на яких впливають проєкти, та відповідними стейкхолдерами пропорційно до потенційних впливів від цих проєктів та рівня занепокоєння. У проєктах, які вимагають проведення ОВНСС та можуть мати потенційно значні впливи на навколишнє середовище, під час такої взаємодії із стейкхолдерами мають враховуватися дух і принципи Конвенції Європейської Економічної Комісії ООН про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. У проєктах, які можуть мати потенційно значні транскордонні впливи на навколишнє середовище, Банк рекомендує застосовувати підхід Конвенції Європейської Економічної Комісії ООН про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті незалежно від географічного розташування проєкту. У деяких випадках Банк може проводити власні консультації з громадськістю для ознайомлення з думками стейкхолдерів.
- 4.14 У проєктах категорії «ФП» ЄБРР виконує перед проєктний аналіз відповідного ФП та його портфелю з метою оцінки та визначення: (i) існуючої екологічної та соціальної політики і процедур ФП та спроможності ФП виконувати цю політику і процедури на практиці; (ii) екологічних і соціальних ризиків і впливів, пов'язаних з існуючим портфелем та планованими майбутніми проєктами; та (iii) заходів, необхідних для зміцнення системи екологічного і соціального управління, що існує в ФП.

Прийняття рішень

⁷ Під трансакціями на ринках капіталу розуміються трансакції з цінними паперами, які торгуються публічно (наприклад, облігаціями чи акціями, які знаходяться у лістингу), або трансакції з цінними паперами, які не торгуються публічно, але щодо торгівлі якими існують обмеження у зв'язку з істотною непублічною інформацією.

- 4.15 Документація, що подається для затвердження проєкту Раді директорів ЄБРР або менеджменту ЄБРР, якщо Рада директорів делегувала йому відповідні повноваження, має включати у себе опис екологічної та соціальної оцінки, істотних ризиків та впливів, заходів пом'якшення, стислу інформацію про взаємодію із стейкхолдерами, а також відомості про те, яким чином клієнти вже намагаються чи намагатимуться зменшити відповідні ризики та впливи. Рада директорів або менеджмент Банку, залежно від ситуації, враховуватимуть зауваження та занепокоєння стейкхолдерів у процесі прийняття рішень в рамках оцінки загальних вигод та ризиків проєкту.
- 4.16 Рада директорів ЄБРР має повноваження встановлювати в якості умови надання фінансування ЄБРР виконання певних елементів екологічної та соціальної оцінки після ухвалення проєкту Радою і підписання договорів фінансування. Рада розглядатиме загальні впливи, ризики та переваги пропонованого підходу. Якщо проєкт схвалюється з такими умовами, Резюме проєкту міститиме опис цього підходу.

Юридична документація

- 4.17 Договори фінансування між ЄБРР і клієнтами щодо проєкту включатимуть конкретні положення, які відобразатимуть екологічні та соціальні вимоги ЄБРР, зокрема щодо дотримання всіх відповідних ВРП, подання екологічних і соціальних звітів, взаємодії із стейкхолдерами та моніторингу. При необхідності юридична документація також включатиме у себе права та/або засоби правового захисту Банку у випадку, якщо позичальник або компанія, в яку здійснюються інвестиції, не виконує екологічні або соціальні положення відповідно до вимог договорів фінансування.

Моніторинг

- 4.18 ЄБРР здійснюватиме моніторинг та оцінку фінансованих ним проєктів прямих інвестицій та проєктів з ФП на предмет дотримання цілей цієї Політики увесь час, протягом якого Банк матиме фінансовий інтерес у відповідних проєктах. Обсяг цього моніторингу буде пропорційним до екологічних і соціальних ризиків, пов'язаних з конкретним проєктом. ЄБРР перевіряє щорічні екологічні та соціальні звіти про екологічні та соціальні аспекти проєкту, виконання ПЕСЗ та дотримання клієнтом екологічних і соціальних ковенантів у договорах фінансування. У разі, якщо клієнт не виконує свої соціальні та екологічні зобов'язання, визначені у договорах фінансування, ЄБРР може узгодити з клієнтом корегувальні заходи, яких необхідно буде вжити для забезпечення виконання цих зобов'язань. У разі, якщо клієнт не виконує такі корегувальні заходи, Банк матиме право вжити таких заходів та/або використати такі права та/або засоби правового захисту, передбачені у договорах фінансування, які він вважатиме за доцільне вжити. ЄБРР може також періодично перевіряти підготовану клієнтами моніторингову інформацію шляхом організації візитів на об'єкти клієнтів спеціалістів Банку з екологічних і соціальних питань та/або незалежних експертів. У випадках, коли клієнт бере участь в юридичних провадженнях, здатність Банку вести моніторинг може бути обмежена.

Операційні зміни

- 4.19 У характері та обсязі проєкту можуть відбуватися зміни після його схвалення ЄБРР та підписання договорів фінансування. Такі зміни можуть мати значні екологічні або соціальні наслідки. Якщо такі істотні зміни передбачаються, Банк виконує їх екологічну та соціальну оцінку згідно з цією Політикою, при цьому всі додаткові вимоги щодо оцінки та взаємодії із стейкхолдерами, а також заходи з пом'якшення екологічних і соціальних впливів включаються у модифіковану (реструктуризовану) проєктну документацію. Якщо операційні зміни призводять до екологічного та/або соціального сценарію, який істотно

відрізняється від того сценарію, який схвалила Рада директорів, про ці зміни повідомляється менеджмент Банку та, якщо цього вимагають відповідні правила ЄБРР, Рада директорів з метою інформування чи схвалення.

5. Публічне звітування та підзвітність ЄБРР

- 5.1 ЄБРР відданий принципам прозорості, підзвітності та взаємодії із стейкхолдерами. ЄБРР публікуватиме річний звіт з питань забезпечення екологічної та соціальної сталості, який міститиме інформацію про екологічні та соціальні аспекти інвестиційної діяльності та власних проєктів Банку, а також впровадження цієї Політики. ЄБРР підтримуватиме змістовний діалог з відповідними стейкхолдерами Банку згідно з Директивою ЄБРР про доступ до інформації (ДДІ) банк також просуватиме подібну передову практику серед своїх клієнтів.
- 5.2 ЄБРР надаватиме стислий опис екологічних і соціальних ризиків і впливів проєктів у Резюме проєктів згідно з положеннями ДДІ Банку.
- 5.3 Незалежний механізм підзвітності за проєктами, що є механізмом підзвітності ЄБРР, надає окремим особам, організаціям та групам, які вважають, що проєкт Банку завдає шкоду, можливість подавати скарги та отримувати допомогу у вирішенні проблем окремо від банківських операцій. Особи або групи осіб також можуть використовувати цей механізм для подання скарг, якщо вони вважають, що Банк не виконує цю Політику або компоненти ДДІ у конкретних проєктах.

6. Інституційна структура та процес впровадження

- 6.1 З метою забезпечення належного врахування описаних вище стратегічних рішень ЄБРР призначить відповідальних і виділить достатні ресурси для ефективного впровадження цієї Політики. Банк забезпечуватиме адекватні кадрові ресурси для нагляду за виконанням процедур екологічної та соціальної оцінки і моніторингу, а також для ініціювання та реалізації проєктів, що приносять екологічні та соціальні вигоди.
- 6.2 ЄБРР розробить та матиме екологічні та соціальні процедури, необхідні рекомендації та інструменти, які допомагатимуть в імplementації цієї Політики, а також забезпечить належне навчання персоналу з вимог цієї Політики.
- 6.3 ЄБРР продовжить користуватися допомогою своєї Консультативної ради з екологічних і соціальних питань (КРЕСП), звертаючись до неї по рекомендації з питань загальної політики, а також галузевих політик і стратегій до їхнього остаточного визначення. ЄБРР також може звертатися до КРЕСП по рекомендації щодо конкретних питань, пов'язаних з проєктами та напрямками діяльності ЄБРР.

7. Додатки

Текст ВРП №1-10 включений до цього Розділу III.

Розділ IV: Відмова від вимог, винятки та оприлюднення

1. Відмова від вимог

Рада директорів має право погодити відступ від вимог цієї Політики, який не дозволяється в явній формі умовами цієї Політики.

2. Винятки

Ця Політика не поширюється на консультаційні послуги, проекти громадських ініціатив, політичний діалог та технічне співробітництво, які фінансує та/або впроваджує ЄБРР. Вона також не поширюється на процеси управління, адміністрування та прийняття рішень ЄБРР.

3. Оприлюднення

Ця Політика оприлюднюється на веб-сайті ЄБРР незабаром після її затвердження Радою директорів.

Розділ V: Перехідні положення

На проекти, попередньо погоджені менеджментом Банку⁸ до набрання чинності цією Політикою, поширюється дія політики, яка була чинною станом на час попереднього погодження цих проектів.

Розділ VI: Дата набрання чинності

Ця Політика набирає чинності 1 січня 2020 р.

Розділ VII: Система прийняття рішень

Підзвітність

Вице-президент з ризиків та комплаєнса є підзвітним з цієї Політики.

Відповідальність

Керуючий директор Відділу екології та сталого розвитку є відповідальним за цю Політику.

Розділ VIII: Перегляд і звітність

1. Перегляд

Ця Політика буде переглянута у 2024 р. з проведенням громадських консультацій.

Рада директорів має право ухвалювати зміни до цієї Політики у будь-який час без проведення громадських консультацій, якщо такі зміни не мають істотного характеру або вносяться внаслідок змін в іншій політиці Банку, яка була предметом громадських консультацій.

2. Звітність

Не передбачається.

⁸ Станом на час прийняття цієї Політики для прямих та ФП інвестицій таке попереднє погодження називається "розглядом концепції".

Розділ ІХ: Пов'язані документи

Політика доступу до інформації (2019 р.) та Директива про доступ до інформації (2019 р.)

Політика підзвітності за проєктами (2019 р.) та Незалежний механізм підзвітності за проєктами: керівництво (2019 р.)

Додаток 1: Перелік видів діяльності, які не фінансуються ЄБРР з екологічних і соціальних міркувань

ЄБРР не буде свідомо фінансувати ані прямо, ані опосередковано через ФП проєкти, в яких кошти ЄБРР використовуватимуться для ведення діяльності, що має відношення до наступного:

- a. Виробництво будь-якої продукції, торгівля будь-якою продукцією або діяльність, яка вважається незаконною згідно законодавства або нормативних документів країни, у якій здійснюється проєкт (тобто національного законодавства), або міжнародних конвенцій та договорів, або підлягає поступовому припиненню чи забороні на міжнародному рівні, зокрема:
 - (i) виробництво або торгівля продукцією, яка містить ПХБ⁹;
 - (ii) виробництво або торгівля фармацевтичною продукцією, пестицидами/гербіцидами та іншими небезпечними речовинами¹⁰;
 - (iii) виробництво речовин, що зменшують озоновий шар, або торгівля такими речовинами¹¹;
 - (iv) виробництво, використання або торгівля стійкими органічними забруднюючими речовинами¹²;
 - (v) торгівля дикими тваринами та рослинами або виробництво продукції з диких тварин та рослин, або торгівля такою продукцією, яка увійшла в перелік Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення¹³;
 - (vi) транскордонне переміщення відходів, заборонене згідно з міжнародним публічним правом¹⁴.
- b. Примусове виселення¹⁵.
- c. Видобування енергетичного вугілля або потужності для виробництва електроенергії з вугілля.
- d. Розвідка нафтових родовищ.

⁹ ПХБ: поліхлорбіфенілі — група високотоксичних хімічних речовин. ПХБ можуть міститись у маслonaповнених електричних трансформаторах, трансформаторах та розподільчих пристроях, вироблених у 1950-1985 роках.

¹⁰ Базові документи: Регламент (ЄС) №649/2012 Європейського Парламенту та Ради від 4 липня 2012 р. щодо експорту та імпорту певних небезпечних хімічних речовин, зі змінами; Консолідований перелік ООН продуктів, споживання та/або продаж яких мають бути заборонені, припинені, суворо обмежені або не схвалені урядами; Конвенція про процедуру Попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі (Роттердамська конвенція); Класифікація пестицидів ВОЗ за шкідливістю.

¹¹ Речовини, які зменшують озоновий шар: хімічні речовини, які взаємодіють з стратосферним озonom, та зменшують його кількість, що призводить до появи широко відомих «озонових дірок». У Монреальському протоколі перелічені речовини, які зменшують озоновий шар, а також цільові показники та дати зменшення їхнього використання. Перелік хімічних речовин, які регулюються Монреальським протоколом, який включає аерозолі, хладагенти, піноутворюючі речовини, розчинники та речовини, що використовуються для пожежогасіння, а також дані про країни, що підписали цей протокол та цільові дати поступового припинення використання цих речовин, може бути отриманий у Програмі ООН з навколишнього середовища.

¹² Базовий документ: Стокогольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі (СОЗ) у редакції 2009 р.

¹³ Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES). Перелік видів можна отримати у секретаріаті CITES.

¹⁴ Базові документи: Базельська конвенція про контроль транскордонного переміщення шкідливих відходів та їхню утилізацію; Регламент ЄС №1013/2006 від 14 червня 2006 р. про транспортування відходів; Рішення С(2001)107/Final Ради ОЕСР щодо перегляду Рішення С(92)39/Final про контроль транскордонного переміщення відходів, призначених для вторинної переробки;.

¹⁵ Під «примусовим виселенням» розуміються дії та/або бездіяльність, внаслідок яких відбувається примусове або постійне чи тимчасове недобровільне переміщення осіб, груп і громад з їхніх домівок та/або земель та від спільних ресурсів, які вони займають чи від яких вони залежать, що призводить до втрати або обмеження можливості особи, групи чи громади проживати або працювати у певній домівці, житлі або місці проживання, без надання відповідних форм юридичного або іншого захисту та доступу до такого захисту.

- e. Проекти видобування нафти, за винятком рідких і виключних обставин, коли всі кошти за проектом використовуються для скорочення викидів ПГ або факельного спалювання супутнього газу на існуючих родовищах.
- f. Діяльність, що включає у себе примусове годування качок і гусей.
- g. Утримання тварин, основною метою якого є виробництво хутра, чи будь-яка діяльність, що включає у себе виробництво хутра.
- h. Виробництво, використання або торгівля азбестовими волокнами, а також товарами чи сумішами, в які ці волокна навмисно додані¹⁶;
- i. Експорт ртуті та її сполук, а також виробництво, експорт та імпорт широкого спектру продукції, в якій використовується ртуть¹⁷;
- j. Види діяльності, заборонені законодавством країни, у якій здійснюється проект, або міжнародними конвенціями, які стосуються захисту ресурсів біорізноманіття або культурної спадщини;
- k. Дрифтерне риболовство у морському середовищі з використанням сіток, довжина яких перевищує 2,5 км;
- l. Транспортування нафти або інших небезпечних речовин у танкерах, які не відповідають вимогам Міжнародної морської організації¹⁸;
- m. Торгівля товарами без наявності відповідних експортних або імпортних ліцензій або інших свідоцтв надання дозволу на транзит від відповідних країн експорту, імпорту, та, якщо це стосується відповідної ситуації, транзиту.

¹⁶ Регламент Комісії (ЄС) 2016/1005 від 22 червня 2016 р., що вносить зміни у Додаток XVII до Регламенту (ЄС) № 1907/2006 Європейського Парламенту і Ради щодо реєстрації, оцінки, надання дозволів та заборони використання хімічних речовин (REACH) стосовно азбестових волокон (хризотилу).

¹⁷ Регламент (ЄС) 2017/852 Європейського Парламенту і Ради від 17 травня 2017 р. щодо ртуті.

¹⁸ Це включає у себе: танкери, які не мають всіх відповідних сертифікатів MARPOL SOLAS (включаючи, зокрема, дотримання Міжнародного кодексу промислової безпеки), танкери, внесені до списку заборонених Європейським Союзом або заборонені згідно Паризького меморандуму про взаєморозуміння щодо державного контролю портів (Паризький меморандум) та танкери, які підлягають поступовому припиненню експлуатації згідно документу MARPOL №13G. Не має використовуватись жоден однокорпусний танкер, вік якого перевищує 25 років.

Додаток 2: Проекти категорії «А»

Цей перелік стосується проектів, які передбачають нове будівництво («грінфілд»), значне розширення або трансформацію (конверсію) у перелічених нижче категоріях. Наведені нижче індикативні типи проектів є прикладами проектів, які можуть призвести до значних негативних екологічних та/або соціальних впливів, а отже вимагають виконання оцінки екологічних і соціальних впливів. Віднесення конкретних проектів до певної категорії залежатиме від характеру та обсягу їх фактичних або потенційних екологічних або соціальних впливів, що визначаються на основі конкретних характеристик проекту, зокрема його специфіки, місця впровадження та масштабів.

1. Нафтопереробні заводи (за винятком підприємств, які виготовляють з сирови нафти виключно мастильні матеріали) та виробничі підприємства для газифікації або зрідження вугілля або бітумінозного сланцю потужністю 500 т на добу та вище.
2. Теплові електростанції та інші потужності, призначені для спалювання, з рівнем виробництва тепла 300 МВт¹⁹ або більше, а також атомні електростанції та інші ядерні реактори, включаючи демонтаж або виведення з експлуатації таких електростанцій або реакторів (крім дослідницького устаткування для виробництва та конверсії здатних до ядерного ділення матеріалів та паливної сировини, максимальна потужність яких не перевищує 1 кВт постійного теплового навантаження).
3. (а) Потужності для повторної переробки опроміненого ядерного палива та (б) потужності для: (i) виробництва або збагачення ядерного палива; (ii) переробки опроміненого ядерного палива чи високоактивних радіоактивних відходів; (iii) остаточної утилізації опроміненого ядерного палива; (iv) виключно для остаточної утилізації радіоактивних відходів та (v) виключно для зберігання (запланованого на період довше 10 років) опроміненого ядерного палива чи радіоактивних відходів за межами об'єктів, на яких вони використовувалися чи утворилися.
4. Комбінати для початкового виплавляння чавуну та сталі; потужності для виробництва чорнових кольорових металів з руди, концентратів або вторинної сировини з застосуванням металургійних, хімічних або електролітичних процесів.
5. Комплексні хімічні виробничі потужності: для виробництва в промислових масштабах речовин з використанням процесів хімічної конверсії, в яких декілька вузлів/ділянок розташовані поряд та функціонально взаємопов'язані, для виробництва: базових органічних речовин; базових неорганічних речовин; добрив на основі фосфору, азоту та калію (простих або комплексних); базових продуктів для захисту рослин та біоцидів; базових фармацевтичних речовин з використанням хімічних або біологічних процесів; вибухових речовин.
6. Будівництво автомобільних доріг, шосе та дальніх залізничних ліній; аеропортів з довжиною основних злітно-посадкових смуг 2100 метрів або більше; нових доріг з чотирма або більшою кількістю смуг, або зміна траси та/або розширення існуючих доріг до чотирьох або більшої кількості смуг, якщо неперервна довжина таких нових доріг, ділянок доріг зі зміненим напрямком та/або розширених ділянок доріг становить 10 км або більше.
7. Трубопроводи діаметром більше 800 мм і довжиною більше 40 км, термінали та пов'язані з ними об'єкти для транспортування газу, нафти та хімічних речовин у великих обсягах чи для транспортування потоків двоокису вуглецю (CO₂) для геологічного зберігання у тому числі пов'язані з ними компресорні станції.
8. Сховища для геологічного зберігання двоокису вуглецю.

¹⁹ Еквівалент виробництва електроенергії бруто на рівні 140 МВт для парових та простих газотурбінних електростанцій.

9. Установки для вловлювання потоків CO₂ з метою геологічного зберігання загальною потужністю вловлювання 1,5 мегатонн CO₂ на рік чи більше.
10. Великі морські порти, внутрішні водні шляхи та порти для перевезень внутрішніми водними шляхами; торгові порти, причали для завантаження та розвантаження, пов'язані з внутрішніми та зовнішніми портами (за виключенням поромних причалів).
11. Великі об'єкти з переробки та утилізації відходів для спалювання, хімічної переробки або захоронення на полігонах шкідливих, токсичних або небезпечних відходів.
12. Великі заводи з утилізації безпечних відходів шляхом спалювання або хімічної обробки потужністю понад 100 т на добу.
13. Великі²⁰ греблі та інші споруди, призначені для утримання або постійного зберігання води, в яких нова чи додаткова кількість води, що утримується або зберігається, перевищує 10 млн куб. м.
14. Викачування підземних вод або проєкти штучного поповнення підземних вод у випадках, коли річний об'єм води, яка має видобуватись або закачуватись, становить 10 млн. куб. м або більше.
15. Роботи з переміщення водних ресурсів між басейнами річок, якщо метою такого переміщення є запобігання можливому дефіциту води, і якщо кількість води, яка переміщується, перевищує 100 млн куб. м на рік, або роботи з переміщення водних ресурсів між басейнами річок, якщо багаторічна середня витрата води басейну забору перевищує 2000 млн куб. м на рік, а кількість води, яка переміщується, перевищує 5% цієї витрати. (В обох випадках виключається переміщення трубопровідної питної води.)
16. Промислові потужності для: (а) виробництва паперової маси з дерева або подібних волокнистих матеріалів; (б) виробництва паперу та картону з виробничою потужністю понад 200 метричних тон висушеного на повітрі матеріалу на добу.
17. Кар'єри та відкрите видобування мінеральних копалин, якщо площа ділянки перевищує 25 га, а також видобування торфу, якщо площа ділянки перевищує 150 га.
18. Видобування нафти та природного газу для комерційних потреб, якщо обсяг видобування перевищує 500 т на день для нафти або 500 тис куб. м на день для газу.
19. Потужності для зберігання нафти, нафтохімічної або хімічної продукції місткістю 200 тис. тонн або більше.
20. Великомасштабна заготівля деревини або вирубка лісів на значних територіях.
21. Муніципальні споруди для очистки стічних вод з потужністю, що перевищує еквівалент населення у 150 тис. осіб.
22. Великі муніципальні об'єкти для переробки та утилізації твердих побутових відходів.
23. Будівництво великомасштабних туристичних об'єктів та об'єктів роздрібної торгівлі.
24. Будівництво високовольтних повітряних ліній електропередач.
25. Великомасштабні вітроенергетичні установки для виробництва електроенергії (ВЕС).
26. Великомасштабна рекультивация земель та морські днозаглиблювальні роботи.
27. Великомасштабне первинне сільськогосподарське виробництво або насадження лісу, що включає інтенсифікацію, зміну призначення земель, конверсію пріоритетних аспектів біорізноманіття та/або критичних місць існування.
28. Заводи для дублення шкір потужністю понад 12 тонн готової продукції на добу.

²⁰ Згідно визначення Міжнародної комісії з великих гребель (ICOLD), велика гребля - це гребля висотою 15 метрів або більше від основи. Греблі висотою від 5 до 15 метрів, які мають об'єм водосховища більше ніж 3 млн. куб. м, також класифікуються як великі греблі.

29. Потужності для інтенсивного вирощування птахів або свиней, які мають понад: (i) 85 тис. місць для бройлерів та 60 тис місць для курей; (ii) 3 тис. місць для свиней (вагою понад 30 кг); або (iii) 900 місць для свиноматок.
30. Проєкти ²¹, які планується впроваджувати у вразливих місцевостях міжнародного, національного або регіонального значення, або які ймовірно можуть мати відчутний вплив (у тому числі кумулятивний вплив у поєднанні з впливом від інших минулих, теперішніх та обґрунтовано очікуваних у майбутньому проєктів) на такі місцевості, навіть якщо тип проєкту не зазначений в цьому переліку. Такі вразливі місцевості включають, зокрема, національні захищені зони, які визначені національним законодавством та/або міжнародно визнані, чи відповідний статус яких пропонується національними урядами; критичні середовища існування або інші екосистеми, які підтримують пріоритетні аспекти біорізноманіття, території, які мають археологічну або культурну цінність, а також території, важливі для корінних народів або інших вразливих груп.
31. Проєкти, які можуть мати значні негативні соціальні впливи на осіб чи групи осіб, на яких такі проєкти можуть впливати прямо чи опосередковано.
32. Проєкти, які можуть передбачати значне недобровільне переселення або економічне переміщення.

²¹Включаючи, але не обмежуючись лише цим, проєкти, що мають екологічну чи соціальну спрямованість (зокрема, проєкти гідроенергетики чи інші проєкти використання відновлюваних джерел енергії).

Вимога ЄБРР до реалізації проєктів № 1: Оцінка та менеджмент екологічних і соціальних ризиків та впливів

Вступ

1. Ця Вимога до реалізації проєктів (ВРП) визначає важливість комплексного підходу до оцінки екологічних та соціальних ризиків і впливів, пов'язаних з проєктами, а також здійснення клієнтом управління екологічними і соціальними показниками протягом усього життєвого циклу проєкту. Успішна та ефективна система екологічного і соціального менеджменту (СЕСМ) сприяє підтриманню належних і сталих екологічних і соціальних показників з досягненням кращих фінансових, екологічних і соціальних результатів. Це динамічний і безперервний процес, що ініціюється та підтримується керівництвом і передбачає змістовне спілкування між клієнтом, його працівниками, місцевими громадами, на які впливає проєкт, а також іншими стейкхолдерами у разі необхідності.
2. У цій ВРП визначені обов'язки клієнта у процесі оцінки потенційних екологічних і соціальних ризиків і впливів, пов'язаних з проєктом, а також у процесі розробки і впровадження процедур менеджменту і моніторингу цих ризиків і впливів.

Цілі

3. Ця ВРП має наступні цілі:
 - визначення та оцінка екологічних і соціальних ризиків і впливів проєкту;
 - визначення підходу на основі ієрархії пом'якшення до зменшення або уникнення негативних екологічних або соціальних ризиків і впливів діяльності за проєктом для працівників, відповідних громад та навколишнього середовища;
 - розробка СЕСМ з урахуванням специфіки проєкту для оцінки та менеджменту екологічних і соціальних ризиків і впливів згідно з вимогами відповідних ВРП.
 - сприяння постійному покращенню екологічних і соціальних показників клієнтів шляхом ефективного використання систем управління;

Сфера застосування

4. Ця ВРП поширюється на всі проєкти, що фінансуються ЄБРР, згідно з цією Екологічною та соціальною політикою. Клієнт повинен в рамках свого процесу екологічної та соціальної оцінки визначити відповідні вимоги цієї ВРП, а також шляхи їх виконання та управління відповідними впливами і питаннями на етапах проєктування, будівництва, експлуатації проєкту, зняття з експлуатації, закриття та відновлення.
5. Проєкти, що передбачають будівництво нових об'єктів або початок нової економічної діяльності, повинні з самого початку розроблятися відповідно до ВРП. Якщо проєкт стосується модернізації чи оновлення вже існуючих об'єктів чи напрямів діяльності клієнта, які не відповідають ВРП на момент затвердження проєкту Радою директорів ЄБРР або менеджментом ЄБРР, якщо Рада директорів делегувала йому відповідні повноваження, або якщо проєкт не відповідає ВРП з самого початку, клієнт повинен прийняти План екологічних і соціальних заходів (ПЕСЗ), що має включати у себе комплекс технічно та фінансово здійснених та економічно обґрунтованих заходів, необхідних для забезпечення відповідності таких об'єктів ВРП протягом прийнятного для ЄБРР періоду часу. У ПЕСЗ ЄБРР і клієнт узгоджують конкретні корегувальні та превентивні дії, заходи пом'якшення і графік їхнього виконання. Клієнт зобов'язується виконати ці заходи для забезпечення управління екологічними та соціальними ризиками і впливами проєкту

згідно з ВРП. ПЕСЗ є частиною фінансових угод і в разі необхідності може включати у себе обов'язки клієнта щодо підтримки його впровадження.

6. Екологічні та/або соціальні ризики і впливи пов'язаних об'єктів враховуються в процесі екологічної та соціальної оцінки. Клієнт повинен забезпечити управління екологічними та/або соціальними ризиками і впливами пов'язаних об'єктів та їхнє пом'якшення згідно з законодавством, що застосовується, КМП та цілями, визначеними у ВРП.
7. У разі виявлення потенційно значних екологічних та/або соціальних ризиків і впливів інших об'єктів або діяльності поблизу проєкту, вже існуючих об'єктів або об'єктів чи діяльності поза межами контролю клієнта, на які не поширюється дія ВРП, клієнт повинен докласти розумних зусиль для оцінки та пом'якшення відповідних ризиків для проєкту.
8. Взаємодія із стейкхолдерами проєкту є невід'ємною частиною цього процесу. Вимоги до взаємодії із стейкхолдерами визначені у ВРП №10.

Вимоги

Екологічна та соціальна оцінка

9. Екологічна та соціальна оцінка клієнта має враховувати екологічні та соціальні ризики та впливи, пов'язані з проєктом. Якщо проєкт включає у себе існуючі об'єкти чи види економічної діяльності, екологічна та соціальна оцінка клієнта має враховувати екологічні та соціальні ризики та впливи, пов'язані з цими об'єктами і видами діяльності. Процес екологічної та соціальної оцінки повинен базуватися на поточній та/або нещодавній інформації та базових екологічних і соціальних даних, у тому числі гендерно дезагрегованих, з належним рівнем деталізації. У процесі оцінки також мають бути визначені: (i) застосовні екологічні та соціальні закони і регуляторні вимоги юрисдикцій, в яких ведеться діяльність за проєктом, у тому числі закони, які закріплюють зобов'язання країни реалізації проєкту відповідно до міжнародного законодавства; та (ii) застосовні вимоги відповідно до ВРП. Центральною складовою цього підходу є застосування ієрархії пом'якшення та КМП.
10. У процесі екологічної та соціальної оцінки мають бути визначені та по можливості охарактеризовані кумулятивні ризики та впливи проєкту в поєднанні з ризиками і впливами інших відповідних минулих, теперішніх та розумно передбачуваних майбутніх подій та проєктів, а також незапланованих, але передбачуваних подій та видів діяльності у зв'язку з проєктом, що можуть відбутися пізніше або в іншому місці.
11. Для проєктів, які можуть мати негативні екологічні та соціальні ризики та впливи клієнт повинен в якості невід'ємної складової процесу оцінки визначити стейкхолдерів проєкту та розробити план змістовної взаємодії з ними з метою врахування їхніх думок і занепокоєння під час планування, реалізації та експлуатації проєкту відповідно до ВРП №10. У цьому процесі визначення стейкхолдерів мають бути визначені всі особи, на яких проєкт може мати непропорційний вплив. Далі мають бути розроблені та реалізовані заходи пом'якшення задля недопущення такого непропорційного впливу.
12. Процес оцінки повинен бути пропорційним до потенційних ризиків і впливів проєкту та має комплексно охоплювати всі його відповідні прямі та непрямі екологічні та соціальні ризики та впливи, а також відповідні етапи проєктного циклу. У процесі оцінки мають також враховуватися гендерні аспекти та ризики, пов'язані з кліматичними змінами. Клієнт також може доповнити екологічну і соціальну оцінку додатковими дослідженнями окремих ризиків і впливів, зокрема у таких сферах, як права людини. Оцінка також має включати у себе визначення та аналіз потенційних можливостей для покращень.

13. У проєктах, що є складними, неоднозначними або можуть мати потенційно значні багатомірні екологічні або соціальні ризики чи впливи, він клієнта може вимагатися залучення одного чи більшої кількості незалежних міжнародно визнаних експертів, які надаватимуть незалежні поради та забезпечуватимуть нагляд за виконанням проєкту. Залежно від специфіки проєкту клієнт може включати таких експертів до складу спеціальної консультативної групи чи організувати їхню участь у будь-який інший спосіб.
14. Проєкт відноситься до категорії «А», якщо він може мати потенційно значні екологічні та/або соціальні впливи, у тому числі прямі та кумулятивні екологічні та соціальні впливи, які є новими і додатковими, і які важко визначити чи оцінити на момент категоризації. Проєкти категорії «А» вимагатимуть виконання формальної комплексної оцінки впливів на навколишнє та соціальне середовище (ОВНСС). Така ОВНСС має включати у себе етап з'ясування обсягу, на якому визначаються потенційні екологічні та соціальні впливи, пов'язані з проєктом. ОВНСС має включати у себе аналіз розумно можливих альтернативних варіантів місць реалізації проєкту, технологій, масштабу, технічного проєкту, заходів пом'якшення та сценарію «без проєкту». Перелік проєктів категорії «А» наведено у Додатку 2 до цієї Політики.
15. Проєкт відноситься до категорії «В», якщо його потенційні негативні екологічні та/або соціальні впливи, як правило, є локальними та/або легко визначаються і зменшуються за допомогою ефективних заходів пом'якшення. Необхідний обсяг екологічної та соціальної оцінки для проєктів цієї категорії визначається ЄБРР у кожному випадку індивідуально.
16. Проєкт відноситься до категорії «С», якщо він скоріше за все матиме мінімальні або нульові негативні екологічні та/або соціальні впливи.
17. У випадках, коли клієнти з багатьма об'єктами звертаються по загальне корпоративне фінансування, оборотний капітал чи акціонерне фінансування, виконання оцінки згідно з п. 9-15 може виявитися недоцільним або неможливим. У таких випадках СЕСМ, минулі та теперішні показники клієнта оцінюються згідно з відповідними ВРП, а ПЕСЗ розробляється та реалізується з метою забезпечення управління екологічними та соціальними ризиками і впливами на корпоративному рівні. При цьому також можуть визначатися заходи для конкретних об'єктів.

Системи екологічного і соціального менеджменту

18. Клієнт повинен створити і мати СЕСМ, що відповідає характеру і масштабу проєкту, а також рівню екологічних і соціальних ризиків і впливів, що виникають у цьому проєкті, згідно з КМП. Призначення такої системи управління – оптимізована та координована інтеграція процесу виконання екологічних і соціальних вимог в основну операційну діяльність клієнта.

Екологічна і соціальна політика

19. Клієнт повинен встановити комплексну політику з визначенням екологічних і соціальних цілей та принципів, що забезпечать досягнення у проєкті належних екологічних і соціальних показників. Ця політика служитиме основою для процесу оцінки та менеджменту екологічних і соціальних впливів згідно з принципами ВРП.

План екологічних і соціальних заходів

20. Враховуючи результати екологічної та соціальної оцінки, а також результати взаємодії із стейкхолдерами, клієнт повинен буде розробити та впровадити програму заходів з мінімізації визначених екологічних і соціальних ризиків та впливів проєкту, а також заходів з покращення показників для забезпечення відповідності ВРП. Залежно від проєкту ця програма може складатися з набору задокументованих операційних політик, систем

управління, процедур, планів, практик і капітальних інвестицій, разом відомих як Плани екологічного та соціального менеджменту (ПЕСМ).

21. ПЕСМ повинен відображати ієрархію пом'якшення та при наявності відповідних технічних і фінансових можливостей віддавати перевагу уникненню і попередженню ризиків і впливів над їх мінімізацією, пом'якшенням чи компенсацією. Він також повинен забезпечувати, щоб всі відповідні етапи проєкту були організовані таким чином, який відповідатиме застосовним законодавчим і регуляторним вимогам, а також ВРП.
22. Якщо певні особи чи групи у процесі оцінки визначаються в якості таких, що знаходяться у невідповідному становищі або є вразливими, ПЕСМ повинен включати у себе диференційовані заходи, що захищатимуть цих осіб або групи від непропорційної дії негативних впливів та створюватимуть можливості для отримання ними вигод від проєкту.
23. Рівень детальності та складності ПЕСМ повинен відповідати ризикам та впливам проєкту, а також враховувати всі можливості вдосконалення проєкту. Бажані результати мають бути визначені у ньому як вимірювані події з максимальним можливим використанням таких елементів, як цільові показники та характеристики, які можна відстежувати протягом визначених періодів часу. Враховуючи динамічний характер процесу розробки та реалізації проєктів, необхідно забезпечити можливість регулярного оновлення та перегляду ПЕСМ у зв'язку зі змінами в обставинах проєкту, непередбачуваними подіями, регуляторними змінами, а також результатами моніторингу та аналізу.

Організаційні можливості та зобов'язання

24. Клієнт повинен створити, підтримувати та зміцнювати, залежно від ситуації, організаційну структуру, в якій будуть визначені ролі, функції та повноваження з впровадження СЕСМ з метою забезпечення на постійній основі дотримання відповідних регуляторних вимог та ВРП. Клієнт повинен призначити конкретних працівників, у тому числі представника чи представників керівництва, з чітко визначеними функціями та повноваженнями з підтримки та впровадження СЕСМ. Ключові функції в екологічній та соціальній сфері повинні бути визначені та повідомлені відповідним працівникам. Клієнт повинен на постійній основі забезпечувати належну підтримку, людські та фінансові ресурси для ефективної та безперервної діяльності в екологічній та соціальній сферах.
25. Клієнт повинен забезпечити належну кваліфікацію та навчання працівників, які безпосередньо відповідають за екологічні та соціальні аспекти проєкту.

Ризики, пов'язані з третіми сторонами

26. СЕСМ, у тому числі всі конкретні вимоги та заходи, які нею визначені, застосовується до проєкту незалежно від того, чи він виконується безпосередньо клієнтом або через треті сторони.
27. Клієнт відповідає за забезпечення виконання вимог СЕСМ підрядниками, які працюють на об'єктах проєкту. Для цього має бути прийнята та впроваджена відповідна система управління підрядниками. Ефективне управління підрядниками включає у себе:
 - оцінку екологічних і соціальних ризиків, пов'язаних з роботами і послугами підрядників, а також по можливості включення відповідних умов ПЕСМ у тендерну документацію та відповідних положень і умов у контракти з вимогами до підрядників щодо застосування таких стандартів і вжиття заходів пом'якшення та/або компенсації впливів у разі недотримання;

- перевірку наявності у підрядників знань і навичок для виконання їхніх завдань за проектом відповідно до екологічних і соціальних умов, визначених у контракті;
- моніторинг виконання підрядниками екологічних і соціальних умов, визначених у контракті; та
- вимоги щодо застосування підрядниками еквівалентних екологічних і соціальних вимог до їхніх субпідрядників у разі їх залучення.

28. Клієнт повинен докласти розумних зусиль для визначення ризиків, пов'язаних з його основними постачальниками²². Усі дії та/або заходи пом'якшення, визначені під час такого передпроектного аналізу, мають бути по можливості включені до ПЕСМ. Якщо клієнт має спроможність контролювати своїх основних постачальників, процес екологічної та соціальної оцінки також має включати у себе визначення екологічних та соціальних ризиків і впливів, які можуть бути пов'язані з цими основними постачальниками. У разі наявності таких ризиків і впливів клієнт повинен прийняти та впровадити систему управління ланцюжками поставок, яка відповідатиме складності цих ланцюжків поставок та відповідних екологічних і соціальних ризиків та впливів, характерних для проектів цього типу та масштабу. Така система управління повинна включати у себе процедури вжиття заходів для усунення чи пом'якшення екологічних і соціальних ризиків і впливів, визначених у процесі оцінки ланцюжка поставки або поточного моніторингу, з урахуванням наступних факторів: (а) чи має клієнт відношення до виникнення чи існування цих ризиків та впливів; (b) ступінь впливу клієнта на постачальника; (c) важливість відповідних відносин для клієнта; (d) серйозність цих ризиків та впливів; та (e) чи буде припинення відносин з постачальником мати негативні наслідки. Вимоги до стандартів праці у ланцюжках поставок визначені у ВРП №2; вимоги до ланцюжків поставок живих природних ресурсів визначені у ВРП №6.

Моніторинг та звітування у проєктах

29. Клієнт повинен здійснювати моніторинг екологічних і соціальних показників проєкту. Цей моніторинг здійснюється для: (i) з'ясування, чи дійсно проєкт реалізується згідно з ВРП; та (ii) винесення уроків, виділення ресурсів та визначення можливостей для постійного покращення.
30. Вимоги до моніторингу повинні бути пропорційними до характеру проєкту та його екологічних і соціальних ризиків та впливів. Предметом моніторингу є:
- усі значні екологічні та соціальні ризики та впливи, визначені на етапі екологічної та соціальної оцінки;
 - відповідні частини ВРП, визначені на етапі оцінки проєкту та подальшого моніторингу;
 - заходи, визначені в ПЕСМ або ПЕСЗ;
 - скарги, отримані від робітників та зовнішніх стейкхолдерів, а також результати їх розгляду;
 - усі регуляторні вимоги до моніторингу та звітності;
 - усі вимоги до моніторингу та звітності з боку інших сторін (наприклад, покупців, організацій, що надають фінансування, чи органів сертифікації).

²² Основними постачальниками є такі постачальники, які постійно і безпосередньо надають товари або матеріали, які є важливими для основних операційних функцій проєкту. Основні операційні функції проєкту – це ті процеси виробництва та/або послуг, які є важливими для конкретної діяльності за проєктом, і без яких проєкт не зможе продовжуватися.

31. Клієнт повинен забезпечити наявність необхідних систем, ресурсів та персоналу для ведення моніторингу. Клієнт повинен аналізувати результати моніторингу та при необхідності ініціювати корегувальні заходи. Крім цього, клієнт може залучати треті сторони, зокрема незалежних експертів, місцеві громади або організації громадянського суспільства для доповнення чи перевірки його власної моніторингової інформації. Якщо за управління певними впливами та питаннями і життя заходів з їх пом'якшення відповідають певні органи чи інші треті сторони, клієнт повинен працювати разом з цими органами чи іншими третіми сторонами над вжиттям та моніторингом таких заходів пом'якшення.
32. Клієнт подаватиме ЄБРР регулярні звіти про екологічні та соціальні показники проєкту, у тому числі інформацію про виконання ВРП, реалізацію СЕСМ, ПЕСМ, ПЕСЗ і Плану взаємодії із стейкхолдерами. Виходячи з результатів моніторингу, клієнт повинен визначити всі необхідні корегувальні та превентивні заходи і відобразити їх в оновленій ПЕСМ чи ПЕСЗ за погодженням з ЄБРР. Клієнт повинен буде вживати узгоджені корегувальні та превентивні заходи з перевіркою їх результативності та подальшим підвищенням ефективності.
33. Клієнт повинен негайно інформувати ЄБРР про всі екологічні та соціальні інциденти чи пригоди, що мають відношення до клієнта чи проєкту та мають чи можуть мати значний негативний вплив.
34. Клієнт повинен негайно інформувати ЄБРР про всі зміни в обсязі, технічному проєкту чи експлуатації проєкту, що можуть призвести до істотних змін в його екологічних чи соціальних ризиках чи впливах. Клієнт повинен буде провести додаткову оцінку та взаємодію із стейкхолдерами згідно з ВРП і внести зміни у ПЕСМ або ПЕСЗ з урахуванням результатів та за погодженням з ЄБРР.
35. У проєктах, що можуть мати значні негативні та соціальні ризики та впливи, від клієнта може вимагатися залучення відповідних зовнішніх спеціалістів для виконання періодичних незалежних аналізів проєкту чи моніторингу певних екологічних чи соціальних ризиків та впливів. Обсяг такої роботи і подальші заходи будуть визначатися в кожному випадку окремо.

Вимога ЄБРР до реалізації проєктів № 2:Трудові відносини та умови праці

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проєктів (ВРП) визнається, що для клієнтів та їхньої економічної діяльності персонал є цінним надбанням, і що ефективне управління людськими ресурсами та здорові відносини між керівництвом та працівниками на основі поваги до прав працівників, включаючи свободу об'єднань та право на колективні переговори, є ключовими складовими сталого ведення економічної діяльності.

Цілі

2. Ця ВРП має наступні цілі:
 - дотримання та захист основоположних принципів і прав²³ робітників;
 - забезпечення справедливого ставлення, недискримінації та рівних можливостей для працівників згідно з належною програмою праці²⁴;
 - створення, підтримання та покращення здорових відносин між працівниками і керівництвом;
 - підтримка виконання національних законів про працю та зайнятість, а також усіх колективних угод, стороною яких є клієнт;
 - захист жінок і чоловіків, які працюють, у тому числі таких вразливих працівників, як молодь, люди з обмеженими можливостями, мігранти та біженці, працівники третіх сторін та працівники у ланцюжку поставок клієнта;
 - недопущення використання примусової та дитячої праці (згідно з визначеннями Міжнародної організації праці (МОП)) у зв'язку з діяльністю за проєктами; та
 - забезпечення наявності у працівників доступних та ефективних способів підняття та вирішення проблемних питань у зв'язку з їхньою працею.

Сфера застосування

3. Ця ВРП поширюється на всі проєкти, що фінансуються ЄБРР, як визначено в Екологічній та соціальній політиці. Обсяг застосування цієї ВРП визначається у процесі екологічної та соціальної оцінки і залежить від типу контрактних відносин між клієнтом і працівниками у проєкті.
4. Ця ВРП встановлює вимоги до клієнтів щодо всіх працівників у проєкті, у тому числі працівників, задіяних на повний, неповний або фіксований робочий час, тимчасових та сезонних працівників, а також мігрантів, які залучаються безпосередньо клієнтом або третьою стороною, а також визначає конкретні вимоги для основних постачальників.

²³ Згідно з основними Конвенціями МОП:

C087 про свободу асоціації та захист права на організацію (1948)

C098 про право на організацію та ведення колективних переговорів (1949)

C029 про примусову працю (1930) та протокол до цієї Конвенції P029 (2014) C105 про скасування примусової праці (1957)

C100 про рівне винагородження (1951)

C111 про дискримінацію (в галузі праць та занять) (1958)

C138 про мінімальний вік (1973)

C182 про найгірші форми дитячої праці (1999)

²⁴ Належна праця має відповідати прагненням людей в їхньому трудовому житті. Це включає у себе можливості для праці, що є продуктивною та забезпечує справедливий дохід, безпеку на робочому місці та соціальних захист сімей, кращі перспективи для особистого розвитку та соціальної інтеграції, свободу людей висловлювати своє занепокоєння, організацію та участь у рішеннях, які впливають на їхнє життя, а також рівні можливості та ставлення до всіх жінок і чоловіків.

Працівниками у проєкті вважаються ті працівники, які працюють на місці реалізації проєкту або виконують роботу, безпосередньо пов'язану з основними функціями проєкту.

5. Вимоги цієї ВРП щодо нештатних працівників²⁵, наведені у п. 22-24 цієї ВРП. Вимоги щодо працівників, задіяних у ланцюжку поставок, наведені у п. 25-27 цієї ВРП.
6. Вимоги щодо охорони праці та безпеки передбачені у ВРП № 4.

Вимоги

Загальні

7. Проєкти повинні відповідати як мінімум: (i) національному законодавству про працю та соціальний захист; (ii) основоположним принципам і стандартам, визначеним у ключових конвенціях МОП; та (iii) цій ВРП.

Управління трудовими відносинами

Політика управління людськими ресурсами

8. Клієнт повинен прийняти та/або підтримувати чинними у письмовій формі певну кадрову політику та системи чи процедури управління людськими ресурсами, що мають відповідати його розміру та чисельності персоналу і визначати підхід до управління персоналом відповідно до вимог цієї ВРП та національного законодавства. Ця політика та процедури повинні бути зрозумілими та доступними для всіх робітників і представлені на основній мові(мовах), якою(якими) вони користуються.

Трудові відносини

9. Клієнт повинен укласти з працівниками письмові контракти з описом трудових відносин з ним на початку трудових відносин і при внесенні будь-яких істотних змін в умови працевлаштування. У цих контрактах мають бути визначені права працівників згідно з національним законодавством про працю та зайнятість, а також усіма діючими колективними договорами, умови праці та працевлаштування (у тому числі розмір і правила нарахування заробітної плати, робочі години та періоди відпочинку, умови понаднормової праці та її оплати) та всі пільги (зокрема, лікарняні, материнські та батьківські декретні відпустки, вихідні та святкові дні). Усі істотні зміни повинні документуватися і доводитися до відома працівників. Ця інформація повинна бути зрозумілою та доступною для всіх робітників і представлена на основній мові(мовах), якою(якими) вони користуються. Системи управління людськими ресурсами повинні забезпечувати підтримання документів кадрового обліку в актуальній формі, а також дотримання прав робітників на приватність і захист даних.
10. Комунікаційний процес повинен бути організований таким чином, щоб забезпечити робітникам: (i) отримання належної інформації про зміни, що можуть вплинути на них, зокрема про очікувані зміни, пов'язані з проєктом; та (ii) можливість подання зауважень в рамках процесу постійного покращення, у тому числі скарг відповідно до вимог, визначених у п. 21 цієї ВРП.

Дитяча праця

²⁵ Під нештатними працівниками розуміються задіяні у проєкті працівники, які не є співробітниками клієнта і залучаються через треті сторони, такі як підрядники, агенти, брокери чи інші посередники.

11. Клієнт повинен дотримуватися всіх відповідних національних законів або міжнародних стандартів праці, що стосуються працевлаштування неповнолітніх, залежно від того, які з них забезпечують кращий захист неповнолітніх при працевлаштуванні.
12. Клієнт не має права використовувати працю дітей у спосіб, що є експлуаторським з економічної точки зору, може бути небезпечним, може негативно впливати на отримання дитиною освіти або зашкоджувати здоров'ю, фізичному, розумовому, духовному, моральному чи соціальному розвитку дитини. Клієнт повинен буде визначати молодих людей віком до 18 років і не залучати їх до небезпечної праці. При використанні будь-якої праці осіб молодше 18 років необхідно виконувати належну оцінку ризиків та вести регулярний моніторинг здоров'я, умов і тривалості праці.

Примусова праця

13. Клієнт не має права використовувати примусову працю, під якою розуміється недобровільне виконання робіт чи надання послуг особою під загрозою застосування сили чи покарання, у тому числі внаслідок застосування несумлінних або шахрайських методів працевлаштування. Це включає у себе такі види недобровільної або примусової праці, як підневільний сервітут, недобровільна праця у місцях ув'язнення, відпрацювання боргів або інші подібні трудові умови, або ж використання праці людей, які є предметом торгівлі²⁶.

Недискримінація та рівні можливості

14. У проєктах повинні виконуватися відповідні вимоги щодо недискримінації у трудових відносинах. Зокрема, при реалізації проєктів клієнти:

- не мають права приймати рішення щодо працевлаштування на основі особистих характеристик, таких як стать, раса, національність, політичні уподобання, приналежність до певного об'єднання, етнічне, соціальне чи корінне походження, релігійні чи інші вірування, шлюбний чи сімейний стан, інвалідність, вік, статева орієнтація чи гендерна ідентичність, якщо ці характеристики не мають відношення до характерних вимог відповідної посади;
- повинні базувати трудові відносини на принципі рівних можливостей і справедливого ставлення без дискримінації у жодних аспектах трудових відносин, зокрема у питаннях рекрутингу та найму, призначень на посади, оплати праці (включаючи заробітну плату та пільги), умов праці та працевлаштування, у тому числі розумного пристосування робочих місць для людей з обмеженими можливостями, доступу до навчання, підвищення, звільнення чи виходу на пенсію, а також дисципліни;
- повинні вживати заходів для недопущення та припинення усіх форм насильства і харасменту, булінгу, залякувань та/або експлуатації, у тому числі всіх форм гендерно-базованого насильства (ГБН)²⁷.

Наступні заходи не вважатимуться дискримінацією: спеціальні заходи для захисту або надання допомоги з метою усунення наслідків попередніх дискримінаційних дій; сприяння працевлаштуванню місцевих жителів; або найм працівників на конкретні посади з

²⁶Торгівля людьми визначається як найм, перевезення, передача, переховування чи одержання людей шляхом погроз, застосування сили чи інших форм примушення, викрадення, шахрайства, обдурення, зловживання владою чи вразливим становищем, або надання чи отримання плати чи вигод для досягнення згоди особи, що має контроль над іншою особою, з метою експлуатації. Жінки та діти є особливо вразливими в контексті торгівлі людьми.

²⁷ Під "насильством і харасментом" розуміється увесь спектр неприйнятної поведінки та практик або загроз застосування такої поведінки та практик, що відбуваються як одноразово, так і на постійній основі та мають на меті завдання фізичної, психосоціальної або економічної шкоди, у тому числі ГБН. ГБН – це загальний термін для всіх дій, що базуються на соціально обумовленій гендерній різниці, завдають шкоду людині та вчиняються проти її волі. ГБН включає у себе дії, які завдають фізичну, душевну або сексуальну шкоду або страждання, загрози вчинити такі дії, примушення та інші посягання на свободу.

урахуванням характерних вимог відповідної праці, якщо це не суперечить національному законодавству.

Об'єднання працівників

15. Клієнт повинен інформувати робітників, що вони мають право обирати їх представників, створювати трудові організації чи вступати у них за власним вибором або проводити колективні переговори. Клієнт не має права дискримінувати або карати працівників, які виступають в якості представників, беруть чи намагаються брати участь в таких організаціях чи ведуть колективні переговори, а також не має права втручатися у формування або функціонування організацій працівників. Клієнт повинен налагоджувати відносини і взаємодіяти з такими представниками чи організаціями працівників згідно з національним законодавством і своєчасно надавати їм інформацію, необхідну для проведення змістовних переговорів. Якщо національне законодавство значною мірою обмежує створення чи функціонування організацій робітників, клієнт не має права перешкоджати створенню працівниками альтернативних механізмів представлення їхніх інтересів та захисту їхніх прав у частині умов праці та працевлаштування з урахуванням розміру підприємства і чисельності персоналу. Клієнт не буде намагатися ані впливати на ці механізми, ані контролювати їх. Якщо відповідні права не передбачені прямо у національному законодавстві, клієнт не буде відохочувати працівників від обрання їхніх представників, створення організацій працівників чи вступу до них або ведення колективних переговорів, а також не буде застосовувати дискримінацію або помсту до працівників, які беруть або намагаються брати участь у таких організаціях і колективних переговорах. Клієнт повинен взаємодіяти з такими представниками чи організаціями працівників і своєчасно надавати їм інформацію, необхідну для проведення змістовних переговорів.

Заробітна плата, пільги та умови праці

16. Заробітна плата, пільги та умови праці, що пропонуються (включаючи робочі години) повинні в цілому бути щонайменше порівняними з заробітною платою, пільгами та умовами праці, що пропонуються еквівалентними роботодавцями у відповідній країні (регіоні) та відповідній галузі. Надурочна робота має бути лише добровільною і виконується та оплачується згідно з національним законодавством.

17. Якщо клієнт є стороною колективного договору або іншим чином пов'язаний його умовами, він повинен виконувати цей договір. Якщо такі договори відсутні чи не поширюються на умови праці та працевлаштування, клієнт повинен забезпечити належні умови праці та працевлаштування згідно з національним законодавством.

18. Клієнт буде визначати працівників-мігрантів та забезпечувати їх залучення на умовах, що є суттєвою мірою еквівалентними до умов, на яких залучаються для виконання тієї самої праці працівники, які не є мігрантами.

Проживання працівників

19. Якщо клієнт забезпечує працівників проєкту житлом, клієнт повинен прийняти та виконувати політики, які регламентують якість такого житла, управління ним та надання відповідних послуг. Послуги організації проживання повинні відповідати КМП таким чином, який відповідатиме принципам недискримінації та рівних можливостей, у тому числі передбачати механізми запобігання сексуальним домаганням та іншим формам ГБН. Свобода пересування працівників до житла, що надається працедавцем, та від цього житла не повинна необґрунтовано обмежуватися.

Скорочення

20. Перш ніж здійснювати будь-які колективні звільнення²⁸ у зв'язку з проєктом, клієнт повинен буде виконати аналіз альтернатив запланованому скороченню персоналу. Якщо в результаті цього аналізу не будуть визначені реальні альтернативи скороченню, клієнт повинен буде розробити та впровадити план колективного звільнення, що включатиме у себе оцінку, зменшення та пом'якшення негативних наслідків скорочення для працівників згідно з національним законодавством та КМП, а також на основі принципів недискримінації та консультації. Процес відбору кандидатів на скорочення повинен бути прозорим, базуватися на справедливих та об'єктивних критеріях, що послідовно застосовуються, а також передбачати ефективний механізм подання та розгляду скарг. Клієнти повинні виконувати усі законні та колективно узгоджені вимоги, пов'язані з колективним скороченням, у тому числі щодо повідомлення державних органів і надання інформації та проведення консультацій з працівниками та їхніми організаціями. Результати цих консультацій мають бути відображені в остаточному плані скорочення. Уся заборгованість за заробітною платою, соціальними пільгами, пенсійними внесками та іншими пільгами повинна бути виплачена: (i) безпосередньо працівникам до дати припинення трудових відносин чи в цю дату; (ii) на користь працівників, якщо це передбачається; або (iii) згідно з графіком, узгодженим у колективній угоді. Якщо виплати здійснюються на користь працівників, працівникам повинні надаватися докази здійснення таких виплат. Клієнт повинен надати ЄБРР повідомлення про плановане скорочення персоналу та, якщо ЄБРР цього вимагатиме, пропонований план колективного скорочення.

Механізм подання та розгляду скарг

21. Клієнт повинен забезпечити ефективний механізм подання скарг для працівників (та їхніх організацій, якщо вони існують), за допомогою якого вони зможуть висловлювати своє невдоволення щодо трудових питань. Клієнт повинен інформувати працівників про такий механізм подання скарг під час їх найму та забезпечувати легку доступність цього механізму для працівників. Такий механізм повинен передбачати участь керівництва належного рівня та швидкий розгляд скарг з використанням зрозумілої та прозорої процедури, що забезпечує своєчасне реагування на скарги без жодного покарання за їх подання. Цей механізм також повинен забезпечувати можливість конфіденційного подання та врегулювання скарг. Він не повинен обмежувати доступ до інших судових та адміністративних засобів захисту, що можуть бути передбачені у законодавстві чи в рамках існуючих процедур арбітражу чи медіації, а також не повинен замінювати механізми подання скарг, що забезпечуються професійними спілками чи колективними угодами.

Нештатні працівники

22. Якщо клієнт залучає нештатних працівників через підрядників або інших посередників, клієнт повинен перед укладанням відповідних контрактів докласти належних зусиль для того, щоб: (i) проаналізувати діяльність цих підрядників або посередників у минулому на предмет дотримання правил працевлаштування та охорони праці, з'ясувати їхню поточну спроможність виконувати вимоги цієї ВРП та ВРП №4; та (ii) вимагати від них застосування вимог, визначених у п. 7-19 та 21 цієї ВРП, а також п. 11-15 ВРП №4.

23. Клієнт повинен визначати ризики, пов'язані з наймом, залученням та демобілізацією нештатних працівників третіми сторонами та встановити співрозмірні правила і процедури для управління та моніторингу показників діяльності роботодавців, що є третіми сторонами по відношенню до проєкту, а також для забезпечення дотримання вимог цієї ВРП. Крім цього, клієнт повинен докласти належних зусиль для включення цих вимог у договірні угоди з такими третіми сторонами-роботодавцями і при необхідності розробити та впроваджувати план управління підрядниками. У разі залучення субпідрядників клієнт повинен докласти

²⁸ Під колективними звільненнями розуміються усі звільнення багатьох працівників через економічні, технічні, організаційні або інші причини, не пов'язані з якістю їхньої праці чи іншими індивідуальними факторами.

належних зусиль для того, щоб треті сторони включали відповідні положення у свої контракти з цими субпідрядниками.

24. Клієнт повинен забезпечувати нештатним працівникам доступ до ефективного механізму подання скарг, що повинен відповідати вимогам цієї ВРП. У випадках, коли третя сторона не може забезпечити механізм подання скарг, клієнт повинен забезпечити ефективний механізм подання скарг для робітників, що залучаються третьою стороною.

Ланцюжок поставок

25. У рамках процесу оцінки ланцюжків поставок, описаного у ВРП №1, клієнт повинен визначити та оцінити ризик використання дитячої та примусової праці²⁹ у діяльності своїх основних постачальників³⁰.

26. Якщо під час такої оцінки ризиків будуть визначені значні ризики використання дитячої чи примусової праці у діяльності основних постачальників всупереч стандартам МОП або у разі надходження інформації про значні ризики використання дитячої чи примусової праці на нижчих ланках ланцюжка постачання товарів і матеріалів, що є необхідними для ключових операційних функцій проєкту, клієнт повинен вжити належних заходів для виправлення цього відповідно до нижченаведених вимог.

- У разі виявлення дитячої праці клієнт повинен докласти добросовісних зусиль для вирішення чи пом'якшення проблеми. Клієнт може продовжувати закупівлю таких товарів чи матеріалів у відповідного постачальника лише після взяття цим постачальником задовільних зобов'язань чи надання достатніх доказів того, що постачальник виконує чи буде виконувати програму, що відповідає КМП та передбачає усунення такої практики протягом розумного періоду часу. Клієнт повинен регулярно звітувати про прогрес у виконанні такої програми.
- У разі виявлення примусової праці, клієнт може продовжувати закупівлю таких товарів чи матеріалів у відповідних постачальників лише після взяття цими постачальниками задовільних зобов'язань чи надання достатніх доказів того, що постачальники вжили належних заходів для усунення умов, що становили примусову працю.
- Якщо існує ризик дитячої та/або примусової праці, клієнт повинен здійснювати постійний моніторинг своїх основних постачальників з метою визначення всіх значних змін у цьому ланцюжку поставок, нових ризиків чи випадків дитячої та/або примусової праці. Крім цього, якщо існує ризик завдання шкоди працівникам основного постачальника, клієнт повинен вимагати від такого постачальника запровадження процедури та інших заходів контролю для недопущення або зменшення ризиків для здоров'я та безпеки працівників. Клієнт повинен буде періодично перевіряти ефективність таких процедур і заходів контролю.

27. Здатність клієнта в повній мірі вирішувати питання, пов'язані з такими ризиками, залежатиме від ступеню його контролю чи впливу на основних постачальників. Якщо виправити ситуацію неможливо, клієнт повинен протягом узгодженого з ЄБРР терміну переорієнтувати такий проблемний ланцюжок поставок на постачальників, які можуть довести свою відповідність цій ВРП.

²⁹ Як визначено у Конвенціях МОП № 138, 182, 29 та 105.

³⁰ Див. визначення термінів «основні постачальники» та «ключові операційні функції» проєкту в п. 28 ВРП №1.

Вимога ЄБРР до реалізації проєктів № 3: Ефективне використання ресурсів, запобігання та контроль забруднення довкілля

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проєктів (ВРП) описаний підхід на рівні проєктів до кліматичних впливів, викидів парникових газів (ПГ), управління ресурсами, запобігання та контролю забруднень³¹ на основі ієрархії пом'якшення, принципу, згідно з яким шкоду для навколишнього середовища необхідно намагатися в якості пріоритетного варіанту усунути вже на рівні її джерела, а також принципу «хто забруднює, той платить». Ризики та впливи, пов'язані з використанням ресурсів, створенням відходів та викидів у конкретних проєктах необхідно оцінювати з урахуванням місця розташування проєкту та місцевих умов навколишнього середовища. Повинні прийматися належні заходи пом'якшення, технології та підходи для ефективного ресурсокористування, запобігання та контролю забруднення навколишнього середовища, а також запобігання, мінімізації та скорочення викидів парникових газів (ПГ).
2. У цій ВРП також визнається нова концепція та практика циркулярної економіки³² та вторинного використання ресурсів, коли корисні та цінні продукти можуть створюватися з того, що раніше вважалося відходами³³
3. У цій ВРП визнається важливість використання кращих доступних технологій та КМП для оптимізації використання ресурсів, ефективного попередження та контролю за викидами забруднюючих речовин у навколишнє середовище.

Цілі

4. Ця ВРП має наступні цілі:
 - застосування підходу на основі ієрархії пом'якшення до усунення або зменшення негативних впливів на здоров'я людей та навколишнє середовище, що виникають у зв'язку з використанням ресурсів та забрудненнями у проєктах;
 - запобігання, мінімізація та управління викидами ПГ у зв'язку з проєктами;
 - запобігання, мінімізація та управління ризиками і впливами, пов'язаними з небезпечними речовинами і матеріалами, у тому числі пестицидами; та
 - визначення пов'язаних з проєктами можливостей для підвищення ефективності використання ресурсів.

Сфера застосування

5. Ця ВРП поширюється на всі проєкти, що фінансуються ЄБРР, як визначено в Екологічній та соціальній політиці. Клієнт повинен буде в рамках екологічної та соціальної оцінки визначити відповідні вимоги цієї ВРП та шляхи їх виконання протягом життєвого циклу проєкту. Управління процесом вжиття заходів, необхідних для виконання вимог цієї ВРП, буде здійснюватися в рамках загальної Системи екологічного і соціального менеджменту

³¹ Під “забрудненням” розуміються як небезпечні, так і безпечні хімічні забруднювачі у твердій, рідкій чи газообразній формах, а також інші компоненти, такі як викиди тепла у воду, викиди кліматичних забруднювачів з коротким та довгим термінами життя, забруднення навколишнього середовища (у тому числі ґрунту, повітря та води), неприємні запахи, вібрація, радіація, електромагнітна енергія та створення потенційних візуальних впливів, у тому числі світло.

³² Згідно з Пакетом з циркулярної економіки Європейської Комісії.

³³ Як визначено у Директиві 2008/98/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 19 листопада 2008 р. про відходи та скасування деяких Директиви (Рамкова Директива ЄС про відходи).

(ЕССМ) клієнта, а також Планів екологічного і соціального менеджменту (ПЕСМ) для кожного окремого проєкту.

Вимоги

Ефективне використання ресурсів

6. У рамках екологічної та соціальної оцінки мають бути визначені можливості та альтернативні варіанти забезпечення ефективного використання ресурсів у проєкті згідно з КМП. При цьому клієнт повинен запровадити можливі з технічної та фінансової точки зору³⁴ та економічно доцільні³⁵ заходи для мінімізації споживання та підвищення ефективності використання енергетичних, водних та інших ресурсів і важливої сировини, а також для вторинного використання відходів під час реалізації проєкту. Основна увага має приділятися тим напрямом діяльності, що є основними функціями проєкту, але при цьому також слід виявляти подібні можливості для інших напрямів діяльності клієнта, що не є частиною проєкту. У разі наявності орієнтирів для порівняння, клієнт повинен в рамках такої оцінки порівняти показники своєї діяльності з КМП для визначення відносного рівня ефективності.
7. Клієнт повинен інтегрувати заходи ресурсоефективності та принципи чистого виробництва у процеси розробки та виробництва продукції з метою економії сировини, енергії та води з одночасним скороченням викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище.

Вода

8. При розробці проєкту необхідно визначити та проаналізувати всі можливі з технічної та фінансової точки зору та економічно доцільні варіанти мінімізації та повторного використання водних ресурсів згідно з КМП. Якщо проєкт вимагає організації спеціального водопостачання, клієнт повинен намагатися для технічних потреб воду, яка не є придатною для споживання людиною.
9. До проєктів з високою потребою у воді (більше 5 тис. м³/день) застосовуються наступні вимоги:
 - необхідно скласти у процесі оцінки, вести та щорічно повідомляти ЄБРР детальний водний баланс;
 - необхідно розрахувати питоме споживання води (об'єм води, що використовується для виробництва одиниці продукції);
 - показники діяльності слід порівнювати з існуючими галузевими стандартами ефективного використання водних ресурсів та КМП; та
 - необхідно визначати можливості для постійного підвищення ефективності використання водних ресурсів;
10. Клієнт повинен у рамках екологічної та соціальної оцінки аналізувати потенційні кумулятивні впливи водозабору на користувачів, що є третіми сторонами, та місцеві екосистеми. Ця оцінка також має враховувати потенційні наслідки кліматичних змін. У разі визначення ризиків і негативних впливів клієнт повинен буде визначити та запровадити

³⁴Технічна можливість – це можливість реалізації запропонованих заходів і дій з використанням комерційно доступних навичок, обладнання та матеріалів з урахуванням таких домінуючих місцевих факторів, як клімат, географія, інфраструктура, безпека, управління, можливості та експлуатаційна надійність. Фінансова можливість залежить від комерційних аспектів, включаючи відносний розмір додаткових витрат на реалізацію таких заходів та дій порівняно з розміром інвестицій, витрат на експлуатацію та технічне обслуговування у проєкті.

³⁵Економічна доцільність визначається з урахуванням капітальних та операційних витрат і фінансових вигод від реалізації відповідного заходу впродовж життєвого циклу проєкту.

належні заходи пом'якшення таких ризиків і впливів згідно з підходом на основі ієрархії пом'якшення та КМП.

Відходи³⁶

11. Клієнт повинен уникати чи мінімізувати утворення небезпечних та безпечних відходів та зменшувати їх шкідливість настільки, наскільки це буде практично можливим. Якщо створення відходів не можна уникнути, клієнт повинен використовувати їх повторно чи в якості джерела енергії для їх мінімізації. Якщо відходи не можна використати повторно, клієнт повинен забезпечити поводження з ними та їх утилізацію в безпечний для навколишнього середовища спосіб, що включає у себе належний контроль викидів та залишків, які утворюються внаслідок поводження та переробки відходів, а також, коли це вимагається, згідно із змістовними екологічними стандартами ЄС.
12. Якщо утворені відходи вважаються небезпечними згідно з національним законодавством та/або законодавством ЄС, клієнт повинен враховувати чинні обмеження щодо транскордонного перевезення таких відходів та інші юридичні вимоги, що застосовуються.
13. Якщо утилізація відходів здійснюється за межами об'єкта та/або третіми сторонами, клієнт повинен одержувати повну документацію про їх утилізацію до кінцевого пункту призначення, а також залучати для їхньої утилізації підрядників, ліцензованих відповідними регуляторними органами. За клієнтом залишається відповідний обов'язок по належному контролю за утилізацією відходів.

Попередження та контроль забруднення довкілля

14. У процесі екологічної та соціальної оцінки клієнта мають бути визначені відповідні методи, технології та процедури (далі – «методи») попередження та контролю забруднень, що будуть застосовуватися у проєкті. При виконанні цієї оцінки необхідно враховувати характеристики об'єктів та видів діяльності, що є частиною проєкту, географічне розташування проєкту та місцеві умови навколишнього середовища. У процесі оцінки мають бути визначені можливі з технічної та фінансової точки зору та економічно доцільні методи попередження і контролю забруднень, що забезпечать краще уникнення чи мінімізацію негативних впливів на здоров'я людей та навколишнє середовище. Методи, що використовуватимуться у проєкті, повинні в більшій мірі сприяти попередженню чи уникненню ризиків та впливів, ніж їх мінімізації та зменшенню, згідно з підходом на основі ієрархії пом'якшення та КМП. Ці методи також повинні відповідати характеру та масштабу негативних впливів і питань проєкту.
15. Клієнти повинні забезпечувати відповідність проєктів змістовним екологічним стандартам ЄС, які можуть застосовуватися на рівні окремих проєктів.³⁷ Деякі проєкти з урахуванням їхнього характеру та розміру незалежно від їхнього розташування повинні будуть відповідати вимогам Директиви ЄС про промислові викиди³⁸, вимогам ЄС до використання кращих доступних технологій (НДТ), а також відповідним стандартам щодо викидів у навколишнє середовище, визначеним у Висновках до НДТ ЄС.
16. Якщо на рівні проєкту не існує змістовних екологічних стандартів ЄС, клієнт повинен за погодженням з ЄБРР визначити інші відповідні екологічні стандарти згідно з КМП. Крім

³⁶ Для цілей цієї ВРП під «відходами» розуміється неоднорідна суміш газоподібних, рідких та/або твердих речовин/матеріалів, які необхідно переробляти з використанням відповідних фізичних, хімічних та/або біологічних процесів, перш ніж їх можна буде безпечно розмістити у навколишньому середовищі.

³⁷ Для цілей цієї ВРП екологічні стандарти ЄС можуть застосовуватися на рівні проєктів, якщо у відповідному нормативному акті ЄС містяться чіткі кількісні або якісні вимоги, що застосовуються на рівні проєктів (на відміну від загальних вимог).

³⁸ Директива 2010/75/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24 листопада 2010 р. про промислові викиди (інтегрований підхід до запобігання забрудненню та його контролю).

цього, проекти повинні відповідати вимогам застосовного національного законодавства, їх технічне обслуговування та експлуатація також повинні здійснюватися відповідно до національних законів та інших регуляторних вимог, що застосовуються. У разі, якщо регуляторні вимоги країни, в якій реалізується проєкт, відрізняються від змістовних екологічних стандартів ЄС чи інших визначених відповідних екологічних стандартів, проєкт повинен відповідати тим з цих вимог або стандартів, які є більш суворими.

17. Проекти повинні з самого початку повинні відповідати змістовним екологічним стандартам ЄС або іншим узгодженим екологічним стандартам, а також вимогам національного законодавства. У проєктах, що пов'язані з існуючими об'єктами та/або видами діяльності, ці об'єкти та/або види діяльності повинні відповідати вимогам п. 15 та/або п. 16 протягом розумного періоду часу, який визначається за результатами формальної оцінки їхніх поточних показників у порівнянні зі стандартами, що застосовуються.
18. Що стосується проєктів, розташованих у країнах ЄС, країнах, що вступають до ЄС, країнах-кандидатах та потенційних країнах-кандидатах, якщо такі проєкти передбачають реконструкцію існуючих об'єктів та/або операцій, і якщо визначені відповідні екологічні стандарти ЄС, при встановленні строку забезпечення відповідності цим стандартам слід враховувати відповідні строки забезпечення відповідності, встановлені на національному рівні. Для проєктів в усіх інших країнах при визначенні строку забезпечення відповідності екологічним стандартам ЄС слід враховувати місцеві умови та вартість застосування цих стандартів, умови Європейської політики сусідства, а також всі двосторонні угоди або плани дій, укладені чи узгоджені між ЄС та відповідною країною, в якій реалізується проєкт.
19. Протягом життєвого циклу проєкту клієнт повинен буде застосовувати методи запобігання та контролю забруднень згідно з підходом на основі ієрархії пом'якшення для мінімізації потенційних негативних впливів на здоров'я людей та навколишнє середовище за умови, що такі методи будуть можливими з технічної та фінансової точки зору та економічно доцільними. Це стосується викидів забруднюючих речовин як при звичайній, так і при незвичайній діяльності та надзвичайних пригодах.

Парникові гази

20. У рамках екологічної та соціальної оцінки клієнта необхідно проаналізувати альтернативи та запровадити можливі з технічної та фінансової точки зору та економічно доцільні заходи для уникнення чи мінімізації пов'язаних з проєктом викидів парникових газів (ПГ) на етапі розробки та експлуатації проєкту. Такі заходи можуть включати у себе вибір альтернативного місця розташування проєкту, методів чи процесів, використання відновлюваних або низьковуглецевих джерел енергії, застосування сталих методів управління сільським, лісовим чи тваринницьким господарством, скорочення обсягів забруднень, викидів та спалювання попутного газу.
21. Для проєктів, в яких: (1) обсяг викидів вже перевищує або перевищуватиме 100 тисяч тонн еквівалента CO₂ на рік; або (2) від'ємна або додатна чиста зміна в обсязі викидів після здійснення інвестицій перевищить 25 тисяч тонн еквівалента CO₂ на рік, клієнт повинен визначити обсяг таких викидів згідно з Протоколом оцінки викидів парникових газів ЄБРР. В оцінці обсягу ПГ повинні враховуватися всі прямі викиди від об'єктів, видів діяльності та операцій, що є частиною проєкту чи системи, а також непрямі викиди, пов'язані з виробництвом енергії, що використовується у проєкті. Клієнт повинен визначати обсяг викидів ПГ щорічно і повідомляти його ЄБРР.

Безпечне використання та менеджмент небезпечних речовин і матеріалів

22. У всіх прямо пов'язаних з проєктом видах діяльності клієнт повинен уникати чи мінімізувати використання небезпечних речовин і матеріалів, а також розглядати можливість використання менш небезпечних замінників таких речовин і матеріалів для захисту здоров'я людей та навколишнього середовища від їх потенційно шкідливих впливів. Якщо таке уникнення чи заміна не є можливими, клієнт повинен вживати належних заходів з управління ризиками з метою мінімізації чи контролю викидів таких речовин чи матеріалів у повітря, воду та/або ґрунт в результаті їх виробництва, транспортування, поводження, зберігання, використання та утилізації у зв'язку з діяльністю за проєктом.
23. Клієнт повинен уникати виробництва, торгівлі та використання небезпечних речовин і матеріалів, використання яких забороняється чи поступово припиняється відповідно до міжнародних вимог у зв'язку з їхньою високою токсичністю для живих організмів, тривалою присутністю в навколишньому середовищі, потенціалом біоаккумуляції чи потенціалом знищення озонового шару.

Управління пестицидами

24. Клієнти, які управляють пестицидами чи використовують їх, повинні розробити і впровадити комплексний підхід до боротьби зі шкідниками (КПБШ) та/або комплексний векторний підхід до управління боротьбою зі шкідниками (КВПУ). Програма КПБШ та КВПУ клієнта повинна забезпечувати координацію використання інформації про шкідників та навколишнє середовище, а також застосування доступних методів контролю за шкідниками, включати культурні практики, біологічні, генетичні та в якості останнього засобу хімічні способи попередження недопустимих рівнів шкоди від паразитів. Якщо боротьба зі шкідниками включає у себе використання пестицидів, клієнт повинен намагатися зменшувати впливи пестицидів на біорізноманіття, здоров'я людей та ширше навколишнє середовище, а також в цілому намагатися забезпечувати більш стале використання пестицидів і загальне значне зменшення ризиків та використання пестицидів для необхідного захисту рослин.
25. Стале використання пестицидів передбачає:
- уникнення чи мінімізацію (якщо уникнення не є можливим) впливів пестицидів на біорізноманіття, здоров'я людей та ширше навколишнє середовище;
 - зниження рівнів шкідливих активних речовин шляхом заміни найбільш небезпечних речовин їх менш небезпечними (у тому числі нехімічними) альтернативами;
 - вибір пестицидів, що мають низьку токсичність, перевірену ефективність проти цільових біологічних видів та мінімальний вплив на нецільові види, зокрема запилюючі види та навколишнє середовище;
 - підтримку рослинництва з низьким або нульовим використанням пестицидів на основі стратегій КПБШ та КВПУ; та
 - мінімізацію шкоди для природних ворогів цільових шкідників та запобігання формуванню стійкості у шкідників.
26. Клієнт повинен забезпечувати поводження, зберігання, застосування та утилізацію пестицидів згідно з КМП.

Вимога ЄБРР до реалізації проєктів № 4: Охорона праці та техніка безпеки

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проєктів (ВРП) визнається важливість управління пов'язаних з проєктами ризиками для здоров'я чи безпеки працівників, громад та споживачів згідно з ієрархією управління ризиками³⁹. Створюючи безпечні та здорові умови праці для працівників, клієнти можуть отримувати реальні вигоди, зокрема підвищення ефективності та продуктивності їхньої діяльності.
2. Діяльність, обладнання та інфраструктура проєктів можуть підвищувати ризики та ймовірність негативних впливів на здоров'я та безпеку працівників і громад, зокрема у зв'язку з мобілізацією, будівництвом, введенням в експлуатацію, експлуатацією, технічним обслуговуванням, зняттям з експлуатації або закриттям, відновленням чи транспортуванням товарів і послуг.
3. Клієнти несуть основну відповідальність за забезпечення безпечних і здорових умов для своїх працівників, а також інформування, інструктаж, навчання, контроль та консультування працівників з питань охорони праці та техніки безпеки. Працівники зобов'язані активно співпрацювати зі своїм роботодавцем, піклуватися про власне здоров'я та безпеку, а також здоров'я та безпеку інших.
4. Незважаючи на роль відповідних органів у захисту та підтримці здоров'я та безпеки громадськості, клієнт зобов'язаний визначати, попереджувати, мінімізувати або пом'якшувати ризики та негативні впливи на здоров'я та безпеку громад, що можуть виникати у зв'язку з проєктом.

Цілі

5. Цілі цієї ВРП:
 - захист і підтримка безпеки та здоров'я працівників шляхом забезпечення безпечних і здорових умов праці та впровадження системи управління з урахуванням відповідних ризиків, пов'язаних з проєктом;
 - визначення, оцінка та управління ризиками для здоров'я та безпеки громад і споживачів, що створюються протягом життєвого циклу проєкту у зв'язку із звичайною та незвичайною діяльністю.

Сфера застосування

6. Ця ВРП поширюється на всі проєкти, що фінансуються ЄБРР, як визначено в Екологічній та соціальній політиці. Клієнт повинен буде в рамках екологічної та соціальної оцінки визначити відповідні вимоги цієї ВРП та шляхи їхнього виконання протягом життєвого циклу проєкту. Потенційні ризики для працівників і громад можуть варіюватися залежно від етапів проєкту, які включають у себе мобілізацію, будівництво, введення в експлуатацію, експлуатацію, технічне обслуговування, зняття з експлуатації чи закриття, а також відновлення. Управління процесом вжиття заходів, необхідних для виконання вимог цієї ВРП, буде здійснюватися в якості невід'ємної частини загальної Системи екологічного і

³⁹ Під ієрархією управління ризиками розуміється: (i) усунення ризику; (ii) зменшення ризику шляхом заміни небезпечної умови або речовини безпечною або менш небезпечною; (iii) ізоляція ризику для запобігання його поширенню; (iv) запровадження інженерних засобів контролю, які захищають працівників і громаду колективно; та (v) надання інформації, проведення інструктажів і навчання для працівників і громад, залежно від ситуації, про ризики, безпечні системи праці, плани дій у надзвичайних ситуаціях, вимоги до звітності та обов'язковий нагляд.

соціального менеджменту (СЕСМ) клієнта та/або Планів екологічного і соціального менеджменту (ПЕСМ) для кожного окремого проєкту згідно з ВРП №1.

7. Детальні вимоги до попередження та контролю впливів на здоров'я людей та навколишнє середовище у зв'язку з викидами забруднюючих речовин представлені у ВРП 3.

Вимоги

Загальні вимоги до управління охороною праці та технікою безпеки

8. Клієнт повинен вживати заходів для визначення та попередження нещасних випадків, травм та захворювань серед працівників та громад, що є наслідками проєкту, пов'язані з проєктом чи виникають під час його реалізації, а також розробляти та виконувати плани управління ризиками в сфері охорони праці та техніки безпеки відповідно до підходу на основі ієрархії управління ризиками та КМП.
9. Клієнт повинен забезпечувати працівників та громади, на які впливає проєкт, відповідною інформацією, рекомендаціями та навчанням стосовно небезпечних факторів у сфері охорони праці та здоров'я, ризиків, захисних та превентивних заходів і планів дій у надзвичайних ситуаціях, що є необхідними для забезпечення їх безпеки протягом усього проєкту.
10. У разі настання нещасного випадку, травми або захворювання під час виконання робіт, пов'язаних з проєктом, чи можливості такої події клієнт повинен провести розслідування, задокументувати та проаналізувати його результати, вжити заходів для недопущення повторного настання такої події, а також, якщо цього вимагає закон, інформувати про неї відповідні органи та співпрацювати з ними. Клієнт повинен забезпечити належну фінансову компенсацію всім особам, які зазнали травм або шкоди для здоров'я через діяльність у рамках проєкту.

Охорона праці та техніка безпеки на робочих місцях

11. Клієнт повинен забезпечувати працівникам безпечні та здорові умови на робочих місцях з урахуванням ризиків, притаманних відповідній галузі, а також конкретних класів небезпеки, що може існувати. Клієнт повинен визначати ризики у сфері охорони здоров'я, праці та техніки безпеки з урахуванням етапу, розміру та характеру проєкту згідно з відповідними стандартами ЄС у сфері охорони праці та техніки безпеки (ОП та ТБ)⁴⁰ і КМП. Клієнт повинен виконати оцінку відповідно до рівня ризику та у разі необхідності розробити для проєкту план заходів у сфері охорони праці та техніки безпеки, що має бути інтегрований у СЕСМ. Цей план має періодично перевірятися на предмет ефективності управління відповідними ризиками.
12. Клієнт повинен планувати і впроваджувати заходи у сфері ОП і ТБ за допомогою особи, відповідальної за ОП і ТБ, відповідно до ієрархії управління ризиками, а також забезпечувати працівників засобами індивідуального захисту на безоплатній основі. Клієнт повинен вимагати виконання плану заходів у сфері ОП і ТБ від нештатних працівників, підрядників та інших третіх сторін, що беруть участь у роботі на об'єктах проєкту чи виконують роботу, безпосередньо пов'язану з основними функціями проєкту.
13. Під час виконання будь-якої роботи клієнт повинен забезпечувати постійний та належний контроль за всіма працівниками з метою забезпечення належного виконання та дотримання заходів ОП і ТБ.

⁴⁰ Під стандартами ЄС у сфері ОП і ТБ розуміються положення законодавства ЄС у сфері ОП і ТБ, в яких встановлюються мінімальні вимоги до ОП і ТБ з метою захисту працівників.

14. Клієнт повинен вести моніторинг здоров'я та самопочуття своїх працівників, консультувати їх з питань ОП і ТБ, а також заохочувати їх припиняти роботу в ситуаціях, коли виникає безпосередня загроза, та повідомляти про всі небезпечні дії та умови на робочих місцях. Це включає у себе, зокрема, такі аспекти, як розслідування нещасних випадків, оцінка ризиків, розробка безпечних підходів до виконання робіт та вибір обладнання для виконання робіт.
15. Якщо з певними видами робіт пов'язані певні ризики, що можуть спричинити появу негативних впливів на здоров'я та безпеку працівників, які знаходяться в групі підвищеного ризику за такими критеріями як вік, стать, інвалідність, короткострокові чи довгострокові порушення здоров'я, клієнт повинен виконати оцінку ризиків та вжити заходів з метою недопущення травм і захворювань.

Здоров'я та безпека громад

16. Клієнт повинен визначити та оцінити пов'язані з проєктом ризики та негативні впливи на здоров'я та безпеку громад, на які може вплинути проєкт, і розробити захисні, попереджувальні та пом'якшувальні заходи, що мають бути пропорційними по відношенню до визначених впливів та ризиків, а також етапу, розміру та характеру проєкту. Клієнт повинен співпрацювати з відповідними громадами та іншими стейкхолдерами в разі необхідності при визначенні пом'якшувальних заходів і планів. Ці заходи повинні відповідати ієрархії управління ризиками та КМП.
17. Вжиття заходів з метою недопущення чи пом'якшення впливів проєкту на здоров'я та безпеку проєкту може бути відповідальністю державних органів. У таких обставинах клієнт повинен прояснити свою роль та відповідальність у тому, що стосується інформування цих органів і співробітництва з ними.

Гендерно-базоване насильство

18. Клієнт повинен оцінити пов'язані з проєктом ризики ГБН, у тому числі ризики сексуальних домагань, сексуальної експлуатації та домагань, для осіб та громад, на які може впливати проєкт. У разі необхідності клієнт повинен вжити спеціальні заходи з метою запобігання та адресування цих ризиків, у тому числі забезпечити конфіденційні канали інформування про відповідні події та надання підтримки.

Конкретні вимоги до управління охороною праці та технікою безпеки

Безпека інфраструктури, будівель та обладнання

19. Клієнт повинен буде враховувати питання охорони праці та техніки безпеки на етапі проєктування, будівництва, введення в експлуатацію, експлуатації та зняття з експлуатації структурних елементів чи компонентів проєкту згідно з КМП, враховуючи ризики для безпеки третіх сторін та громад, на які впливає проєкт. Структурні елементи повинні проєктуватися і будуватися кваліфікованими та досвідченими професіоналами. В існуючих будівлях, що використовуються для громадських потреб, а також нових будівлях до їх введення в експлуатацію чи використання повинні бути проведені інспекції з безпеки для здоров'я людей та пожежної безпеки, що мають виконуватися третіми сторонами.
20. Будівництво та капітальні ремонти будівель, що використовуються для громадських потреб, повинні здійснюватися відповідно до концепції загального доступу⁴¹.

⁴¹ Загальний доступ означає доступ для людей різного віку та різних фізичних можливостей у різних ситуаціях та обставинах.

21. Якщо такі структурні елементи чи компоненти, як дамби, хвостові дамби або попеловідстійники розташовуються у високоризикових місцях, і їхня відмова чи збій у роботі можуть створювати загрозу для безпеки працівників та громад, клієнт повинен залучити одного чи більше кваліфікованих спеціалістів, що мають відповідний та визнаний досвід у подібних проєктах для проведення перевірки безпеки та структурної цілісності таких структурних елементів чи компонентів на якомога ранній стадії під час розробки проєкту, етапах проєктування, будівництва, експлуатації та зняття з експлуатації. Ці спеціалісти повинні бути не з числа тих спеціалістів, які відповідають за проєктування та будівництво у проєкті,

Поводження з небезпечними матеріалами

22. Клієнт повинен попереджувати чи мінімізувати потенційний вплив на працівників та громади від небезпечних матеріалів ⁴², що можуть надходити у навколишнє середовище у зв'язку з проєктом, шляхом прийняття ієрархії управління ризиками. Якщо для працівників та громади існує потенційна небезпека, клієнт повинен вжити належних заходів для управління відповідними ризиками шляхом модифікації, заміни чи усунення умови чи речовини, які спричиняють ці ризики.
23. Якщо небезпечні матеріали входять до складу існуючих об'єктів чи операцій, пов'язаних з проєктом, клієнт повинен вжити належних заходів на етапах пусконаладжувальних робіт та зняття з експлуатації з метою недопущення впливу цих небезпечних матеріалів на працівників та громади. Якщо використання таких матеріалів не можна уникнути, клієнт повинен вжити належних заходів для забезпечення безпечного поводження з ними, їхнього зберігання, транспортування та утилізації відповідно до КМП.
24. Клієнт повинен докладати належні зусилля для забезпечення безпечного транспортування небезпечних матеріалів, у тому числі відходів, вживаючи заходи для уникнення чи зменшення ризиків для громад.

Безпека продукції

25. Якщо проєкт включає у себе виробництво та/або торгівлю споживчими товарами, клієнт повинен забезпечувати безпеку продукції на етапах розробки та виробництва, а також належне зберігання, поводження і транспортування на етапі збуту продукції. Слід дотримуватися КМП, у тому числі загальних вимог безпеки, стандартів безпеки відповідної продукції та кодексів практики, що діють у відповідній галузі та країні.
26. Клієнт повинен на етапі оцінки проєкту визначити та оцінити потенційні ризики та впливи своєї продукції на здоров'я та безпеку споживачів. Підхід до забезпечення безпеки продукції повинен базуватися на ієрархії пом'якшення та забезпечувати надання споживачам належної інформації про пов'язані з відповідною продукцією ризики для здоров'я та безпеки. У ситуаціях, коли певна продукція може представляти серйозну загрозу для здоров'я, клієнт повинен забезпечити її відклик і мати відповідні правила і процедури відкликання та вилучення продукції.

Ризики для здоров'я та безпеки при наданні громадських послуг

27. Якщо проєкт включає у себе надання послуг громадам, клієнт повинен забезпечити безпеку та якість таких послуг за допомогою належних систем управління якістю, щоб ці послуги не створювали ризиків для здоров'я та безпеки працівників або громад.

⁴² Під небезпечними матеріалами розуміються речовини, що мають одну чи більше небезпечних властивостей, які можуть обумовити значний негативний вплив на довкілля або здоров'я людей.

28. Якщо проєкт включає у себе надання громадських послуг, клієнт повинен по можливості врахувати принципи загального доступу.
29. Якщо проєкт передбачає надання медичних послуг та/або використання антибіотиків, клієнт повинен враховувати вимоги щодо боротьби зі стійкістю до антимікробних препаратів⁴³.

Безпека дорожнього руху

30. Клієнт повинен визначити, оцінити потенційні ризики для працівників та громад у сфері безпеки дорожнього руху, здійснювати моніторинг цих ризиків протягом життєвого циклу проєкту, а також в разі необхідності розробити та виконувати плани їхньої мінімізації чи усунення. У проєктах, які передбачають використання рухомого транспорту та обладнання на громадських дорогах та інших видах інфраструктури, клієнт повинен вживати заходів для недопущення нещасних випадків і травм серед населення у зв'язку з використанням такого транспорту та обладнання.
31. Клієнт повинен враховувати відповідні стандарти управління безпекою дорожнього руху ЄС⁴⁴, визначити заходи з безпеки руху та включити у проєкт можливі та доцільні з технічної та економічної точки зору компоненти безпеки з метою пом'якшення потенційних негативних впливів на місцеві громади у сфері дорожнього руху. При необхідності клієнт повинен провести аудит безпеки руху для кожного етапу проєкту та вести постійний моніторинг звітів про інциденти та аварії з метою визначення та вирішення проблем чи негативних тенденцій щодо безпеки. Якщо клієнт має транспортні засоби чи парк транспортних засобів (у власності чи оренді), він повинен забезпечити управління дорожніми та пов'язаними з дорожнім рухом ризиками згідно з КМП⁴⁵, а також забезпечити для працівників належне навчання з безпеки водіїв і транспортних засобів. Клієнт повинен забезпечувати регулярне технічне обслуговування всіх транспортних засобів, що використовуються у проєкті.

Природні небезпечні явища

32. Клієнт повинен визначити та оцінювати пов'язані з проєктом потенційні ризики, що мають відношення до таких природних небезпечних явищ, як землетруси, засухи, зсуви чи повені. Для цього клієнтам може бути необхідно виконати оцінку вразливості проєкту до ризиків, спричинених кліматичними змінами, а також визначити належні заходи забезпечення стійкості та адаптації до кліматичних змін, що мають бути враховані при розробці проєкту.
33. Клієнт повинен не допускати та/або мінімізувати ризики збільшення впливів природних небезпечних явищ чи змін у землекористуванні внаслідок реалізації проєкту.

Ризик захворювань

34. З метою недопущення чи мінімізації потенціальних ризиків захворювання для працівників і громад клієнт повинен розробити відповідні заходи пом'якшення, враховуючи диференціацію вразливих груп за ступенем ризику та консультуючись з відповідними органами. Клієнт повинен вживати заходів для уникнення чи мінімізації передачі заразних захворювань у зв'язку з присутністю тимчасових та/або постійних працівників проєкту.

⁴³ Програма боротьби зі стійкістю до антимікробних препаратів – це координована програма, визначена Всесвітньою організацією охорони здоров'я та спрямована на забезпечення належного використання антимікробних препаратів (у тому числі антибіотиків), покращення результатів лікування пацієнтів, зниження резистентності до антимікробних препаратів та зменшення поширення інфекцій, спричинених організмами, які мають мультирезистентність до ліків.

⁴⁴ Відповідає цілям Директиви 2008/96/ЄС від 19 листопада 2008 р. про управління безпекою дорожньої інфраструктури.

⁴⁵ Згідно з КМП, зокрема ISO 39001 Управління безпекою дорожнього руху

35. Якщо у громадах, на які впливає проєкт, є певні ендемічні хвороби, клієнту рекомендується визначити можливості для покращення протягом життєвого циклу проєкту тих умов, від яких залежить відповідна захворюваність серед працівників та громад. Клієнт повинен вживати заходів для уникнення чи мінімізації передачі заразних захворювань, а також створення гендерно-базованих ризиків у зв'язку з присутністю тимчасових та/або постійних працівників проєкту.

Дії у надзвичайних ситуаціях

36. Клієнт повинен бути готовий реагувати на нещасні випадки, аварії та надзвичайні ситуації у спосіб, що відповідає пов'язаним з проєктом операційним ризикам, необхідності недопущення чи мінімізації їхніх потенційних негативних впливів, а також застосовним регуляторним вимогам і КМП⁴⁶.
37. Клієнт повинен визначати та оцінювати основні ризики нещасних випадків та аварій та вживати всіх необхідних заходів для їх недопущення чи обмеження їх негативних впливів на працівників, громади та навколишнє середовище з метою забезпечення високого рівня захисту людей та навколишнього середовища у послідовний та ефективний спосіб. Такі заходи мають бути визначені у політиці попередження нещасних випадків та аварій та дій у надзвичайних ситуаціях, а також відповідному плані управління, інтегрованому в загальну СЕСМ клієнта. Цей план повинен включати у себе організаційні структури, функції, процедури, правила комунікації, навчання, ресурси та інші аспекти реалізації відповідної політики, що забезпечить спроможність клієнта ефективно реагувати на надзвичайні ситуації, пов'язані з ризиками проєкту, відповідно до КМП.
38. Якщо у проєкті існує ризик великих аварій, клієнт повинен співпрацювати з відповідними органами та громадами над підготовкою до ефективного реагування у надзвичайних ситуаціях. Якщо місцеві органи чи служби не мають достатніх можливостей для ефективного реагування, клієнт повинен відігравати активну роль у підготовці до реагування та реагуванні на пов'язані з проєктом надзвичайні ситуації, і надавати належні докази спроможності реагувати на розумно передбачувані ситуації та події у прямий чи непрямий спосіб.

Охорона

39. Клієнт повинен визначати та оцінювати загрози безпеки, які створюються у зв'язку з проєктом для працівників та відповідних громад. У разі виявлення таких ризиків мають вживатися заходи забезпечення безпеки згідно з КМП для управління цими ризиками.
40. Якщо клієнт залучає працівників чи підрядників для охорони власного персоналу та власності, він повинен оцінити ризики, які утворюються у зв'язку з такою організацією охорони для осіб на майданчику проєкту та за його межами. При організації такої охорони клієнт повинен керуватися принципами пропорційності та КМП, чинним законодавством на час найму, правилами поведінки, навчання, оснащення та моніторингу цього персоналу. Клієнт не повинен дозволяти жодне застосування сили за винятком випадків, коли це є необхідним у превентивних та захисних цілях, і лише пропорційно до характеру та масштабів загрози.
41. Якщо за надання охоронних послуг відповідають державні органи, клієнт повинен співпрацювати з цими органами настільки, наскільки це буде можливим, для досягнення результатів, що відповідатимуть цій ВРП. Клієнт повинен визначити та оцінити потенційні

⁴⁶ Визначеним у Директиві 2012/18/ЄС від 4 липня 2012 р. про контроль великих аварій, пов'язаних з небезпечними речовинами, яка змінює і зрештою замінює собою Директиву Ради 96/82/ЄС (Директива ЄС SEVESO III).

ризиками, пов'язаними з використанням відповідного охоронного персоналу, повідомити всім відповідним державним органам про свій намір вимагати, щоб такий охоронний персонал діяв згідно з п. 40 вище, і запропонувати відповідним державним органам оприлюднити умови організації охорони об'єктів клієнта з урахуванням обмежень у зв'язку з міркуваннями безпеки.

42. Клієнт повинен: (i) виконати належні перевірки для того, щоб переконатися, що співробітники або контрактні працівники, яких клієнт залучає до надання охоронних послуг, не вчиняли зловживань у минулому; (ii) забезпечити їх належне навчання (або переконатися у наявності в них такої підготовки) застосуванню сили (та вогнепальної зброї, якщо необхідно) та належній поведінці по відношенню до робітників і відповідних громад; та (iii) вимагати від них діяти згідно із застосовним законодавством і вимогами, визначеними у ВРП №2, а також вимогами будь-яких інших ВРП, які вкаже клієнт.
43. Клієнт повинен запровадити і мати ефективний механізм подання скарг, за допомогою якого відповідна громада та працівники зможуть висловлювати своє невдоволення організацією охорони та діями охоронного персоналу, а також інформувати громади і працівників про наявність та використання такого механізму подання скарг згідно з цією ВРП та ВРП №10.
44. Клієнт повинен розслідувати всі обвинувачення в незаконних діях чи зловживаннях охоронного персоналу, вживати заходів (чи звертатися з вимогою про вжиття заходів до відповідних сторін) для попередження таких повторних дій чи зловживань, а також повідомляти про незаконні дії та зловживання державні органи та ЄБРР.

Вимога ЄБРР до реалізації проєктів № 5: Землевідведення, обмеження землекористування та примусове переселення

Вступ

1. Ця Вимога до реалізації проєктів (ВРП) стосується впливів пов'язаного з проєктами землевідведення⁴⁷, у тому числі обмежень землекористування⁴⁸, а також доступу до активів та природних ресурсів, що може призводити до фізичного (переїзд, втрата землі або притулку) та/або економічного переміщення (втрата землі, обмеження користування землею, активами і природними ресурсами, що призводить до втрати джерел існування чи інших засобів для існування⁴⁹). Термін «примусове переселення» стосується обох цих впливів і процесів, спрямованих на їхнє пом'якшення та компенсацію. Переселення вважається примусовим, якщо відповідні особи чи громади не мають права не погодитися з придбанням землі чи обмеженнями користування землею, іншими активами і природними ресурсами, навіть якщо примусовий викуп використовується лише в якості останнього засобу після процесу переговорів.
2. Застосування цієї ВРП відповідає універсальному принципу поваги та дотримання людських прав і свобод⁵⁰, зокрема права на приватну власність, права на належне житло⁵¹ та постійне покращення умов життя.
3. Якщо примусове переселення не буде здійснюватись належним чином, воно призведе до багаторічних страждань та зuboжіння для осіб⁵² та громад, які зазнають впливу, завдання шкоди довкіллю та негативних соціально-економічних наслідків у місцях, в які ці особи та громади були переселені. Клієнт повинен розглядати практично можливі альтернативні варіанти організації проєкту та місця розташування з метою уникнення чи мінімізації потреби у землевідведенні або обмеженні користування землею, іншими активами та

⁴⁷ Під землевідведенням розуміються всі методи отримання земельних ділянок для цілей проєкту, які можуть включати у себе прямий викуп, експропріацію землі та активів, набуття тимчасових прав доступу, зокрема сервітутів та прав проходу/проїзду, встановлення обмежень доступу до зон, що охороняються, та інших територій. Землевідведення також може включати у себе: (а) набуття ділянки землі, яка не займається або не використовується, незалежно від того, чи розраховує власник на цю ділянку для цілей отримання доходу або засобів для існування; (б) вилучення державної землі, яка використовується або займається особами чи домогосподарствами; та (с) впливи проєкту, внаслідок яких земельні ділянки затоплюються або іншим чином робляться непридатними для використання чи недоступними. Поняття "земля" також включає у себе все, що росте або створене на постійній основі на відповідній ділянці, зокрема сільськогосподарські культури, будівлі та інші покращення, а також приналежні водні об'єкти.

⁴⁸ Під обмеженнями землекористування розуміються обмеження або заборона використання сільськогосподарських, призначених для житлової забудови, комерційних або інших земель, які прямо встановлюються та набирають чинності в рамках проєкту. Це може включати у себе обмеження доступу до законно визначених парків та зон, що охороняються, або інших ресурсів, що знаходяться у спільній власності, а також обмеження землекористування в межах службових сервітутів або охоронних зон.

⁴⁹ Під засобами для існування розуміється повний спектр засобів, які особи, родини та громади використовують для забезпечення свого існування, зокрема заробітна плата; грошовий дохід від підприємницької діяльності або продажу продукції, товарів, ремісничьких виробів чи послуг; дохід від надання в оренду землі або приміщень; дохід від врожаю сільськогосподарських культур або розведення тварин; частка від врожаю (у рамках різних схем розподілу врожаю) або худоби; товари власного виробництва чи продукція, що використовується для обміну чи бартеру; товари або продукти для власного споживання; їжа, матеріали, паливо та товари для власного чи домогосподарського використання чи торгівлі, які виробляються з природних чи спільних ресурсів; пенсії та різні види державних виплат.

⁵⁰ А саме Універсальна декларація прав людини та Міжнародна конвенція з економічних, соціальних та культурних прав.

⁵¹ Адекватне житло передбачає належну приватність, простір, фізичну доступність, безпеку, забезпечене право володіння, структурну стабільність та міцність, освітлення, обігрів та вентиляцію, базові комунальні послуги, зокрема водопостачання, каналізацію та вивезення відходів, прийнятну екологічну якість та фактори, що мають відношення до здоров'я, належне і доступне розташування з точки зору доступу до роботи та основних послуг і зручностей.

⁵² Під особою, яка зазнає впливу, розуміється юридична або фізична особа, яка зазнає фізичного чи економічного переміщення в результаті пов'язаного з проєктом землевідведення чи обмежень використання землі, інших активів або природних ресурсів.

природними ресурсами з одночасним забезпеченням балансу між екологічними, соціальними та фінансовими витратами і вигодами та приділенням особливої уваги гендерним впливам на впливам на вразливих осіб. Якщо зміни в дизайні проєкту все одно не дозволяють уникнути переміщення, воно має бути мінімізоване. Також мають бути ретельно сплановані та реалізовані належні заходи з пом'якшення негативних впливів на відповідних осіб та громад.

Цілі

4. Ця ВРП має наступні цілі:

- уникнення або (у разі неможливості уникнення) мінімізація примусового переселення шляхом вивчення альтернативних варіантів та місць реалізації проєкту;
- уникнення примусового виселення⁵³;
- зменшення (у разі, якщо їх неможливо уникнути) негативних соціальних та економічних наслідків примусового переселення для відповідних осіб шляхом: (i) своєчасного надання компенсації за втрату активів у розмірі повної вартості заміни⁵⁴; та (ii) забезпечення здійснення діяльності з землевідведення, обмеження користування землею, іншими активами і природними ресурсами та примусового переселення з належним проведенням змістовних консультацій, участю відповідних осіб та громад і оприлюдненням інформації згідно з вимогами ВРП №10;
- покращення або як мінімум відновлення засобів для існування та стандартів життя переселених осіб до рівня, який існував до переселення;
- покращення умов життя фізично переміщених осіб шляхом надання їм належного житла (з необхідними послугами та зручностями) з правовими гарантіями проживання та користування цим житлом⁵⁵ у місцях, в які вони були переселені.

Сфера застосування

5. Обсяг застосування цієї ВРП встановлюється у процесі оцінки екологічних та соціальних впливів, який описується у ВРП №1.
6. Ця ВРП стосується фізичного або економічного переміщення, які можуть бути повними або частковими, постійними або тимчасовими та відбуваються внаслідок наступних типів трансакцій:

⁵³ Під примусовим виселенням розуміються дії та/або бездіяльність, що призводять до примусового постійного чи тимчасового переміщення осіб, груп і громад з їхніх домівок та/або землі та від спільних ресурсів, які вони займали чи від яких вони залежали, що унеможливує або обмежує можливість для особи, групи або громади проживати або працювати у певному житлі або місці, без забезпечення належних форм юридичного або іншого захисту, які передбачаються цією ВРП, і доступу до цих форм захисту.

⁵⁴ Вартість заміни визначається як метод оцінки, який забезпечує достатню компенсацію для заміни активів плюс необхідні трансакційні витрати, пов'язані з такою заміною активів. У разі, якщо існують та функціонують відповідні ринки, вартість заміни розраховується як ринкова вартість відповідного нерухомого майна, визначена на основі незалежної та компетентної оцінки, плюс трансакційні витрати. Якщо відповідні ринки не функціонують, вартість заміни може бути визначена альтернативним шляхом як вартість того, що можна виробити на відповідній землі або з використанням відповідних виробничих активів, або як неамортизована вартість матеріалів і праці, необхідних для відтворення відповідних будівель або інших основних засобів, плюс трансакційні витрати. У всіх випадках, коли фізичне переміщення призводить до втрати житла, вартість заміни повинна бути достатньою принаймні для придбання або будівництва житла, яке відповідатиме прийнятним мінімальним громадським стандартам якості та безпеки.

⁵⁵ Забезпечення прав володіння відноситься до осіб або груп населення, які переселяються, коли вони переміщуються у місця, які вони можуть законно займати, в якому вони захищені від ризику примусового виселення, і в якому надані їм права володіння є соціально та культурно прийнятними.

- набуття прав на землю⁵⁶ та/або активи внаслідок експропріації або інших примусових процедур
 - набуття прав на землю та/або активи шляхом переговорів, якщо у разі неуспішного завершення переговорів була б ініційована експропріація або інші примусові процедури;
 - застосування обмежень, які призводять до втрати людьми доступу до фізичних активів або природних ресурсів незалежно від того, чи були такі права обмеження отримані шляхом переговорів, експропріації, примусового викупу або згідно нормативного акту держави;
 - переселення людей без формальних, традиційних або таких, що визнаються, прав користування за національним законодавством, які займають чи використовують відповідні земельні ділянки до граничної дати; та
 - переміщення людей внаслідок впливів проєкту, які роблять їхню землю або активи непридатними для використання або недоступними.
7. Ця ВРП також поширюється на всі фізичні або економічні переміщення, які здійснюються клієнтом або урядом для пов'язаних з проєктом цілей до початку участі ЄБРР. Якщо переміщення вже відбулося до початку участі Банку, має бути проведений аудит з метою визначення: (i) усіх невідповідностей вимогам цієї ВРП у минулій діяльності; та (ii) корегувальних заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення відповідності вимогам цієї ВРП. У плані корегувальних заходів мають бути описані всі заходи, які забезпечать дотримання вимог цієї ВРП, з термінами їхнього виконання, бюджетом, описом організації виконання, розподілом ролей та обов'язків.
8. Ця ВРП не стосується:
- переселення в результаті добровільних трансакцій з землею (тобто ринкових трансакцій, в рамках яких продавець не зобов'язаний продавати, не примушується і не схильється до продажу шляхом залякування чи хабарів, а покупець не має права вдатися до експропріації або примусових процедур у випадку, якщо переговори не будуть успішними), і якщо такі трансакції впливають лише на тих осіб, які мають законні права. Проте ця ВРП застосовується, якщо такі добровільні трансакції з землею можуть призвести до переміщення інших осіб, крім продавця, які займають або використовують відповідну землю чи заявляють права на неї – зокрема, це можуть бути неформальні мешканці або інші землекористувачі, які не мають прав за національним законодавством; та
 - розміщення біженців, внутрішньо переміщених осіб та жертв стихійних лих, конфліктів, злочинів або насильства⁵⁷.

Вимоги

Загальні вимоги

⁵⁶ Під правами на землю розуміються повні та постійні майнові права, що визнаються законодавством країни та можуть бути як зареєстрованими, так і звичаєвими; право постійного або тимчасового користування на підставі формальної чи неформальної угоди або відповідно до звичаю, у тому числі довго- або короткострокова оренда або схеми розподілу врожаю, а також формальне чи неформальне використання спільних природних ресурсів, зокрема лісів, пасовищ та водних об'єктів; право проходу або проїзду, визначене законом або звичаєм; а також обмеження користування чи доступу, визначені законом або звичаєм.

⁵⁷ У випадках, коли переміщення відбувалося внаслідок конфлікту ще до переміщення, спричиненого проєктом, процес недобровільного переселення регулюється Керівними принципами ООН з питань внутрішнього переміщення (Управління Верховного комісара ООН з прав людини).

9. На ранньому етапі процесу екологічної та соціальної оцінки, що описується у ВРП №1, клієнт повинен визначити ймовірність того, що проєкт призведе до будь-якого фізичного та/або економічного переміщення, а також потреби в додаткових земельних ділянках та ресурсах у майбутньому.
10. У разі, якщо очікуються впливи, що призведуть до переміщення, у процесі оцінки мають бути визначені базові соціально-економічні обставини відповідних осіб та потенційні ризики і впливи проєкту для цих осіб. Обсяг цієї оцінки має бути достатнім для визначення потенційного значення, ймовірності настання та тяжкості відповідних впливів, при цьому необхідно враховувати думки відповідних осіб, на яких впливає проєкт, та відповідних основних стейкхолдерів.
11. Якщо у процесі оцінки буде визначено, що проєкт може потягти за собою істотні ризики та впливи, пов'язані з фізичним та економічним переміщенням осіб та/або громад, клієнт повинен залучити спеціаліста(ів) з переміщення, який(і) допоможе(уть) у розробці плану переміщення. Мета цього плану – розробка та реалізація заходів уникнення або мінімізації впливів проєкту на осіб, які зазнають переміщення, відповідно до ієрархії пом'якшення. Вимоги до плану переміщення, який має розробити клієнт, визначає Банк у рамках процесу екологічної та соціальної оцінки. План переміщення має включати у себе аналіз альтернативних варіантів організації та місць реалізації проєкту, що показує, як клієнт намагався уникнути чи мінімізувати фізичне та економічне переміщення. Обсяг і детальність цього плану мають відповідати характеру і масштабам проєкту, його потенційним впливам, які обумовлюють переміщення, а також рівню інтересів стейкхолдерів

Уникнення чи мінімізація переміщення

12. Клієнт повинен розглянути практично можливі альтернативні варіанти та місця реалізації проєкту з метою уникнення або принаймні мінімізації фізичного та/або економічного переміщення. Уникнення є підходом, якому слід віддавати перевагу, згідно з ієрархією пом'якшення у ВРП №1. Особливо важливо уникати фізичного або економічного переміщення соціально або економічно вразливих осіб. Проте уникнення може не бути підходом, якому слід віддавати перевагу, в ситуаціях, коли наслідком такого уникнення можуть стати негативні впливи на здоров'я та безпеку людей. Також можливі ситуації, коли переселення може створити прямі можливості для розвитку домогосподарств чи громад, у тому числі покращення житлових умов та умов громадського здоров'я, підвищення безпеки володіння або інші покращення місцевих стандартів проживання.

Уникнення примусового переселення

13. Клієнт не повинен вдаватися до примусового виселення. Використання клієнтом права примусового відчуження, експропріації, примусового викупу чи інших подібних повноважень не вважається примусовим виселенням, якщо відповідає вимогам національного законодавства і положенням цієї ВРП та здійснюється у спосіб, що відповідає базовим принципам належної правової процедури (у тому числі надання належного попереднього повідомлення, забезпечення розумних можливостей для подання скарг та апеляцій, а також уникнення застосування зайвої, непропорційної або надмірної сили).

Досягнення домовленості шляхом переговорів

14. Клієнти повинні здійснювати набуття прав на землю шляхом переговорів навіть у тих випадках, коли вони мають законну можливість отримати доступ до землі без згоди продавця. Врегулювання шляхом переговорів допомагає уникнути експропріації або мінімізувати її, уникнути адміністративних або судових затримок, пов'язаних з формальною експропріацією, а також в міру можливості зменшити пов'язані з

формальною експропріацією впливи на відповідних осіб. Як правило, врегулювання шляхом переговорів досягається наданням справедливої та адекватної компенсації відповідним особам або громадам.

Враховання інтересів вразливих груп

15. Клієнт повинен визначити, оцінити, а також намагатися уникнути чи мінімізувати впливи на вразливі групи згідно з ВРП № 1, зокрема:

- (i) виконати під час проведення соціально-економічних досліджень аналіз з метою визначення відповідних факторів вразливості у контексті зони реалізації проєкту в співпраці з відповідними стейкхолдерами, у тому числі громадами, на які впливає проєкт;
- (ii) визначити вразливі групи за результатами цього аналізу вразливості;
- (iii) провести спеціальні консультації з вразливими групами; та
- (iv) спланувати заходи допомоги з урахуванням специфічних потреб вразливих груп, описати ці заходи у плані переміщення та передбачати їхню реалізацію та фінансування в загальному бюджеті землевідведення та переселення.

Враховання гендерних аспектів

16. Процес фізичного або економічного переміщення має конкретні гендерні аспекти, які необхідно враховувати під час виконання досліджень базового рівня, оцінки впливів, процесів пом'якшення та моніторингу. Повинні вживатися заходи, які забезпечать змістовну участь жінок і чоловіків в усіх консультаціях щодо переселення, що включає у себе такі аспекти, як вибір належного часу проведення зустрічей, транспорт, догляд за дітьми, а також можливість проведення зустрічей лише для жінок, якщо необхідно. У проєктах мають враховуватися різні впливи землевідведення, обмеження землекористування та примусового переселення на чоловіків та жінок. Залежно від значущості впливів та ситуації, це може передбачати наступне:

- (i) внутрішній аналіз домогосподарств з метою визначення різниці між джерелами існування чоловіків та жінок, у тому числі неформальними;
- (ii) аналіз прав жінок на землю та її використання, у тому числі прав спільного володіння та користування громадськими землями та іншими активами; аналіз впливу переселення на здатність жінок працювати.

17. При визначенні права на отримання компенсації та виплаті компенсацій необхідно враховувати гендерні аспекти, зокрема: (i) продуктивну і домогосподарську діяльність жінок; (ii) справедливі умови виплати грошової компенсації; та (iii) частки у власності на нерухомість, отриману в процесі переселення. Клієнт повинен розглядати можливість пропозиції альтернативних методів та/або умов компенсації, особливо у країнах і регіонах, де жінки мають менший доступ до формальних фінансових установ та/або банківських рахунків. В обставинах, коли національне законодавство і системи володіння не визнають право жінок на володіння або обмін нерухомості, необхідно в міру можливості вжити заходів для забезпечення того, щоб у жінок було право користування та володіння майном.

18. Процес консультацій повинен забезпечувати врахування думок та інтересів жінок у всіх аспектах планування та реалізації переселення. Побаження жінок і чоловіків щодо механізмів компенсації, ділянок землі, що надаються в якості заміни, або альтернативного

доступу до активів і природних ресурсів замість грошових коштів, мають розглядатися і документуватися.

19. Заходи допомоги у покращенні або відновленні засобів для існування⁵⁸, зокрема покращення існуючої сільськогосподарської діяльності, навчання з метою набуття навичок, доступ до кредитів, можливості для підприємництва та працевлаштування, повинні бути однаково доступними для чоловіків і жінок та пристосованими до їхніх відповідних потреб.

Соціально-економічні дослідження

20. Клієнт повинен виконати соціально-економічні дослідження з метою опису базових умов життя людей, які можуть зазнати фізичного або економічного переміщення у зв'язку з проектом. Такі дослідження мають включати у себе поєднання кількісних та якісних методів і розроблятися таким чином, щоб сприяти подальшому соціальному та економічному моніторингу обставин життя відповідних осіб. Соціально-економічні дослідження базового рівня повинні забезпечувати наступне:

- визначення соціально-економічного профілю громад та осіб, на які впливає проєкт, з розподілом даних за статтю та віком;
- визначення джерел існування, на які впливає проєкт, та їх важливості для забезпечення існування людей, на які впливає проєкт, у цілому;
- визначення режиму землеволодіння у зоні, на яку впливає проєкт;
- визначення усіх гендерних аспектів, які можуть вплинути на землевідведення та процес переселення; та
- визначення відповідних факторів вразливості та створення переліку вразливих груп.

Перепис, інвентаризація активів, які зазнають впливу, та кінцева дата

21. Клієнт повинен провести перепис осіб, на яких впливає проєкт, з метою: (i) визначення цих осіб; та (ii) визначення тих, хто має право на отримання компенсації та допомоги. У цьому переписі також мають враховуватися сезонні користувачів відповідних ресурсів, які можуть бути відсутні в зоні реалізації проєкту на час проведення перепису.
22. Клієнт повинен провести інвентаризацію⁵⁹ активів, на які впливає проєкт, у тому числі земельних ділянок, будівель, сільськогосподарських культур, комунальних зручностей та природних ресурсів з метою встановлення основи для подальшої оцінки цих активів.
23. Клієнт повинен встановити дату відсічі для визначення дії права на подання вимог⁶⁰, яка може бути: (i) датою, передбаченою законодавством, що застосовується; або (ii) кінцевою датою перепису чи інвентаризації (залежно від того, яка з цих дат є пізнішою). Клієнт повинен повідомити цю кінцеву дату особам, на яких впливає проєкт. Інформація про кінцеву дату повинна бути добре задокументована та поширюватися у зоні реалізації

⁵⁸ Під покращенням або відновленням засобів для існування розуміються конкретні виплати або заходи, спрямовані на надання особам, на які впливає проєкт, допомоги у покращенні або принаймні відновленні їхніх засобів для існування порівняно з тим, що вони мали до переміщення.

⁵⁹ Перепис повинен включати у себе підготований на основі консультаційного, неупередженого і прозорого процесу детальний опис усього спектру прав, які мають або на які претендують особи, на яких впливає проєкт, у тому числі прав, які базуються на звичаях або практиці, другорядних прав, зокрема прав доступу або користування для цілей забезпечення засобів для існування, а також спільних прав.

⁶⁰ Включає у себе визначення переміщених осіб та критеріїв визначення їхнього права на отримання компенсації та допомоги при переселенні, у тому числі визначення відповідних кінцевих дат.

проєкту з регулярними інтервалами у письмовій та неписьмовій формах (залежно від ситуації) і відповідними місцевими мовами. Це може включати у себе надання попередження, що особи, які облаштовуються у зоні реалізації проєкту після кінцевої дати, можуть бути видалені з цієї зони. Клієнт не зобов'язаний надавати компенсацію чи допомагати опортуністичним особам, які намагаються облаштуватися у зоні проєкту після кінцевої дати.

24. Період терміну відсічі для визначення права на подання вимог подання скарг повинен тривати: (i) протягом терміну, передбаченого у національному законодавстві; або (ii) протягом розумного періоду з дати перепису або інвентаризації. Якщо між кінцевою датою та наданням клієнтом компенсації за земельну ділянку, на яку впливає проєкт, проходить більше часу, інвентаризацію та відповідну оцінку вартості необхідно оновити.

Оцінка вартості земельних ділянок та активів, на які впливає проєкт

25. Оцінка має виконуватися кваліфікованими оцінювачами за принципом визначення повної вартості заміни відповідної власності. Методологія визначення вартості заміни повинна бути задокументована та включена у відповідні плани переселення. Для забезпечення виплати компенсації у розмірі вартості заміни заплановані ставки компенсації можуть вимагати оновлення у зонах реалізації проєктів з високою інфляцією або у випадках, коли між розрахунком ставок компенсації та її виплатою проходить значний час.

Класифікація осіб, які мають право на отримання компенсації

26. Осіб, на яких впливає проєкт, можна класифікувати наступним чином:
- (i) особи, які мають формальні законні права на землю (у тому числі звичаєві та традиційні права, визнані національними законами) або активи;
 - (ii) особи, які не мають формальних законних прав на землю або активи на час проведення перепису, але мають право вимоги на цю землю або активи, що визнається чи може бути визнане за національними законами; або
 - (iii) особи, які не мають законного та визнаного або такого, що може бути визнане, права або права вимоги на землю, яку вони займають або використовують.

Компенсація та допомога для осіб, на яких впливає проєкт

27. Якщо землевідведення або обмежень користування землею, іншими активами та природними ресурсами (постійних або тимчасових) не можна уникнути, клієнт повинен запропонувати відповідним особам, на яких впливає проєкт, компенсацію⁶¹ у розмірі повної вартості заміни, а також іншу допомогу, яка може бути необхідна цим особам для покращення чи принаймні відновлення їхніх умов життя та засобів для існування, з урахуванням положень цієї ВРП.
28. Клієнт повинен надати допомогу у переселенні⁶² всім особам, які зазнають фізичного переміщення, а також допомогу у покращенні чи відновленні засобів для існування економічно переміщеним особам, незалежно від того, до якої з вищенаведених категорій вони належать. Крім цього, клієнт має наступні обов'язки щодо кожної з трьох категорій, описаних у п. 26:

⁶¹ Під компенсацією розуміється виплата у грошовій або натуральній формі за втрату землі, інших активів або природних ресурсів чи доступу до них, які набуваються для проєкту, або на які впливає проєкт.

⁶² Під допомогою в переселенні розуміється технічна і фінансова допомога, що надається переміщеним особам на додаток до компенсації з метою підтримки їхніх зусиль з переїзду до нових домівок та відновлення засобів для існування.

- Категорія (i) Надання компенсації (в натуральній або грошовій формі) за законне нерухоме майно⁶³ та інші активи осіб у повному розмірі вартості заміни цього майна та інших активів.
- Категорія (ii) Надання юридичної підтримки особам, на яких впливає проєкт, у забезпеченні визнання їхнього права на землю для того, щоб вони могли отримати компенсацію за неї у повному розмірі вартості заміни цієї законної власності, а також покриття витрат на процедуру визнання цього права.
- Категорія (iii) Надання компенсації за все, що побудовано або вирощено на землі (у тому числі сільськогосподарські культури і дерева), втрату джерел доходу та інших засобів для існування.
29. Стандарти компенсації за різні категорії земельних ділянок та основні активи повинні оприлюднюватися та застосовуватися у послідовний спосіб. Ставки компенсації можуть корегуватися у бік збільшення, якщо використовуються переговорні стратегії. В усіх випадках має бути задокументована чітка основа для розрахунку компенсації, і компенсація має розподілятися згідно з прозорими процедурами.
30. Компенсація має надаватися до переміщення або обмеження доступу до земельних ділянок чи активів. У разі, якщо виявляються безуспішними неодноразові спроби зв'язатися з відсутніми власниками, якщо особи, на яких впливає проєкт, відмовляються від справедливих пропозицій щодо компенсації або якщо існують суперечки щодо права власності на землю або активи, вирішення яких вимагає тривалих юридичних процедур, клієнт може розмістити передбачені планом переселення компенсаційні кошти на процентний депозит і продовжувати діяльність за проєктом згідно з національним законодавством. Відповідна компенсація має бути виплачена особам, які матимуть право на її отримання, негайно після вирішення питання права власності.
31. Якщо засоби для існування осіб, які зазнають переміщення, базуються на землі⁶⁴, або якщо земля знаходиться у колективній власності, клієнт повинен запропонувати в якості компенсації іншу землю, за винятком випадків, коли це буде недоцільним або неприйнятним для осіб, на яких впливає проєкт.
32. Виплата грошової компенсації за втрачені земельні ділянки або активи у розмірі повної вартості їхньої заміни замість компенсації в натуральній формі може бути доцільною, коли: (i) засоби для існування не базуються на землі; (ii) засоби для існування базуються на землі, але земельна ділянка, яка вилучається для потреб проєкту, становить лише незначну частину відповідного активу, і земля, що залишається, дозволяє продовжувати ефективну економічну діяльність; або (iii) існують активні ринки землі, житла та праці, які використовують переміщені особи, і пропозиція землі та житла є достатньою.
33. У разі, якщо особи, на яких впливає проєкт, відхиляють пропозиції щодо компенсації, які відповідають вимогам цієї ВРП, внаслідок чого ініціюються процедури експропріації або інші юридичні процедури, клієнт повинен вивчити можливості для співробітництва з відповідальним державним органом з метою отримання результатів, які відповідатимуть цій ВРП, у тому числі компенсацію повної вартості заміни, надання допомоги у переселенні та покращенні чи відновленні джерел існування.

⁶³ Під нерухомим майном розуміється будинок та/або земельна ділянка, у тому числі всі активи, що знаходяться на цій ділянці, такі як дерева та допоміжні будівлі.

⁶⁴ Під засобами для існування, що базуються на землі, розуміються такі види діяльності, як вирощування сільськогосподарських культур, випас худоби та збирання природних ресурсів.

34. Якщо проєкт впливає на громади корінних народів, клієнт повинен дотримуватися відповідних принципів ВРП №7 на додаток до принципів цієї ВРП.

Добровільні пожертви земельних ділянок

35. У деяких обставинах частину землі, що використовуватиметься для проєкту, або всю цю землю може бути запропоновано в якості добровільної пожертви без сплати повної компенсації. Така пропозиція може бути прийнятною за наявності попереднього погодження з боку Банку, а також доведення клієнтом виконання наступних вимог:

- потенційний донор або донори належним чином поінформовані про проєкт та вибір, який вони мають, і з ними проведені відповідні консультації;
- потенційний донор або донори підтвердили своє бажання зробити таку пожертву у письмовій формі;
- не застосовується примушення, залякування або хабарі;
- кількість землі, що передається в якості пожертви, не зменшить поточні рівні засобів для існування донора, і така пожертва не матиме залишкового впливу на засоби для існування;
- пожертва не передбачає переселення домогосподарств;
- донори мають отримати пряму вигоду від проєкту;
- у випадку, якщо йдеться про громадську або колективну землю, пожертва може відбуватися лише за згоди осіб, які використовують або займають цю землю; та
- клієнт повинен вести прозоре документування усіх консультацій та досягнутих домовленостей.

Втрата комунальних об'єктів, послуг та об'єктів соціальної інфраструктури

36. Якщо проєкт призводить до втрати громадських або комунальних об'єктів чи зручностей або доступу до таких об'єктів чи зручностей, клієнт повинен замінити їх іншими об'єктами або зручностями, які забезпечать кращий або такий самий рівень послуг, на основі консультацій з громадою, на яку впливає проєкт⁶⁵, та відповідними державними стейкхолдерами з метою визначення та узгодження прийнятних альтернатив.

Взаємодія із стейкхолдерами

37. У процесі планування та реалізації переселення клієнт повинен провести змістовні консультації з особами і громадами, на які впливає проєкт, у тому числі з приймаючими громадами⁶⁶ згідно з принципами і процедурами, описаними у ВРП №10, і забезпечити при цьому оприлюднення наступної інформації:

- оприлюднення релевантної інформації та змістовні консультації з особами і громадами, на які впливає проєкт, має відбуватися на етапі розгляду альтернативних варіантів реалізації проєкту;

⁶⁵ Під громадою, на яку впливає проєкт, розуміється громада, яка зазнає впливів від проєкту згідно з визначенням у ВРП №1, і члени якої зазнають фізичного або економічного переміщення. Приймаючі громади відносяться до громад, на які впливає проєкт.

⁶⁶ Під приймаючими громадами розуміються громади, що знаходяться у зонах, в які будуть переселені люди, котрі зазнають фізичного переміщення у зв'язку з проєктом, або навколо таких зон.

- процес переселення та покращення або відновлення засобів для існування повинен включати у себе варіанти та альтернативи, з яких особи та громади, на які впливає проєкт, можуть обирати;
- процеси планування, реалізації, моніторингу та оцінки землевідведення та переселення мають включати у себе змістовні консультації, у тому числі щодо покращення або відновлення засобів для існування;
- при проведенні консультації з корінними народами, які зазнають переміщення, застосовуються додаткові положення згідно з ВРП №7;
- консультації на етапі планування з усіма відповідними групами, на які впливає проєкт, стейкхолдерами, у тому числі чоловіками і жінками, та вразливими групами повинні документуватися у плані переселення, який вимагається цією ВРП; та
- консультації на етапах реалізації та моніторингу проєкту повинні документуватися.

38. При розробці консультаційних заходів клієнт повинен забезпечити інформування всіх груп, у тому числі вразливих, про їхні привілеї, права, можливості та вигоди.

39. Клієнт повинен підтримувати проведення консультацій та взаємодію з особами, на яких впливає проєкт, широким розповсюдженням серед таких осіб простої, практичної, точної та культурно прийнятної документації.

Механізм подання і розгляду скарг

40. Клієнт повинен створити ефективний механізм подання та розгляду скарг якомога раніше у процесі землевідведення та переселення, але в будь-якому випадку до проведення перепису, з метою своєчасного реагування на конкретні скарги та занепокоєння переміщених (або інших) осіб щодо компенсації, переселення або заходів відновлення засобів для існування. Цей механізм подання та розгляду скарг має відповідати цілям і принципам роботи зі скаргами, що містяться у ВРП №10. Він також має включати у себе механізм регресу для врегулювання спорів у неупереджений спосіб. Результати функціонування механізму подання та розгляду скарг (у тому числі кількість отриманих, вирішених та невирішених скарг) повинні відображатися у моніторингових звітах.

Планування та імплементація

41. З метою управління ризиками і впливами, визначеними у процесі екологічної та соціальної оцінки, клієнт повинен розробити план переселення, який відповідатиме цим ризикам і впливам:

- (i) для проєктів з незначним землевідведенням або обмеженнями землекористування, які не матимуть значного впливу на засоби для існування, у цьому плані мають бути встановлені критерії отримання компенсації для осіб, на яких впливає проєкт, процедури і стандарти компенсації, а також положення щодо консультацій, моніторингу та роботи з скаргами;
- (ii) для проєктів, які призводять до фізичного переміщення, у цьому плані мають бути визначені додаткові заходи, пов'язані з переселенням осіб, на яких впливає проєкт;
- (iii) для проєктів, що включають у себе економічне переміщення із значними впливами на засоби для існування чи утворення доходу, у цьому плані мають бути визначені

додаткові заходи, пов'язані з покращенням або відновленням засобів для існування; або

- (iv) для проєктів, які можуть передбачати зміни в землекористуванні, які обмежать доступ до ресурсів у законно визначених парках, зонах, що охороняються, чи інших спільних ресурсах, від яких можуть залежати засоби існування місцевого населення, у цьому плані має бути встановлений процес визначення відповідних обмежень користування за участі стейкхолдерів, а також визначені заходи пом'якшення негативних впливів на домогосподарства, які можуть виникнути внаслідок таких обмежень.
42. План переселення має бути розроблений на етапі екологічної та соціальної оцінки, коли характер і масштаб впливів, пов'язаних із землевідведенням можуть бути визначені. Цей план має бути поданий до Банку. Він має базуватися на актуальній та достовірній інформації про: i) проєкт, що пропонується, та його потенційні впливи на переміщених осіб та інші групи, які зазнають негативних впливів; ii) компенсаційна матриця, в якій має бути визначені права на отримання компенсації (у грошовій або натуральній формі) для кожної категорії втрат і кожної групи осіб, які зазнають впливів; iii) належні та практично можливі заходи пом'якшення для всіх визначених впливів; та iv) юридичні та інституційні заходи, необхідні для ефективної реалізації заходів з переселення; та v) виділений на переселення бюджет, який має відповідати визначеним заходам пом'якшення.
43. В окремих випадках і за згодою Банку допускається розробка рамкового плану переселення в якості першого кроку до розробки повноцінного плану переселення, але лише за наявності чітко визначеної та переконливої причини, через яку на цьому етапі розробки проєкту неможливо розробити повноцінний план переселення. Рамковий план переселення розробляється клієнтом, коли характер або масштаб пов'язаних із землевідведенням впливів неможливо визначити на відповідному етапі підготовки проєкту, через що неможливо провести детальний перепис осіб та активів, на які впливає проєкт. Мета розробки рамкового плану переселення – прояснення принципів та підходів до організації процесу переселення. Коли компоненти проєкту будуть визначені достатньо детально, на базі рамкового плану переселення має бути розроблений детальний план переселення згідно з вимогами цієї ВРП та з урахуванням потенційних ризиків і впливів.
44. Плани переселення мають бути інтегровані в систему екологічного та соціального менеджменту, що вимагається згідно з ВРП №1. У проєктах категорії «А» ці плани подаються у складі ОВНСС, що вимагається згідно з ВРП №1, і оприлюднюються згідно з тими самими процесом і графіком розгляду та взаємодії, що визначені у ВРП №10. У разі, якщо масштаб переміщення є значним, Банк може вимагати оприлюднення планів переселення також для проєктів категорії «В». З планів переселення, що оприлюднюються, має видалятися конфіденційна інформація про конкретних осіб та бюджети компенсації.

Організаційні можливості та зобов'язання

45. Клієнт повинен застосовувати вимоги ВРП №1 до землевідведення та переселення, залежно від випадку, і зокрема створити, мати та в міру необхідності посилювати організаційну структуру з визначенням ролей, відповідальності та повноважень щодо землевідведення та переселення згідно з цією ВРП. Клієнт повинен призначити конкретних працівників, у тому числі представника(ів) менеджменту, з наданням їм чітких обов'язків та повноважень щодо планування та здійснення землевідведення та переселення. Клієнт повинен забезпечувати на постійній основі належну підтримку і людські та фінансові ресурси для ефективного та постійного виконання зобов'язань, які він узяв на себе у зв'язку з землевідведенням і переселенням.

Проєкти приватного сектору, в яких за землевідведення та переселення відповідає держава

46. Процеси землевідведення та переселення можуть передбачати певну відповідальність та функції держави, навіть якщо проєкт є приватною власністю. У таких випадках клієнт повинен: (i) почати взаємодію з відповідальними державними органами на ранній стадії підготовки проєкту для з'ясування шляхів і засобів забезпечення відповідності цій ВРП; (ii) намагатися відігравати активну роль у плануванні, реалізації та моніторингу землевідведення та переселення; та (iii) співпрацювати з відповідальним державним органом у межах, дозволених цим органом, з метою досягнення результатів, які відповідатимуть цілям цієї ВРП. На додаток до цього, якщо можливості держави обмежені, клієнт повинен підтримувати її зусилля у процесах землевідведення та переселення.
47. Клієнт несе відповідальність за визначення невідповідностей між місцевим законодавством і практичними підходами держави, з одного боку, та вимогами цієї ВРП, з іншого боку (ставки компенсації, право на отримання компенсацію осіб, які не мають формального права власності, консультації та оприлюднення інформації). Після визначення таких невідповідностей клієнт повинен їх усунути таким чином, який буде прийнятним для держави та Банку.
48. Клієнт повинен підготувати детальний або рамковий план переселення який доповнить документи, підготовані відповідальним державним органом, якщо це вимагається згідно з цією ВРП У цей план клієнт повинен включити: (i) опис прав переміщених осіб на отримання компенсацій згідно чинного законодавства та нормативних документів; (ii) заходи, пропонувані для усунення невідповідностей між такими правами за законом та вимогами цієї ВРП; та (iii) фінансові та організаційні аспекти реалізації цього плану, за які відповідає державний орган та/або клієнт.

Моніторинг та оцінка

49. Клієнт повинен встановити процедури моніторингу та оцінки реалізації плану переселення та у разі необхідності вживати корегувальних заходів під час його реалізації для досягнення цілей цієї ВРП. Моніторинг процесів землевідведення, переселення та покращення чи відновлення засобів для існування повинен здійснюватися згідно з ВРП №1 та передбачати участь ключових стейкхолдерів, у тому числі громад, на які впливає проєкт.
50. Обсяг моніторингової діяльності повинен відповідати ризикам і впливам проєкту. У всіх проєктах, які мають значні впливи на переміщення, клієнт повинен залучати компетентних професіоналів з переселення для моніторингу реалізації планів переселення, розробки корегувальних заходів у разі необхідності, надання рекомендацій щодо забезпечення відповідності цій ВРП, а також підготовки періодичних внутрішніх моніторингових звітів. Ці моніторингові звіти повинні включати у себе інформацію про прогрес у досягненні ключових показників, визначених у плані переселення, і мають подаватися до Банку в складі періодичних звітів з екологічного та соціального моніторингу, що вимагаються згідно з ВРП № 1.
51. Клієнт несе відповідальність за надання Банку моніторингових звітів, навіть якщо землевідведення та переселення здійснюються третьою стороною, наприклад, державою.
52. Клієнт повинен забезпечити перевірку виконання плану переселення шляхом подання Банку звіту про виконання землевідведення та переселення⁶⁷ після завершення усієї відповідної діяльності, який Банк має затвердити.

⁶⁷ Під звітом про виконання землевідведення та переселення розуміється звіт, який складається після завершення землевідведення, переселення та відновлення засобів для існування та має включати у себе: стислий опис впливів проєкту (фізичне та економічне переміщення) та принципів, які покладені в основу плану переселення; опис заходів, яких було вжито для уникнення та мінімізації переміщення; стислу інформацію про заходи з проведення консультацій та їхні результати, у тому числі про те, як ці заходи вплинули на визначення прав на отримання компенсацій та інші

53. У разі, якщо впливи на переміщення є значними, Банк може вимагати виконання однієї чи обох наступних умов на додаток до внутрішнього моніторингу:

- проведення періодичних зовнішніх перевірок дотримання вимог⁶⁸ з регулярністю та відповідно до технічного завдання, які будуть визначені у плані переселення, та за погодженням з Банком; та/або
- проведення зовнішнього аудиту виконання⁶⁹ землевідведення та переселення з метою перевірки дотримання вимог цієї ВРП та положень плану переселення, особливо тих вимог, які стосуються покращення або заміни житла чи засобів для існування. Часові рамки, обсяг та показники успіху такого аудиту мають бути визначені у плані переселення. Цей аудит має проводитися компетентними професіоналами з переселення після того, як будуть виконані заходи з покращення або відновлення засобів для існування, і результати їхнього виконання можна буде виміряти. У разі виявлення невідповідностей у звіті за результатами такого аудиту мають бути визначені окремі корегувальні заходи для усунення таких невідповідностей або план таких заходів у разі необхідності.

54. Від клієнта може вимагатися оприлюднення зовнішніх моніторингових звітів (у тому числі звітів про перевірку дотримання вимог та звіту за результатами аудиту) у разі, якщо впливи на переміщення є значними.

Фізичне переміщення та допомога у переселенні

55. У випадках, коли фізичного переміщення не вдається уникнути шляхом зміни варіанту реалізації проєкту, клієнт повинен розробити план переселення, який має охоплювати як мінімум застосовні вимоги цієї ВРП незалежно від кількості людей, яка зазнає впливу. План має бути розроблений таким чином, щоб забезпечити пом'якшення негативних впливів переміщення, а також має визначати можливості для розвитку. Він має включати у себе бюджет і графік переселення та визначати права на отримання компенсації для всіх категорій осіб, які зазнають впливу (у тому числі приймаючих громад). Цей план також має містити положення щодо організації моніторингу ефективності заходів з фізичного переміщення та відновлення засобів для існування під час їхньої реалізації, а також оцінки їхньої ефективності після завершення реалізації. Особлива увага має приділятися гендерним аспектам і потребам вразливих осіб і груп. Клієнт повинен документувати усі трансакції з набуття прав на земельні ділянки, надання компенсації та іншої допомоги, пов'язаної з переселенням.

56. Клієнт повинен запропонувати переміщеним особам вибір між заміною власністю такої ж самої або більшої вартості з забезпеченим правом володіння, еквівалентними чи кращими характеристиками та перевагами розташування або грошову компенсацію у розмірі вартості заміни, якщо буде доведено, що варіанти заміної власності не є можливими або не приймаються особами, які зазнали впливу. Структури заміної власності (у тому числі житла) та/або грошової компенсації повинні бути запропоновані до переселення. Нове житло, побудоване для переміщених осіб, повинне забезпечувати

аспекти процесів землевідведення, переселення та відновлення засобів для існування; опис процесу надання компенсацій; опис усіх проблемних питань, які виникали, та яким чином ці питання вирішувалися, у тому числі перелік усіх скарг та судових справ станом на дату подання звіту; опис ресурсів, які були задіяні у плануванні та реалізації землевідведення, переселення та відновлення засобів для існування.

⁶⁸ Під зовнішніми перевітками дотримання вимог розуміються періодичні зовнішні перевірки процесів землевідведення та переселення, які здійснюються на етапах планування та реалізації цих процесів з метою перевірки дотримання вимог цієї ВРП та положень плану переселення. За результат атами таких перевірок готуються рекомендації щодо усунення виявлених невідповідностей.

⁶⁹ Під аудитом виконання розуміється зовнішній аудит землевідведення та переселення, який виконується після завершення заходів, визначених у плані переселення, з метою перевірки дотримання вимог цієї ВРП та положень плану переселення, особливо тих вимог, які стосуються покращення або відновлення засобів для існування.

належні умови проживання, щонайменше ті ж самі умови життя та доступ до послуг, що й до переселення, а також економічно ефективні можливості для покращення або як мінімум відновлення засобів для існування. Витрати на переїзд та відновлення зручностей у нових домівках покриваються клієнтом.

57. Клієнт повинен інформувати людей, які зазнають фізичного переміщення, про час переїзду за розумний час заздалегідь і після консультацій, враховуючи, серед інших факторів, потенційні впливи на розклад сільськогосподарських робіт та шкільного навчання.
58. Клієнт повинен визначити та оцінити потенційні негативні впливи на приймаючі громади, на які може вплинути процес переселення. Заходи пом'якшення, визначені шляхом консультацій з приймаючими громадами, мають бути включені до плану переселення.
59. Якщо організацією місць для переселення та відтворенням житла та інших структур, які зазнали впливу, займається клієнт, застосовуються всі ВРП.
60. Клієнт повинен надати допомогу під час переселення з урахуванням потреб кожної групи осіб, які зазнали впливу, приділяючи особливу увагу потребам вразливих груп.

Економічне переміщення та покращення або відновлення засобів для існування

61. У випадку проєктів, що впливають на засоби для існування чи створення доходу, клієнт повинен спланувати заходи для покращення чи принаймні відновлення доходів або засобів для існування осіб, на які впливає проєкт. У цьому плані мають бути визначені права на отримання компенсації осіб та/або громад, які зазнали впливу, з приділенням особливої уваги гендерним аспектам і потребам вразливих груп, у прозорий, послідовний та справедливий спосіб. Цей план також має містити положення щодо організації моніторингу ефективності заходів з відновлення засобів для існування під час їхньої реалізації, а також оцінки їхньої ефективності після завершення реалізації. Пом'якшення економічного переміщення вважається завершеним, коли аудит підтвердить, що особи або громади, які зазнали впливу, отримали всю допомогу, на яку вони мають право, а також належні можливості для відновлення їхніх засобів для існування.
62. Впливи на доходи або засоби для існування, які не є прямим результатом землевідведення або обмежень землекористування, визначаються у рамках процесу оцінки екологічних і соціальних впливів згідно з вимогами ВРП №1. Компенсація та заходи відновлення засобів існування для таких впливів здійснюються згідно з принципами цієї ВРП.
63. Залежно від типу впливів, покращення або відновлення засобів для існування може включати у себе наступне:
 - у випадках, коли землевідведення або обмеження землекористування впливає на підприємство⁷⁰, компенсація власнику або оператору цього підприємства: (i) вартості відновлення господарської діяльності в іншому місці; (ii) втраченого чистого доходу протягом перехідного періоду⁷¹; та (iii) витрат на перенесення та монтаж у новому місці виробничих потужностей та обладнання
 - у разі, якщо проєкт впливає на осіб, які мають законні права на землю, що визнаються або можуть бути визнані згідно національного законодавства, надання цим особам в якості заміни землі або нерухомого майна, яке має таку ж

⁷⁰ Під підприємствами розуміються магазини, ресторани, послуги, виробничі та інші підприємства, незалежно від розміру та наявності чи відсутності ліцензії.

⁷¹ Під перехідним періодом розуміється період між переміщенням та відновленням засобів для існування, на які вплинув проєкт.

саму або більшу вартість, або грошову компенсацію у розмірі повної вартості заміни, залежно від ситуації;

- надання економічно переміщеним особам, які не мають законно визнаних прав претендувати на землю, компенсації за втрачені активи, крім землі (наприклад, сільськогосподарські культури, іригаційну інфраструктуру та інші поліпшення на відповідній землі), у розмірі повної вартості заміни. Клієнт також повинен надати допомогу замість компенсації за землю, яка буде достатньою для того, щоб забезпечити таким особам можливість відновити засоби для існування в іншому місці;
- у разі впливу на природні ресурси, що знаходяться у спільному користуванні громади – реалізація ініціатив, спрямованих на підвищення продуктивності ресурсів, які залишились, і до яких відповідна громада має доступ, натуральна або грошова компенсація за втрату доступу або надання доступу до альтернативних джерел втраченого ресурсу;
- надання додаткової цільової допомоги та можливостей для покращення або як мінімум відновлення спроможності отримувати доходи, обсягів виробництва та стандартів життя. У випадку підприємств, які зазнають тимчасових втрат або змушені закритись внаслідок економічного переміщення у зв'язку з проєктом, право на таку допомогу мають як власник підприємства, так і працівники, котрі втрачають заробітну плату або роботу;
- при необхідності надання допомоги економічно переміщеним особам протягом перехідного періоду, визначеного на основі обґрунтованої оцінки часу, необхідного для відновлення їхньої спроможності отримувати доходи, обсягів виробництва та стандартів життя; та
- надання переміщеним особам і громадам можливостей для отримання належних вигод розвитку від проєкту.

Вимога ЄБРР до реалізації проєктів №6: Збереження біорізноманіття та стале управління живими природними ресурсами

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проєктів (ВРП) визнається, що збереження біорізноманіття⁷² та стале управління живими природними ресурсами⁷³ є фундаментальними запоруками екологічної та соціальної сталості.
2. У цій ВРП визнається важливість підтримання основних екологічних функцій середовищ існування⁷⁴, біорізноманіття та екосистемних послуг⁷⁵. Усі екосистеми підтримують складний набір живих організмів та відрізняються між собою багатством, повнотою та важливістю видів.
3. Необхідно забезпечувати баланс між збереженням біорізноманіття та сталим управлінням живими ресурсами, з одного боку, та оптимізованим використанням їхнього економічного, соціального та культурного потенціалу, з іншого боку.

Цілі

4. Ця ВРП має наступні цілі:
 - захист та збереження біорізноманіття на основі обережного підходу;
 - застосування ієрархії пом'якшення⁷⁶ при розробці та імplementації проєктів з метою уникнення чистих втрат біорізноманіття та по можливості досягнення чистого збільшення біорізноманіття;
 - підтримка кращої міжнародної практики (КМП) у сталому управлінні та використанні живих природних ресурсів.

Сфера застосування

5. Ця ВРП поширюється на всі проєкти, що прямо фінансуються ЄБРР, як визначено в Екологічній та соціальній політиці. У рамках екологічної та соціальної оцінки клієнт повинен визначити відповідні вимоги цієї ВРП та підходи до їхнього виконання протягом життєвого циклу проєкту. Управління процесом вжиття заходів, необхідних для виконання вимог цієї ВРП, буде здійснюватися в рамках загальної системи екологічного та соціального

⁷²Для цілей цієї ВРП використовується визначення терміну «біорізноманіття» з Конвенції про біорізноманіття – «різноманіття живих організмів з усіх джерел, включаючи земні, морські та інші водні екосистеми та екологічні комплекси, до складу яких вони входять; це включає у себе різноманіття всередині видів, між видами та в екосистемах».

⁷³ «Живі природні ресурси» визначаються як «рослини і тварини, які вирощуються для споживання та використання людьми або тваринами у дикій природі або у штучних умовах. Це включає у себе всі види лісового господарства, біопаливо, сільське господарство, у тому числі вирощування однолітніх та багатолітніх культур і тваринництво, включаючи велику рогату худобу; риболовство та розведення риби і всіх інших видів морських і річкових організмів, як хребетних, так і безхребетних».

⁷⁴ Середовище існування визначається як наземна, річкова чи морська географічна одиниця чи повітряний шлях, який підтримує сукупність живих організмів та їхню взаємодію з неживим навколишнім середовищем.

⁷⁵ Під екосистемними послугами розуміються вигоди, які люди, у тому числі підприємства, отримують з екосистем. Екосистемні послуги поділяються на чотири типи: (i) послуги забезпечення, тобто продукти, які люди отримують з екосистем; (ii) послуги регулювання, тобто вигоди, які люди отримують від регулювання екосистемних процесів; (iii) культурні послуги, тобто нематеріальні вигоди, які люди отримують від екосистем; та (iv) послуги підтримки, тобто природні процеси, які підтримують інші послуги.

⁷⁶Підхід на основі ієрархії пом'якшення передбачає у першу чергу вжиття заходів з метою уникнення екологічних або соціальних впливів з самого початку реалізації проєкту або, якщо це не є можливим, додаткових заходів, спрямованих на мінімізацію, пом'якшення або в якості останнього варіанту компенсацію будь-яких потенційних залишкових негативних впливів.

менеджменту (СЕСМ) клієнта, а також відповідно до планів екологічного та соціального менеджменту (ПЕСМ) для конкретних проєктів, що забезпечуватимуть виконання цієї ВРП у відповідному проєкті у прийнятний термін. Вимоги до екологічного та соціального менеджменту наведені у ВРП №1.

6. Ця ВРП також поширюється на ситуації, в яких проєкт може вплинути на джерела існування певних громад, у тому числі доступ корінних народів до біорізноманіття, екосистемних послуг та/або живих природних ресурсів або їхнє використання корінними народами. Потенційна позитивна роль громад, на які впливає проєкт, у тому числі корінних народів, у збереженні біорізноманіття та сталому управлінні живими природними ресурсами також розглядається у цій ВРП.

Загальні вимоги

Збереження біорізноманіття

Оцінка ризиків і впливів

7. У процесі оцінки необхідно визначити базові умови в обсязі, пропорційному до значності очікуваних ризиків та впливів. Оцінка базових умов повинна, зокрема, включати у себе відповідні ризики для біорізноманіття та екосистемних послуг з приділенням першочергової уваги таким аспектам, як потенційна втрата природного середовища існування, деградація та фрагментація, інвазивні чужорідні види, надмірна експлуатація, міграційні коридори, гідрологічні зміни, обсяги поживних речовин та забруднення, а також впливи, пов'язані з кліматичними змінами та адаптацією. При плануванні та проведенні оцінок пов'язаних з біорізноманіттям базових умов і впливів клієнт повинен дотримуватися кращої практики, використовуючи по мірі необхідності аналітичні дослідження, консультації з експертами та польові дослідження. Якщо для більш точного визначення важливості потенційних впливів необхідні додаткові дослідження, клієнт повинен провести такі додаткові дослідження та/або моніторинг перш, ніж починати пов'язану з проєктом діяльність, що може призвести до незворотних впливів.
8. У процесі оцінки клієнт повинен вже на ранніх етапах життєвого циклу проєкту визначити та охарактеризувати пов'язані з проєктом можливості, ризики та впливи на біорізноманіття. Глибина цієї оцінки повинна бути достатньою для характеристики таких впливів з урахуванням їхньої імовірності, значущості та тяжкості, занепокоєння громад, на які може вплинути проєкт, а також інших стейкхолдерів у разі необхідності. Ця оцінка має враховувати прямі, непрямі та кумулятивні впливи і містити аналіз ефективності та можливості практичного застосування заходів пом'якшення, що пропонуються для проєкту. У ній також мають бути проаналізовані потенційні впливи на рівень ландшафту, сезонні обмеження та/або чутливості, а також впливи на екологічну цілісність відповідних екосистем незалежно від їхнього природоохоронного статусу та ступеню їхнього порушення чи деградації.
9. Згідно з КМП в оцінці мають враховуватися: (i) потенційні впливи проєкту на екосистемні послуги, у тому числі такі, що можуть підсилитися внаслідок кліматичних змін; (ii) використання цих екосистемних послуг громадами, на які впливає проєкт, та/або корінними народами, а також їхня залежність від цих послуг; та (iii) залежність проєкту від цих екосистемних послуг. Якщо проєкт може вплинути на ці екосистемні послуги, і при цьому клієнт має прямий управлінський контроль чи значний вплив, негативних впливів слід уникати. Якщо цих впливів не можна уникнути, клієнт повинен вжити заходів для їхньої мінімізації та/або відновлення біорізноманіття та екосистемних послуг.
10. У проєктах, які можуть мати такі впливи на корінні народи та місцеві громади, клієнт повинен забезпечити можливості для справедливого та рівного розподілу вигод від

використання живих природних ресурсів відповідно до: (i) вимог до вирішення питань економічного переміщення, що визначені у ВРП №5; (ii) конкретних вимог до управління потенційними ризиками та впливами на корінні народи, що містяться у ВРП №7; та (iii) вимог щодо взаємодії із стейкхолдерами, що визначені у ВРП №10.

Охорона та збереження біорізноманіття, пріоритетні аспекти біорізноманіття та критичні середовища існування

11. Якщо у процесі оцінки були визначені потенційні пов'язані з проєктом впливи на біорізноманіття, клієнт повинен забезпечити управління ризиками відповідно до ієрархії пом'якшення та КМП. Клієнт повинен застосовувати обережний підхід та методи адаптивного управління, які забезпечать вжиття заходів пом'якшення та управління з урахуванням умов, що змінюються, а також результатів моніторингу протягом усього життєвого циклу проєкту.
12. Незважаючи на вищезазначене, деякі аспекти, на які впливатиме проєкт, можуть вважатися пріоритетними з точки зору біорізноманіття⁷⁷, зокрема: (i) природні середовища існування, що опинилися під загрозою; (ii) вразливі види; (iii) значні аспекти біорізноманіття, визначені широким колом стейкхолдерів чи урядів; та (iv) екологічна структура та функції, необхідні для підтримання пріоритетних аспектів біорізноманіття, визначених у цьому пункті.
13. Якщо у процесі оцінки було визначено, що проєкт може мати значні негативні та необоротні впливи на пріоритетні аспекти біорізноманіття, клієнт не має права здійснювати жодну пов'язану з проєктом діяльність без виконання наступних умов:
 - клієнт може довести, що не існує можливих з технічної та економічної точки зору альтернатив;
 - проведені консультації із стейкхолдерами відповідно до ВРП №10;
 - реалізацію проєкту дозволяють відповідні екологічні закони, в яких визнаються пріоритетні аспекти біорізноманіття;
 - вживаються необхідні заходи пом'якшення відповідно до ієрархії пом'якшення, що забезпечують уникнення чистих втрат⁷⁸ і по можливості досягнення чистого збільшення у пріоритетних аспектах біорізноманіття, середовищах існування та екологічних функціях, що їх підтримують, у довгостроковій перспективі для досягнення вимірюваних результатів у збереженні біорізноманіття.
14. Найбільш чутливі аспекти біорізноманіття визначаються як критичні середовища існування, що включає у себе один з наступних варіантів: (i) екосистеми, що зазнають значної загрози, чи унікальні екосистеми; (ii) середовища існування, що мають велике значення для видів, що зазнають загрози⁷⁹ чи критичної загрози вимирання; (iii)

⁷⁷ Під пріоритетними аспектами біорізноманіття розуміються аспекти біорізноманіття, які є особливо незамінними чи вразливими, але мають нижчий пріоритет, ніж критичні місця існування (див. визначення у п. 14).

⁷⁸ Під відсутністю чистих втрат розуміється ситуація, коли втрати біорізноманіття у зв'язку з впливами від проєкту балануються збільшенням, отриманим завдяки реалізації заходів з уникнення та мінімізації цих впливів, відновлення відповідних ділянок та, нарешті, компенсації значних залишкових впливів (у разі наявності) у належному географічному масштабі.

⁷⁹ Згідно з Червоним списком видів під загрозою вимирання Міжнародного союзу охорони природи (МСОП). Визначення критичного місця існування на основі інших списків здійснюється за наступними правилами: (i) якщо відповідні види занесені у національні/регіональні списки в якості таких, що зазнають критичної чи звичайної загрози зникнення, у країнах, які керуються вимогами МСОП, визначення критичних місць існування здійснюється для кожного проєкту індивідуально шляхом консультацій з компетентними професіоналами; та (ii) у випадках, коли категоризація видів у національних чи регіональних списках не відповідає точно категоризації МСОП (наприклад, у деяких країнах види у таких списках позначаються більш загально як «захищені» чи «заборонені»), виконується аналіз з метою визначення підстав та мети занесення тих чи інших видів до такого списку. Визначення критичного місця існування у таких випадках залежатиме від результатів цього аналізу.

середовища існування, що мають велике значення для ендемічних чи географічно обмежених видів; (iv) середовища існування, що підтримують глобально важливі міграційні чи стайні види; (iv) території, пов'язані з ключовими еволюційними процесами.

15. Критичне середовище існування не повинне піддаватися подальшій фрагментації, конверсії чи деградації, якщо від цього страждає його екологічна цілісність чи важливість з точки зору біорізноманіття. Отже, на територіях, де розташовані критичні середовища існування, клієнт не має права вести жодну діяльність за проектом, якщо не виконуються наступні умови:

- у відповідному регіоні немає альтернативних територій з місцями існування, що мають меншу важливість з точки зору біорізноманіття і були б реально придатними для реалізації проекту;
- проведені консультації із стейкхолдерами відповідно до ВРП №10;
- виконання проекту дозволяється застосовними природоохоронними законами з визнанням пріоритетних аспектів біорізноманіття;
- проект не призводить до вимірюваних негативних впливів⁸⁰ на ті аспекти біорізноманіття, для яких було визначене критичні середовища існування згідно з п. 14;
- проект розроблений таким чином, щоб забезпечити чисті покращення⁸¹ для критичних середовищ існування, на які він впливає;
- проект не повинен протягом розумного періоду часу⁸² призвести до чистого зменшення популяції⁸³ будь-яких видів, що знаходяться під загрозою чи критичною загрозою;
- в адаптивну програму управління клієнта інтегровано належним чином розроблену довгострокову програму моніторингу та оцінки біорізноманіття, метою якої є оцінка стану критичних середовищ існування.

16. У випадках, коли клієнт виконує ці вимоги, стратегія пом'якшення впливів проекту має бути описана у Плані управління біорізноманіттям чи Плані заходів зі збереження різноманіття⁸⁴, залежно від випадку.

⁸⁰ Під вимірюваними негативними впливами розуміються прямі та непрямі впливи проекту, які загрожують подальшому існуванню в зоні дослідження будь-якого цінного аспекту біорізноманіття, який визначає віднесення цієї зони до критичних середовищ існування.

⁸¹ Чисті покращення – це додаткові результати збереження, що можуть досягатися для тих параметрів біорізноманіття, для забезпечення яких було визначене критичне середовище існування. Чисті покращення можуть досягатися шляхом вжиття заходу з компенсації біорізноманіття. У випадках, коли клієнт може забезпечити виконання вимог п. 16 цієї ВРП без компенсаційних заходів, він має досягати чистих покращень шляхом реалізації безпосередньо на місцях програм збагачення місць існування, захисту та збереження біорізноманіття.

⁸² Період, протягом якого клієнти мають продемонструвати відсутність чистого зменшення видів, що зазнають критичної чи звичайної загрози, визначається у кожному випадку окремо на основі консультацій з зовнішніми експертами.

⁸³ Чисте зменшення – це поодинокі чи сукупні зменшення кількості особин, що загрожують здатності виду існувати в світовому та/або регіональному/національному масштабі багато поколінь чи протягом тривалого періоду часу. Масштаб (світовий та/або регіональний чи національний) потенціального чистого зменшення визначається залежно від присутності виду в Червоному списку МСОП (світовий) та/або регіональних/національних списках. Для видів, занесених як у Червоний список МСОП, так і в національні/регіональні списки, чисте зменшення розраховується за чисельністю національної/регіональної популяції.

⁸⁴ План заходів зі збереження різноманіття (ПЗЗР), як правило, включає у себе набір цілей, заходів управління та графік досягнення проміжних результатів для пом'якшення залишкових впливів з метою досягнення відсутності чистих втрат або чистого збільшення пріоритетних аспектів біорізноманіття або критичного середовища існування. Відповідні цілі мають бути реалістичними та базуватися на показниках, які піддаються вимірюванню. Для кожної цілі має бути визначений набір заходів, цільові показники для перевірки досягнення або моніторингу, відповідальні особи та строки. ПЗЗР мають розроблятися на основі консультацій з відповідними стейкхолдерами, у тому числі урядами, зовнішніми експертами, місцевими/міжнародними природоохоронними організаціями та громадами, на які впливає проект.

17. Вимога щодо оцінки критичних середовищ існування має визначатися на етапі визначення обсягу оцінки впливів проекту та по можливості переглядатися після завершення оцінки базових умов. Якщо у процесі цієї оцінки буде визначено, що проект може мати негативні впливи на критичне середовище існування, клієнт повинен залучити незалежних експертів для виконання оцінки потенційних негативних впливів на таке критичне середовище існування.
18. В якості останнього можливого варіанту можуть розроблятися та реалізовуватися компенсаційні заходи для досягнення вимірюваних, додаткових і довгострокових результатів збереження біорізноманіття⁸⁵, які мають обґрунтовано забезпечити відсутність чистих втрат та бажано досягнення чистого збільшення біорізноманіття. Дизайн таких компенсаційних заходів для збереження біорізноманіття має відповідати принципу «такий самий або кращий»⁸⁶ та розроблятися з урахуванням ВРП Банку і КМП. Клієнт повинен виділити для цього належні кадрові ресурси та довести технічну та фінансову доцільність цих компенсаційних заходів у довгостроковій перспективі.
19. У випадках, коли пропонуються компенсаційні заходи для пріоритетних аспектів біорізноманіття чи критичних середовищ існування, клієнт повинен розробити стратегію компенсації біорізноманіття чи план управління компенсацією біорізноманіття, залежно від випадку, які доведуть, що значні залишкові впливи проекту на біорізноманіття будуть належним чином пом'якшені. У цих випадках клієнт повинен залучити досвідчених зовнішніх спеціалістів зі знаннями у сфері планування та реалізації таких компенсаційних заходів.
20. Не всі залишкові негативні впливи на пріоритетні аспекти біорізноманіття можуть бути компенсовані. У таких випадках клієнт повинен змінити проектні рішення таким чином, який дозволить уникнути необхідності в такі компенсації та відповідатиме вимогам цієї ВРП.

Цінні з точки зору біорізноманіття території, що охороняються законом та визнані на міжнародному рівні

21. Якщо проект знаходиться на території, що охороняється законом⁸⁷ та/або є міжнародно визнаною⁸⁸ чи пропонується для отримання такого статусу національними урядами, або якщо проект може чинити негативний вплив на таку територію, клієнт повинен визначити та оцінити потенційні пов'язані з таким проектом впливи і застосувати ієрархію пом'якшення, щоб впливи проекту не зашкоджували цілісності, збереженню та/або важливості такої території з точки зору біорізноманіття.
22. Якщо у процесі оцінки визначено, що проект може негативно вплинути на збереження або цілісність територій, пріоритетні аспекти біорізноманіття та/або критичні середовища існування на територіях, що представляють цінність з точки зору біорізноманіття та

⁸⁵ Вимірювані результати збереження біорізноманіття мають демонструватися *in situ* (у природних умовах, а не у неволі чи депозитарії) та у належному географічному масштабі (наприклад, на місцевому, національному чи регіональному рівні).

⁸⁶ Принцип «такий самий або кращий» означає, що у більшості випадків заходи з компенсації впливів на біорізноманіття мають розроблятися таким чином, щоб забезпечити збереження тих самих цінних аспектів біорізноманіття, на які впливає проект («такий самий»). Проте у деяких ситуаціях зони біорізноманіття, на які впливає проект, можуть не відноситися до національних або місцевих пріоритетних зон, при цьому можуть існувати інші зони біорізноманіття зі схожими цінними аспектами, які мають вищий пріоритет збереження та сталого використання і знаходяться під реальною загрозою або потребують захисту чи ефективного управління. У таких ситуаціях можуть розглядатися компенсаційні заходи «або краще» (тобто заходи, спрямовані на зони біорізноманіття, які мають вищий пріоритет, ніж зона, на яку впливає проект).

⁸⁷ У цій ВРП термін «охоронна зона» вживається відповідно до визначення МСОП.

⁸⁸ Зони, визначені згідно з міжнародними конвенціями або угодами, включаючи зони Світової природної спадщини ЮНЕСКО, біосферні резервати ЮНЕСКО, а також водно-болотні угіддя міжнародного значення з Рамсарського списку.

охороняються законом чи є міжнародно визнаними, клієнт повинен вживати заходів для недопущення таких впливів. Крім цього, клієнт повинен:

- довести, що всі пропонувані роботи та зміни дозволяються за законом, що може передбачати виконання оцінки конкретних пов'язаних з проектом впливів на територію, що охороняється, відповідно до вимог національного законодавства;
- діяти у спосіб, що відповідає всім визнаним урядом планам управління для таких територій;
- провести консультації з управляючими територій, що охороняються, відповідними органами, місцевими громадами та іншими стейкхолдерами з приводу пропонуваного проекту відповідно до вимог ВРП №10;
- при необхідності реалізовувати додаткові програми з метою забезпечення та покращення збереження території, що охороняється.

Інвазивні чужорідні види

23. Клієнт повинен уникати та проактивно попереджати випадкове або навмисне введення чужорідних видів, що можуть чинити негативні впливи на біорізноманіття, зокрема:

- клієнт не повинен навмисно вводити чужорідні види на території, де вони зазвичай відсутні, за винятком ситуацій, коли таке введення відбувається згідно з нормативно-правовою базою, що його регламентує. Види, відомі як інвазивні, за жодних обставин не можуть вводитися у нові середовища;
- клієнт повинен визначити потенційні ризики та наслідки випадкової передачі та внесення чужорідних видів, а також можливості для пом'якшення відповідних впливів⁸⁹; та
- якщо чужорідні види вже існують у країні чи регіоні пропонуваного проекту, клієнт повинен докласти зусиль для того, щоб не допустити їх поширення на території, де їх ще немає.

Стале управління живими природними ресурсами

24. Проекти, що передбачають первинне виробництво живих природних ресурсів, у тому числі вирощування сільськогосподарських культур або тварин, природне чи штучне лісівництво, аквакультуру чи рибне господарство, а також виробництво та використання біомаси для генерації енергії чи виробництва біопалива, повинні відповідати вимогам цієї ВРП, що застосовуються, а також наступним вимогам:

- Клієнти повинні в управлінні живими природними ресурсами дотримуватися національних регуляторних вимог, КМП та відповідних змістовних екологічних стандартів ЄС, що застосовуються на рівні проєктів.
- У міру можливості та необхідності клієнти повинні приймати стандарти сертифікації, що визнані на глобальному, регіональному чи національному рівні та: (i) базуються на процесі консультацій з багатьма стейкхолдерами; (ii) піддаються незалежній сертифікації чи верифікації через акредитовані для відповідних стандартів органи. У разі відсутності відповідних стандартів та/або систем сертифікації клієнт зобов'язаний застосовувати належні галузеві методи сталого управління відповідно до КМП.

⁸⁹У частині міжнародних перевезень товарів та надання послуг ця ВРП базується на Міжнародній конвенції про контроль суднових баластних вод й осадів та управління ними. Клієнти, які звертаються до ЄБРР за фінансуванням для проєктів, що передбачають таку діяльність з перевезення, мають виконувати відповідні зобов'язання, що створюються в рамках цієї конвенції.

- По можливості клієнт повинен розміщувати проєкти сільського господарства на безлісних землях або землях, що вже трансформовані з їхнього природного стану, для того, щоб мінімізувати впливи на пріоритетні аспекти біорізноманіття та/або критичні середовища існування.
- Вирощування та/або використання видів, які мають потенціал інвазивності, не допускається без забезпечення належних заходів контролю, які унеможливають їхнє потрапляння/поширення за межі виробничої зони.
- У проєктах рибного господарства⁹⁰ чи аквакультури клієнти повинні оцінювати та мінімізувати ризики потрапляння у водне середовище неаборигенних видів. Клієнти також повинні оцінювати та мінімізувати ймовірність передачі хвороб та/або паразитів у відповідне середовище
- Клієнти, які займаються розведенням, транспортуванням та забиттям тварин для виробництва м'яса або супутніх продуктів (наприклад, молока, яєць, вовни), повинні застосовувати і виконувати національні регуляторні вимоги, відповідні стандарти ЄС у галузі добробуту тварин, а також КМП у галузі тваринництва, залежно від того, які з цих вимог є суворішими.
- З метою мінімізації резистентності до антимікробних препаратів (РАП)⁹¹ при введенні антибіотиків тваринам, які використовуються для виробництва здорової їжі, клієнт повинен дотримуватися змістовних екологічних стандартів ЄС.
- У країнах-членах ЄС генетично модифіковані організми (ГМО) забороняється використовувати чи випускати у навколишнє середовище без дозволу компетентних органів. В інших країнах операцій ЄБРР ГМО забороняється використовувати чи випускати у навколишнє середовище без оцінки ризиків, що має проводитися відповідно до змістовних екологічних стандартів ЄС.

Ланцюжок поставок

25. У рамках процесу аналізу ланцюжка поставок, описаного у ВРП №1, клієнт повинен визначити та оцінити ризики і впливи на біорізноманіття, спричинені його основними постачальниками.⁹²
26. Якщо у процесі цієї оцінки ризиків з'ясується, що основні постачальники клієнта можуть негативно впливати на пріоритетні аспекти біорізноманіття та/або критичні середовища існування, або якщо такі ризики мають місце у нижчих ланках ланцюжка поставок товарів і матеріалів, що є необхідними для ключових операційних функцій проєкту, клієнт повинен вжити належних заходів для виправлення цієї ситуації згідно з КМП протягом узгодженого з ЄБРР терміну.
27. Якщо клієнт закуповує природну сировину, у тому числі їжу, деревину та волокна, які походять з місць, де існують ризики значної конверсії або деградації пріоритетних аспектів біорізноманіття та/або критичних середовищ існування, екологічна та соціальна оцінка клієнта повинна включати у себе оцінку систем та перевірку практичних підходів, які використовують відповідні основні постачальники. Клієнти також повинні віддавати перевагу закупівлі живих природних ресурсів, що виробляються згідно з міжнародно

⁹⁰ Під рибним господарством розуміється не лише вирощування риби на продаж. При здійсненні репопуляції або введенні інших видів або популяцій, особливо у такі закриті середовища, як озера, необхідно переконатися у тому, що ці нові види не знищать або не витіснять існуючі місцеві ендемічні/природні види риб.

⁹¹ Згідно з визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я тварин (МЕБ), антимікробними препаратами є медичні препарати, що використовуються для лікування інфекцій, передусім бактеріального походження. Ці препарати є важливими для захисту здоров'я людей і тварин, а також добробуту тварин. Надмірне або неналежне застосування цих препаратів може призвести до появи резистентних бактерій, які не реагують на антибіотики. Така властивість зазвичай називається резистентністю до антимікробних препаратів або РАП.

⁹² Див. визначення термінів «основні постачальники» та «ключові операційні функції проєкту» у ВРП №1, виноска 22.

визнаними принципами і стандартами сталого управління, якщо такі принципи і стандарти існують для продукції, що закуповується.

28. Клієнт повинен як мінімум прийняти правила, процедури та практичні методи перевірки, які забезпечать наступні можливості:
- визначення походження товарів та тип середовища існування в зоні походження;
 - уникнення закупівлі товарів у постачальників, які сприяють значній конверсії або деградації пріоритетних аспектів біорізноманіття, критичних середовищ існування та/або визначених зон, що охороняються; та
 - постійний контроль за основними постачальниками клієнта.
29. Спроможність клієнта повністю забезпечити усунення чи мінімізацію зазначених ризиків залежатиме від рівня наявного в нього контролю або впливу на його основних постачальників.

Вимога ЄБРР до реалізації проєктів №7: Корінні народи

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проєктів (ВРП) визнається, що корінні народи є соціальними групами, чия ідентичність та спосіб життя відрізняються від тих груп, які домінують у національних суспільствах. Корінні народи можуть відноситися до найбільш маргіналізованих і вразливих сегментів населення. Їхній економічний, соціальний та правовий статус можуть обмежувати їхню спроможність захищати свої інтереси та права на землі та ресурси (природні та культурні). У поєднанні з їхньою економічною та духовною залежністю від цих земель та ресурсів це робить їх особливо вразливими для будь-яких негативних впливів від проєктів. У цій ВРП також визнається, що корінні народи мають унікальні знання і можливості та є потенційними партнерами у сталому розвитку, які можуть не лише отримувати вигоди, а й робити свій внесок у планування та реалізацію діяльності, пов'язаної з проєктами.
2. У цій ВРП визнається, що уряди відіграють центральну роль у захисті прав корінних народів. В ній визначається відповідальність клієнта за оцінку потенціального впливу проєкту на корінні народи, змістовну взаємодію з корінними народами, на які впливає проєкт, та, за деяких визначених у цій ВРП обставин, отримання їхньої добровільної, попередньої та інформованої згоди (ДПІЗ). У цій ВРП також визначені обов'язки клієнта співпрацювати з корінними народами, на які впливає проєкт, у процесі планування та реалізації заходів, спрямованих на уникнення, мінімізацію, пом'якшення та компенсацію негативних впливів, а також розподіл вигод від проєкту.

Цілі

3. Ця ВРП має наступні цілі:
 - забезпечення того, щоб у процесі переходу до ринкової економіки підтримувалась повна повага до гідності, прав, прагнень, культури, звичаєвого права та способу життя корінних народів;
 - передбачення та уникнення негативних ризиків і впливів⁹³ проєктів на життя та засоби для існування громад корінних народів, або, якщо таке уникнення неможливе, мінімізація, зменшення таких наслідків чи компенсація за такі впливи;
 - сприяти отриманню корінними народами вигод і можливостей від сталого розвитку у спосіб, що є доступним, культурно прийнятним та інклюзивним для представників корінних народів чоловічої та жіночої статі;
 - встановлення та підтримання постійних стосунків з корінними народами, на які впливає проєкт, протягом усього життєвого циклу проєкту;
 - забезпечення ефективної участі корінних народів у розробці діяльності за проєктами чи заходів пом'якшення, які можуть мати на них потенційний позитивний або негативний вплив; та
 - забезпечення добросовісного проведення переговорів з корінними народами та отримання їхньої ДПІЗ в окремих обставинах, визначених у цій ВРП.

Сфера застосування

⁹³ Негативні впливи можуть включати у себе (але не обмежуються лише цим) впливи у формі втрати активів чи ресурсів, обмеження землекористування або ведення традиційного способу життя внаслідок діяльності за проєктом.

4. У цій Політиці та цій ВРП термін «корінні народи» вживається у технічному значенні для позначення соціальної та культурної групи, що відрізняється від домінуючих груп у національних суспільствах і має всі перераховані нижче характеристики⁹⁴:
 - самовизначення в якості членів окремої корінної етнічної або культурної групи та визнання такої ідентичності іншими;
 - колективна прив'язка до географічно визначених середовищ існування, традиційних земель або успадкованих територій в зоні проекту та до природних ресурсів у цих середовищах існування та на цих територіях⁹⁵;
 - традиційні культурні, економічні, соціальні або політичні інститути, що є окремими від інститутів домінуючого суспільства або культури;
 - характерна мова або діалект, які часто відрізняються від офіційної мови або діалекту країни чи регіону.
5. Група або члени групи, які ведуть кочовий або пов'язаний з відгінним скотарством спосіб життя, наразі живуть у змішаних або міських громадах та/або тільки відвідують свої традиційні землі сезонно, а також можуть відчувати примусовий розрив зв'язків. Ані їхній поточний спосіб життя, ані таке примусове відділення не означають, що до такої групи не застосовується ця ВРП.
6. Впровадження заходів, необхідних для виконання цих вимог, має здійснюватись згідно цієї ВРП, а також ВРП №1, №5, №8 та №10, залежно від конкретної ситуації.

Вимоги

7. Клієнт повинен визначити, чи застосовується дана ВРП, якомога раніше протягом життєвого циклу проекту, але не пізніше, ніж у процесі екологічної та соціальної оцінки. Якщо в організації клієнта відсутні відповідні знання та навички, клієнт повинен звернутися до досвідчених незалежних соціальних спеціалістів для визначення того, чи відповідає певна група критеріям, визначеним у п. 4-6 цієї ВРП.
8. Для проектів, у яких існує можливість впливу на корінні народи, клієнт повинен провести оцінку впливів на ці корінні народи. Виходячи з результатів цієї оцінки, клієнт повинен надати пріоритет уникненню негативних наслідків. Якщо це неможливо, він повинен скласти план розвитку відповідно з метою мінімізації та/або подолання будь-яких потенційних негативних впливів та визначення вигод для корінних народів, на які впливає проект.
9. У випадках, якщо проект ще не розпочався, клієнт повинен замовити об'єктивну та незалежну оцінку для визначення всіх громад корінних народів, на які проект може мати прямі або непрямі впливи, а також у процесі консультацій з цими корінними народами оцінити потенційні впливи проекту на ці групи та дізнатися їхні думки стосовно проекту. У цій оцінці має бути врахована особлива вразливість корінних громад до змін в їхньому навколишньому середовищі та способі життя.

⁹⁴ У деяких груп або громад такі характеристики можуть бути зменшені або менш чітко виражені внаслідок інтеграції у ширше суспільство або економіку, інколи як результат державної політики.

⁹⁵ Група, яка втратила «колективну прив'язку до чітко визначених географічно життєвих середовищ, традиційних земель або успадкованих територій в зоні проекту» внаслідок примусового відділення, проте продовжує підпадати під дію цієї ВРП, якщо може зазнати впливів від проекту. Під «примусовим відділенням» розуміється втрата колективної прив'язки до чітко визначених географічно життєвих середовищ або територій, на яких жили предки, внаслідок конфлікту, урядових програм переселення, вилучення земель, природних катастроф або включення таких територій у міську зону. Для цілей цієї ВРП термін «міська зона», як правило, використовується у значенні міста та враховує всі наступні характеристики, жодна з яких не є визначальною: (i) юридичне визначення відповідної зони як міської згідно внутрішнього законодавства країни; (ii) висока щільність населення; та (iii) висока частка несільськогосподарської економічної діяльності порівняно з часткою сільськогосподарської діяльності.

10. У випадках, коли будівництво та пов'язана з проєктом діяльність чи операції вже почались, клієнт повинен надати всю відповідну інформацію та документи, які доводять, що клієнт доклав зусиль для отримання та врахування думки корінних народів, на які впливає проєкт. Такі документи включають у себе документи щодо діяльності клієнта в минулому та вже існуючих впливів на корінні народи компанії, а також документи, що подавалися раніше в органи влади.
11. Якщо вимоги цієї ВРП не виконуються, клієнт повинен виконати дослідження згідно з п. 7-10 цієї ВРП. Це дослідження має включати у себе: (i) аналіз попередніх впливів на життя та засоби для існування корінних народів; (ii) визначення усіх невідповідностей вимогам цього стандарту; (iii) визначення корегувальних заходів, які можуть бути необхідними для досягнення цілей цієї ВРП. Після цього клієнт повинен узгодити відповідний план дій з ЄБРР.

Змістовні консультації та ДПІЗ

Змістовні консультації

12. Клієнт повинен встановити постійні відносини з громадами корінних народів, на які впливає проєкт, якомога раніше у процесі планування проєкту та провести змістовні консультації згідно з ВРП №10 з урахуванням пов'язаних з проєктом ризиків і потенційних впливів на корінні народи. Крім цього, процес консультацій має включати у себе наступне:
 - участь представницьких органів корінних народів (наприклад, рад старійшин, селищних рад та ін.), організацій корінних народів, а також окремих осіб з числа корінних народів, на які впливає проєкт;
 - розуміння будь-яких відповідних звичаєвих законів та повага до них;
 - надання корінним народам достатнього часу для колективного прийняття рішень;
 - ефективну участь корінних народів у розробці діяльності за проєктом чи заходів пом'якшення, які можуть мати на них потенційний позитивний або негативний вплив;
 - визнання неоднорідності спільнот, з урахуванням наступного:
 - корінне населення проживає у змішаних громадах з некорінними народами
 - громади корінних народів можуть мати різні інтереси та точки зору; консультації та участь мають включати різні гендерні, вікові та «виключені» групи;

ДПІЗ

13. Хоча загальноприйнятого визначення ДПІЗ не існує, для цілей цієї ВРП під згодою розуміється колективна підтримка корінними народами, на які впливає проєкт, запропонованої діяльності за проєктом, яка на них впливає. ДПІЗ базується на визначеному вище процесі змістовних консультацій та досягається шляхом добросовісних переговорів між клієнтом і корінними народами, на які впливає проєкт. За результатами цих переговорів корінні народи приймають рішення відповідно до своїх культурних традицій, звичаїв і практики. ДПІЗ не вимагає одностайності та може досягатися навіть у випадках, коли окремі особи чи групи серед корінних народів явно висловлюють незгоду.
14. Отримання ДПІЗ корінних народів, на які впливає проєкт, є необхідним, якщо проєкт: (i) впливає на їхні традиційні землі або ресурси; (ii) передбачає їхнє переселення з традиційних або звичаєвих земель; або (iii) впливає на їхні культурні ресурси чи передбачає використання таких ресурсів.

15. У таких обставинах клієнт повинен залучити кваліфікованих незалежних експертів, які допоможуть у проведенні та документуванні добросовісних переговорів та процесу отримання ДПІЗ.

Впливи на звичаєві землі та ресурси

16. Корінні народи часто тісно пов'язані зі своїми традиційними землями, лісами, водними ресурсами, диною флорою та фауною та іншими природними ресурсами. Ці зв'язки можуть стосуватися засобів для існування, культурного, церемоніального чи духовного виміру та визначати ідентичність і спільноту корінних народів. Отже, якщо проєкт впливає на такі зв'язки, мають враховуватися особливі міркування. Хоча згідно національного законодавства ці землі можуть не перебувати у законній власності корінних народів, використання цих земель, включаючи сезонне або циклічне використання, громадами корінних народів, часто може бути обґрунтоване та задокументоване.
17. Якщо клієнт пропонує розташувати проєкт на використовуваних традиційних землях або здійснювати комерційну розробку природних ресурсів на таких землях, внаслідок чого можуть очікуватися негативні впливи на засоби для існування корінних народів або використання цих земель для культурних, церемоніальних або духовних потреб, які визначають ідентичність та спільноту корінних народів, клієнт повинен їхню ДПІЗ На додаток до цього, клієнт повинен забезпечити наступне:
- використання землі та ресурсів корінними народами має бути задокументоване спеціалістами у співробітництві з громадами корінних народів, на які впливає проєкт, без будь-якого обмеження можливостей будь-яких інших громад корінних народів претендувати на ту саму землю; ця оцінка має бути гендерно інклюзивною та окремо враховувати ролі жінок в управлінні цими ресурсами та їхньому використанні;
 - задокументувати свої зусилля з метою уникнення або принаймні мінімізації використання для потреб проєкту землі, яка зайнята корінними народами та/або є їх власністю;
 - громади корінних народів, на які впливає проєкт, мають бути поінформовані про свої права щодо цих земель згідно національного законодавства, включаючи будь-яке національне законодавство щодо визнання традиційних прав на володіння або використання землі;
 - надати громадам корінних народів, на які впливає проєкт, адекватний час для того, щоб вони могли прийти до внутрішньої згоди, без прямого або опосередкованого нав'язуванням клієнтом його волі;
 - забезпечення безперервного доступу до природних ресурсів з визначенням еквівалентної заміни ресурсів або наданням компенсації як останнього варіанту;
 - забезпечення відповідним громадам корінних народів доступу, можливості використання і транзиту через землі, які використовує клієнт, за умови дотримання вимог охорони здоров'я, праці та техніки безпеки.

Переміщення корінних народів з традиційних чи звичаєвих земель

18. Клієнт повинен дослідити можливість впровадження альтернативних підходів до реалізації проєкту для уникнення необхідності переселення корінних народів з земель, які традиційно займали та використовували їх громади. Якщо переселення уникнути неможливо, клієнт повинен мінімізувати площу використовуваних земель і не має права здійснювати таке переселення без отримання ДПІЗ від корінних народів, на які впливає проєкт. Будь-яке переселення корінних народів має відповідати вимогам ВРП №5. Крім цього, корінні народи повинні отримати від клієнта чесну і справедливую компенсацію за землі, території та ресурси, якими вони традиційно володіли або які вони іншим чином займали та

використовували, та які були конфісковані, вилучені, зайняті, використані або пошкоджені в результаті виконання проєкту без їхньої ДПІЗ.

19. По можливості слід намагатися надавати переселеним корінним народам можливість повернутися до своїх традиційних або звичайних земель, коли підстави для їхнього переселення зникають. У таких випадках відповідні землі мають бути повністю відновлені до попереднього стану.

Культурна спадщина

20. Якщо проєкт може мати значний вплив на культурну спадщину, яка є важливою для ідентичності та/або культурних, церемоніальних або духовних аспектів корінних народів, пріоритет слід надати уникненню таких впливів. Якщо уникнути значних впливів неможливо, клієнт повинен отримати ДПІЗ корінних народів, на які впливає проєкт, і виконувати вимоги ВРП №8.
21. Якщо у проєкті пропонується використання культурних ресурсів, знань, інновацій або практики корінних народів для комерційних потреб, клієнт повинен поінформувати корінні народи про наступне: (i) їхні права згідно з цією ВРП; (ii) обсяг і характер пропонованого комерційного використання; та (iii) потенційні наслідки такого використання; а також (iv) повинен отримати їхню ДПІЗ. Клієнт також повинен визначити та запровадити механізми, які забезпечать справедливий та рівноправний розподіл вигод від комерціалізації таких знань, інновацій або практики згідно із звичаями і традиціями корінних народів, на які впливає проєкт.

Компенсація та розподіл вигод

22. Клієнт повинен за згодою з місцевою громадою забезпечити справедливу компенсацію корінним народам, на які впливає проєкт, будь-якої втрати засобів для існування внаслідок діяльності, пов'язаної з проєктом. У процесі розрахунку компенсації клієнт повинен виконувати вимоги ВРП №5 та враховувати негативні впливи проєкту на традиційні засоби для існування⁹⁶, у тому числі кочовий або пов'язаний з відгінним скотарством спосіб життя, а також сімейне життя корінних народів, приділяючи особливу увагу заробітній платі жінок та безоплатній традиційній діяльності з життєзабезпечення. Це має здійснюватись за участі представників корінних народів та експертів. Положення цього пункту також застосовуються у випадках, коли клієнт має сплачувати компенсацію місцевим або регіональним органам влади.
23. Мають бути розроблені прийнятні та законодавчо обґрунтовані механізми для передачі компенсації та/або ресурсів. Якщо земля та ресурси знаходяться у колективній власності, компенсація за них може надаватися на колективній основі. Клієнт повинен надати допомогу у створенні належних систем управління та врядування, які забезпечать ефективний розподіл компенсації між усіма членами, які мають право на її отримання, або ж колективне використання такої компенсації, у спосіб, який принесе користь усім членам групи.
24. Клієнт повинен забезпечити корінним народам, на які впливає проєкт, можливості для отримання ними вигод від розвитку, адекватних з культурної точки зору. Такі можливості мають бути пропорційними до масштабу впливів проєкту та спрямовані на покращення рівня життя та засобів для існування корінних народів належним чином, а також сприяння довгостроковому сталому використанню природних ресурсів, від яких ці корінні народи можуть залежати. Такі вигоди розвитку повинні бути надані своєчасно.

⁹⁶ Термін "традиційні засоби для існування" може тлумачитися гнучко (зокрема, включати у себе такі сучасні елементи, як етнотуризм та виробництво їжі).

25. Запропоновані клієнтом заходи з мінімізації, пом'якшення та компенсації негативних впливів, а також визначення та розподілу вигод, мають бути включені до плану з конкретними термінами виконання, зокрема Плану розвитку корінних народів (ПРКН) або плану розвитку ширшої громади з окремими компонентами для корінних народів. Такий план має розроблятися на основі консультацій з корінними народами, на які впливає проєкт. Клієнт також повинен залучити до розробки такого плану кваліфікованих соціологів, які мають відповідні технічні знання та досвід. ПРКН має включати у себе систематизовану оцінку впливів з гендерно-віковою диференціацією, а також заходи з метою подолання цих впливів на різні групи громади. Рівень деталізації та обсяг ПРКН залежатимуть від специфіки конкретного проєкту, характеру та обсягу діяльності за цим проєктом.
26. У разі присутності неявних факторів, що виключають корінні народи та окремих осіб з числа тих, які можуть отримати вигоди від проєкту (наприклад, можливості працевлаштування), на етнічних підставах, діяльність за проєктом повинна включати у себе такі коригувальні заходи, як: (i) інформування організацій корінних народів, а також окремих осіб з числа корінних народів про їхні права згідно трудового, соціального, фінансового та комерційного законодавства, а також про механізми захисту цих прав; (ii) належне та ефективне розповсюдження інформації, навчання та заходи, спрямовані на усунення перешкод для отримання вигод та ресурсів, наприклад, кредитів, працевлаштування, комерційних послуг, медичного обслуговування та освітніх послуг, а також інших вигод, які можуть бути отримані в результаті виконання проєкту, або отриманню яких може сприяти виконання проєкту; та (iii) надання робітникам, підприємцям та бенефіціарам з числа корінних народів таких самих прав та захисту, які надаються згідно національного законодавства іншим особам у подібних галузях та категоріях, з урахуванням гендерних питань та етнічної сегментації на ринках товарів та послуг, а також лінгвістичних факторів.

Механізм подання і розгляду скарг; недопущення етнічної дискримінації

27. Клієнт повинен забезпечити, щоб механізм подання скарг, створений для проєкту, як описано у ВРП №10, був культурно прийнятним та доступним для корінних народів і враховувати можливість звернення до суду або звичаєвих механізмів врегулювання спорів. Це може передбачати менший ступінь використання письмових процедур та ширше використання усних каналів інформування.

Інші вимоги

28. Під час реалізації проєкту клієнт повинен негайно повідомляти ЄБРР про всі конфлікти між корінними народами і клієнтом, які залишаються невирішеними навіть після їхнього розгляду за процедурами механізму отримання та розгляду скарг у зв'язку з проєктом.
29. Якщо держава має визначену роль в управлінні ризиками і впливами на корінні народи у зв'язку з проєктом, клієнт повинен співпрацювати з відповідним державним органом в межах, які є можливими та дозволяються цим органом, з метою досягнення результатів, які відповідатимуть цілям цієї ВРП. Крім цього, у ситуаціях, в яких можливості держави є обмеженими, клієнт повинен відігравати активну роль під час планування, реалізації та моніторингу діяльності в межах, дозволених відповідним державним органом.

Вимога ЄБРР до реалізації проєктів №8: Культурна спадщина

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проєктів (ВРП) визнається важливість культурної спадщини для нинішнього та майбутніх поколінь. Мета цієї ВРП – захист культурної спадщини та визначення вимог до клієнтів щодо уникнення або пом'якшення негативних впливів на культурну спадщину в ході їх економічної діяльності. Клієнти повинні бути обережними у своєму підході до управління культурною спадщиною та її сталого використання.
2. Як матеріальна, так і нематеріальна культурна спадщина є важливим надбанням для економічного та соціального розвитку, а також невід'ємною частиною збереження культурної ідентичності та практичних аспектів існування народу (включаючи традиційні навички, знання, вірування та/або діалекти і мови меншин).
3. Задля досягнення цих цілей захисту та збереження ця ВРП керується відповідними міжнародними конвенціями та іншими документами. У ній також визнається, що всі сторони повинні дотримуватись законодавства та нормативних документів щодо культурної спадщини у зоні впливу проєкту, а також зобов'язань за відповідними міжнародними угодами та договорами, ратифікованими країнами реалізації проєктів. Таке законодавство може включати закони щодо культурної спадщини або старожитностей, закони щодо планування територій та надання дозволів на будівництво, нормативні документи щодо заповідних зон або зон, що охороняються, інші закони та нормативні документи щодо забудованого історичного середовища або захисту культури корінних народів. Детальні вимоги до захисту корінних народів наведені у ВРП №7.

Цілі

4. Ця ВРП має наступні цілі:
 - підтримка захисту та збереження культурної спадщини;
 - прийняття ієрархії пом'якшення для захисту культурної спадщини від негативних впливів проєктів;
 - сприяння справедливому розподілу вигод від використання культурної спадщини в економічній діяльності;
 - при виявленні значних елементів культурної спадщини сприяти інформуванню про неї, повазі до неї та її збільшенню, а також потенційним соціально-економічним вигодам для місцевих громад.

Сфера застосування

5. Ця ВРП поширюється на всі проєкти, що прямо фінансуються ЄБРР, як визначено в Екологічній та соціальній політиці. Клієнт повинен буде в рамках екологічної та соціальної оцінки визначити відповідні вимоги цієї ВРП та шляхи їх виконання в якості невід'ємної частини загальної Системи екологічного і соціального менеджменту (СЕСМ) клієнта та/або Плану екологічного і соціального менеджменту (ПЕСМ) для проєкту. Вимоги до екологічної та соціальної оцінки і менеджменту описані у ВРП №1. Крім цього, клієнт повинен застосовувати цю ВРП під час реалізації проєкту, якщо цей проєкт впливає чи може вплинути на культурну спадщину (матеріальну чи нематеріальну), яка не була визначена раніше.
6. Для цілей цієї ВРП термін «культурна спадщина» визначається як група ресурсів, успадкованих від минулого, які люди визнають, незалежно від власності, як відображення та вираз їхніх цінностей, вірувань, знань та традицій, що розвиваються. Це поняття

включає матеріальну та нематеріальну спадщину, що визнається на місцевому, регіональному, національному рівні, або серед міжнародної спільноти:

- матеріальна культурна спадщина включає у себе рухомі або нерухомі об'єкти, місця, групи споруд, пов'язані з ними культурні чи священні місця, а також природні об'єкти та ландшафти, які мають археологічне, палеонтологічне, історичне, архітектурне, релігійне, естетичне або інше культурне значення;
 - нематеріальна культурна спадщина означає практики, представлення, вираження, знання, навички, які спільноти, групи та у деяких випадках окремі особи визнають як частину їхньої культурної спадщини, та які передаються з покоління в покоління.
7. Враховуючи, що місця або об'єкти, які представляють цінність або мають значення як культурна спадщина, можуть бути знайдені в неочікуваних місцях, для проєкту мають виконуватись вимоги цієї ВРП, якщо він:
- включає значні земляні роботи, знесення споруд, переміщення ґрунту, осушення, затоплення або інші зміни фізичного середовища;
 - впроваджується у місці розташування культурної спадщини, визнаному країною діяльності, чи поблизу такого місця; та/або
 - може мати негативний вплив на нематеріальні форми культурної спадщини народів, у тому числі корінних народів.
8. Вимоги цієї ВРП поширюються на культурну спадщину незалежно від того, чи захищається вона законом, і чи зазнавала вона негативних втручань раніше. Що стосується нематеріальної культурної спадщини, вимоги цієї ВРП застосовуються до неї лише у разі, якщо фізична складова проєкту чинить істотний вплив на таку культурну спадщину, або якщо проєкт передбачає використання такої культурної спадщини у комерційних цілях.

Вимоги

Процес оцінки

Консультації з особами і громадами, на які впливає проєкт, а також іншими стейкхолдерами

9. Клієнт повинен провести змістовні консультації та надання інформації про проєкт з усіма ключовими стейкхолдерами з метою: (а) визначення культурної спадщини, на яку може вплинути проєкт; (б) розуміння значення культурної спадщини для стейкхолдерів, у тому числі місцевих громад; (с) оцінки впливів і ризиків; (д) застосування ієрархії пом'якшення; та (е) визначення можливостей для отримання потенційних вигод громадою. Процедури визначення стейкхолдерів та проведення змістовних консультацій повинні відповідати вимогам ВРП №10 та виконуватися з залученням хранителів і ключових користувачів визначеної культурної спадщини, у тому числі жінок і вразливих груп.
10. Клієнт шляхом консультацій з ключовими особами і громадами, на які впливає проєкт, а також іншими стейкхолдерами повинен буде визначити, чи може розкриття пов'язаної з культурною спадщиною інформації негативно вплинути на її безпеку або цілісність. За наявності такого ризику клієнт повинен зберігати конфіденційність такої пов'язаної з культурною спадщиною інформації та може не включати чутливу інформацію до обсягу інформації, що оприлюднюється.

Визначення ризиків і впливів

11. На початковому етапі екологічної та соціальної оцінки клієнт повинен визначити, чи існує ймовірність негативного впливу проєкту на культурну спадщину, та оцінити вірогідність

будь-яких випадкових знахідок. Здійснюючи це, клієнт повинен консультуватись з відповідними органами влади, експертами, місцевими громадами та іншими стейкхолдерами залежно від конкретної ситуації.

12. У процесі оцінки необхідно охарактеризувати базову ситуацію та потенційні ризики і впливи проєкту на культурну спадщину. Обсяг оцінки має бути достатнім для характеристики потенційної важливості, ймовірності та тяжкості впливу з урахуванням думок ключових стейкхолдерів. Клієнт повинен розробити та реалізувати заходи пом'якшення для уникнення чи мінімізації впливів на культурну спадщину згідно з ієрархією пом'якшення та КМП. Якщо оцінка визначить, що проєкт може мати істотні ризики та впливи на культурну спадщину, клієнт повинен залучити спеціаліста(ів) з культурної спадщини до розробки плану управління культурною спадщиною.
13. Клієнт повинен застосовувати міжнародно визнані підходи для проведення польових досліджень, документування та захисту пов'язаної з проєктом культурної спадщини і забезпечувати застосування таких підходів підрядниками та іншими третіми сторонами.

Поводження з випадковими знахідками

14. Клієнт повинен забезпечити наявність та включення до контрактів, залежно від ситуації, процедур поведження з випадковими знахідками, що визначаються як об'єкти фізичної культурної спадщини, випадково знайдені в процесі реалізації проєкту. Такі процедури мають включати у себе повідомлення відповідних компетентних органів про знайдені об'єкти або місця; проведення навчання з процедур поведження з випадковими знахідками для персоналу проєкту, у тому числі працівників підрядників та субпідрядників; а також захист зони знахідок для уникнення будь-яких подальших порушень або пошкоджень. Клієнт не має права чіпати чи переміщувати випадкові знахідки до проведення їхньої оцінки відповідним кваліфікованим(и) спеціалістом(ами) та визначення заходів, які мають відповідати національному законодавству та цій ВРП.

Зони, які охороняються законом чи є міжнародно визнаними

15. Якщо проєкт може мати потенційні негативні впливи на культурну спадщину в зоні, яка охороняється законодавством або іншим ефективним чином та/або є міжнародно визнаною чи пропонується для отримання такого статусу національними урядами, клієнт повинен намагатися уникати таких впливів. У ситуаціях, коли впливів уникнути неможливо, а всі інші альтернативи не є доцільними, клієнт може продовжувати реалізацію проєкту лише за наступних умов:
 - дотримання місцевих, національних і міжнародних вимог щодо відповідної культурної спадщини;
 - доведення того, що всі запропоновані дії з реалізації проєкту є законно дозволеними, що може передбачати виконання оцінки впливів проєкту на зону, яка охороняється;
 - дотримання положень державних планів управління такими зонами шляхом підготовки та виконання оцінки культурної спадщини та відповідного плану управління;
 - проведення консультацій щодо запропонованого проєкту з відповідальними за управління зоною, що охороняється, відповідними державними органами, місцевими громадами та іншими стейкхолдерами згідно з ВРП № 10; та

- вивчення можливостей та реалізація програм з метою підтримки статусу зони, що охороняється, та сприяння соціально-економічному розвитку місцевих громад згідно з планом управління зоною, що охороняється.

Використання культурної спадщини у проєкті

16. Якщо проєкт передбачає використання для комерційних потреб культурних ресурсів, знань, інновацій або практики місцевих громад, які ведуть традиційний спосіб життя, клієнт повинен поінформувати ці громади про наступне: (i) їхні права згідно національного законодавства; (ii) обсяг та тип пропонованого комерційного використання; та (iii) потенційні наслідки такого використання. Клієнт не має права займатися такою комерціалізацією, якщо він не здійснить наступне: (i) проведення добросовісних переговорів з відповідними місцевими громадами, які ведуть традиційний спосіб життя; (ii) документування їхньої поінформованої участі та успішного результату переговорів; та (iii) забезпечення справедливого та рівноправного розподілу вигод від комерціалізації таких знань, інновацій або практики у відповідності зі звичаями та традиціями цих спільнот. Якщо у проєкті пропонується використання культурних ресурсів, знань, інновацій або практики корінних народів, мають застосовуватись вимоги ВРП №7.
17. Клієнт повинен вживати заходів для захисту від крадіжки та незаконного переміщення предметів рухомої культурної спадщини, на яку впливає проєкт, і повідомляти відповідні державні органи про всі такі випадки.

Вимога ЄБРР до реалізації проєктів №9: Фінансові посередники

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проєктів (ВРП) визнається, що фінансові посередники (ФП) є одним з ключових інструментів забезпечення сталого функціонування фінансових ринків та спрямування коштів у сектор мікро-, малих та середніх підприємств. До ФП відносяться різноманітні провайдери фінансових послуг, у тому числі фонди прямих інвестицій, банки, лізингові та страхові компанії, а також пенсійні фонди.
2. Специфіка фінансового посередництва передбачає набуття ФП делегованої відповідальності за виконання екологічної та соціальної оцінки, оцінки ризиків, моніторингу, а також загальне управління портфелем. Таке делегування може мати різні форми залежно від ряду факторів, зокрема типу фінансування, що надається. Ефективність управління екологічними та соціальними ризиками, яке здійснюється ФП, буде предметом постійної оцінки та моніторингу протягом життєвого циклу проєкту.

Цілі

3. Ця ВРП має наступні цілі:
 - визначити, яким чином ФП повинні управляти екологічними та соціальними ризиками і впливами, пов'язаними з підпроєктами, які вони фінансують;
 - сприяти використанню кращої практики екологічного та соціального менеджменту в підпроєктах, які фінансуються ФП;
 - сприяння ефективному управлінню екологічними і людськими ресурсами в самих ФП.

Сфера застосування

4. У цій ВРП термін «підпроєкт» означає інвестиції або напрями діяльності, залежно від ситуації, які є прийнятними для фінансування ФП з коштів, наданих Банком у рамках проєкту з ФП.
5. Вимоги цієї ВРП застосовуються до всіх підпроєктів.
6. Якщо кошти, надані ЄБРР, використовуються для загальнокорпоративного фінансування, у тому числі акціонерного фінансування, яке не можна простежити до конкретних підпроєктів, вимоги цієї ВРП застосовуються до всіх майбутніх підпроєктів ФП.
7. ФП не зобов'язаний застосовувати будь-які процедури управління екологічними та соціальними ризиками до підпроєктів, які скоріше за все матимуть мінімальні або нульові екологічні або соціальні ризики.
8. ЄБРР може вимагати від ФП може вимагатися прийняття та впровадження додаткових чи альтернативних екологічних та соціальних вимог залежно від характеру ФП, його економічної діяльності, рівня екологічних та соціальних ризиків і впливів, пов'язаних з його портфелем та підпроєктами, а також країни операцій. Такі додаткові чи альтернативні вимоги будуть включатися у конкретні екологічні та соціальні процедури, що будуть узгоджуватися між ЄБРР та ФП під час здійснення ЄБРР відповідної інвестиції.

Організаційні можливості всередині ФП

9. ФП повинен використовувати політику, системи управління та практичні методи у сфері людських ресурсів, що відповідають ВРП №2 «Трудові відносини та умови праці» і

відповідним вимогам ВРП №4 «Охорона здоров'я, праці та техніка безпеки» у сфері охорони праці та техніки безпеки, а також інформувати про ці вимоги та підходи своїх працівників.

10. ФП повинен визначити одного чи декількох представників свого старшого керівництва, які нести загальну відповідальність за питання охорони навколишнього середовища, охорони здоров'я, праці, техніки безпеки та соціальні питання, включаючи виконання цієї ВРП, ВРП №2 та відповідних вимог до охорони праці, що містяться у ВРП №4. Ці відповідальні представники старшого керівництва повинні будуть: (i) призначити з числа штатних працівників відповідальних за оперативну реалізацію екологічних і соціальних вимог та надавати їм підтримку в цьому процесі; (ii) визначити потреби у навчанні з екологічних і соціальних питань та необхідний бюджет; та (iii) забезпечити наявність належних технічних знань і досвіду (всередині ФП або шляхом залучення зовнішніх спеціалістів) для виконання оцінок та управління підпроектами, що можуть мати потенційно значні негативні екологічні чи соціальні ризики та впливи.
11. ФП повинен запровадити чітко визначену систему екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ), що має включати у себе екологічну та соціальну політику та набір екологічних і соціальних процедур, які відповідають характеру діяльності ФП, а також екологічних і соціальних ризиків, пов'язаних з підпроектами.
12. Якщо ФП може довести, що вже має СЕСМ, він повинен надати належні документальні підтвердження її наявності. У разі, якщо СЕСМ необхідно створити або вдосконалити, ФП повинен узгодити з ЄБРР відповідний план дій.
13. Екологічні та соціальні процедури повинні включати у себе механізми оцінки ризиків та моніторингу, які:
 - забезпечуватимуть перевірку всіх клієнтів/підпроектів згідно з Переліком видів діяльності, які не фінансуються ЄБРР з екологічних і соціальних міркувань, наведеному у Додатку 1 до Екологічної та соціальної політики та Переліком видів діяльності, що вимагають повідомлення, наведеним у Додатку А до цієї ВРП;
 - передбачатимуть категоризацію екологічних і соціальних ризиків пропонуваніх підпроектів (низькі/середні/високі) згідно з Переліком категорій екологічних і соціальних ризиків ЄБРР для ФП;
 - забезпечуватимуть на основі оцінки організацію проєктів з дотриманням національних регуляторних вимог в екологічній та соціальній сфері, у тому числі в разі необхідності національні регуляторні вимоги, пов'язані з проведенням публічних консультацій і оприлюдненням інформації, а також звернення до клієнтів з вимогами щодо виконання планів корегувальних заходів;
 - передбачатимуть ведення та регулярне оновлення документації з екологічними та соціальними показниками підпроектів;
 - передбачатимуть моніторинг підпроектів з метою забезпечення відповідності національному законодавству про охорону навколишнього середовища, охорону праці, техніку безпеки і трудові відносини.
14. У разі фінансування ФП підпроектів, що відповідають критеріям, наведеним у переліку проєктів категорії «А» у Додатку 2 до цієї ЕСП; такі підпроекти повинні відповідати ВРП №1-8 та ВРП №10.
15. У Переліку видів діяльності, що вимагають повідомлення, наведеному у Додатку А до цієї ЕСП, містяться види діяльності, пов'язані з особливо високими екологічними і соціальними ризиками. Якщо підпроект передбачає ведення цих видів діяльності, ФП зобов'язаний повідомити про це ЄБРР.

Взаємодія із стейкхолдерами

16. ФП повинен мати систему зовнішніх комунікацій та інформування з екологічних та соціальних питань, що може існувати, наприклад, у формі контактного відділу чи особи, які відповідатимуть на запити громадськості, у тому числі стосовно екологічних і соціальних питань. ФП повинен своєчасно реагувати на такі запити та занепокоєння. ФП також рекомендується публікувати його корпоративну екологічну та соціальну політику чи основну інформацію про його СЕСМ на власному веб-сайті у разі його наявності. По можливості ФП також слід розміщувати на своєму веб-сайті посилання на звіти з Оцінки впливів на навколишнє і соціальне середовище (ОВНСС) для підпроектів категорії «А», які вони фінансують. ФП також повинен оприлюднювати інформацію про екологічні та соціальні ризики в усіх підпроектах, про які ФП повідомляє ЄБРР згідно з п. 15 цієї ВРП, а також пропонувані заходи пом'якшення цих ризиків з урахуванням регуляторних обмежень, що застосовуються, та конфіденційності ринкової інформації, а також за умови отримання згоди від спонсора підпроекту.

Звітування перед ЄБРР

17. ФП повинен подавати до ЄБРР у прийнятній для ЄБРР формі річні екологічні та соціальні звіти про впровадження його СЕСМ, виконання цієї ВРП, ВРП №2, вимог до охорони праці та техніки безпеки, що містяться у ВРП №4, а також про екологічні та соціальні показники його портфелю підпроектів.

Додаток А. Перелік видів діяльності, що вимагають повідомлення

При фінансуванні будь-яких з наступних видів діяльності ФП зобов'язані повідомляти про це ЄБРР⁹⁷:

- (i) діяльність, що призводить до примусового переселення – ВРП ЄБРР № 5;
- (ii) діяльність, що відбувається всередині або може негативно вплинути на зону, що охороняється законом та/або є міжнародно визнаною чи пропонується національними урядами для отримання такого статусу, критично важливе середовище існування, інші екосистеми, що підтримують пріоритетні елементи біорізноманіття, зони, що представляють науковий інтерес, середовища існування рідких/вимираючих видів, економічно важливі місця вилову риби або первинні/старовікові ліси, що мають екологічне значення – ВРП ЄБРР №6;
- (iii) діяльність, що включає у себе інтенсивне вирощування худоби – ВРП ЄБРР №6;
- (iv) діяльність, що відбувається всередині або вище за течією від земель, на яких проживають корінні народи та/або вразливі групи, у тому числі земель та водотоків які використовуються для отримання джерел існування, зокрема випасу худоби, мисливства чи риболовства – ВРП ЄБРР №7;
- (v) діяльність, що може негативно вплинути на зони, які мають культурне чи археологічне значення – ВРП ЄБРР №8;
- (vi) діяльність, що може призвести до потрапляння ГМО у природне середовище – ВРП ЄБРР №6;
- (vii) усі мікро-, малі або середні ГЕС, що не підпадають під вимоги для проєктів категорії «А» – *Критерії прийнятності ЄБРР для проєктів малих ГЕС*;
- (viii) усі проєкти категорії «А», включені у Додаток 2 до Екологічної та соціальної політики ЄБРР.

⁹⁷ Курсивом зазначена основна ВРП, якій повинні відповідати пропоновані трансакції.

Вимога ЄБРР до реалізації проєктів №10: Оприлюднення інформації та взаємодія із стейкхолдерами

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проєктів (ВРП) визнається важливість відкритої та прозорої взаємодії між клієнтом, його працівниками, представниками працівників, місцевими громадами, на які безпосередньо впливає проєкт, а також іншими стейкхолдерами, якщо необхідно, в якості одного з найважливіших елементів кращої міжнародної практики (КМП) та корпоративного громадянства. Ця взаємодія є також одним із шляхів забезпечення екологічної, соціальної та загальної сталості проєктів. Зокрема, ефективна взаємодія з громадами, що відповідає характеру і масштабам проєкту, сприяє сталості екологічних і соціальних показників діяльності, може забезпечувати покращення фінансових, соціальних та екологічних результатів, а також збільшення вигод для громад.
2. Взаємодія із стейкхолдерами є центральним елементом побудови міцних, конструктивних і відповідальних відносин, що є важливими для успішного управління екологічними і соціальними ризиками і впливами у проєкті. Це інклюзивний та постійний процес, який є найбільш ефективним, якщо починається на ранньому етапі проєкту та є невід'ємною частиною оцінки, управління та моніторингу екологічних і соціальних ризиків та впливів проєкту.

Цілі

3. Ця ВРП має наступні цілі:
 - визначення систематичного підходу до взаємодії із стейкхолдерами, який допоможе клієнтам будувати і підтримувати конструктивні відносини з їхніми стейкхолдерами;
 - забезпечення засобів ефективною та інклюзивною взаємодією із стейкхолдерами проєкту протягом усього проєктного циклу;
 - забезпечення розкриття належної екологічної та соціальної інформації та проведення змістовних консультацій із стейкхолдерами проєкту, а також врахування відгуків і пропозицій, отриманих у процесі консультацій; та
 - забезпечення належного розгляду і надання відповідей на скарги, отримані від стейкхолдерів.

Сфера застосування

4. Ця ВРП поширюється на всі проєкти. У всіх проєктах має бути як мінімум проведено визначення стейкхолдерів та розробка і впровадження механізму подання та розгляду скарг. Подальша взаємодія із стейкхолдерами, що описується в цій ВРП, проводиться з урахуванням характеру і масштабу проєкту, його стейкхолдерів, а також потенційних екологічних або соціальних ризиків і впливів.

Вимоги

5. Клієнт повинен здійснювати визначення стейкхолдерів та взаємодію з ними в якості невід'ємної частини процесу екологічної та соціальної оцінки проєкту, систем екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ), а також плану екологічних і соціальних заходів (ПЕСЗ) згідно з ВРП №1. Також цю ВРП слід читати разом з вимогами ВРП №2 стосовно взаємодії з працівниками та ВРП №4 стосовно дій у надзвичайних ситуаціях. Якщо проєкт передбачає примусове переселення або економічне переміщення, вплив на корінні народи чи негативний вплив на культурну спадщину, клієнт також повинен виконувати

спеціальні вимоги щодо оприлюднення інформації та консультацій, передбачені ВРП №5, ВРП №7 та ВРП №8.

6. Взаємодія із стейкхолдерами повинна включати у себе наступні елементи: визначення та аналіз стейкхолдерів, планування взаємодії із стейкхолдерами, оприлюднення інформації, змістовні консультації, впровадження механізму подання та розгляду скарг, а також постійне звітування перед відповідними стейкхолдерами.
7. Клієнти повинні взаємодіяти із стейкхолдерами на основі надання стейкхолдерам доступу до своєчасної, релевантної, зрозумілої та доступної інформації у змістовний, ефективний, інклюзивний та культурно прийнятний спосіб та без маніпуляцій, втручання, примушення та залякування.
8. Взаємодія із стейкхолдерами має розпочинатися якомога раніше у процесі підготовки проєкту та тривати протягом усього життєвого циклу проєкту. Характер і частота взаємодії із стейкхолдерами повинні бути пропорційними до характеру і масштабів проєкту, його потенційних негативних екологічних або соціальних впливів, а також рівня інтересу стейкхолдерів. Клієнт повинен виконувати вимоги національного законодавства щодо інформування та консультацій з громадськістю, у тому числі закони, якими імплементуються зобов'язання відповідної країни згідно з міжнародним законодавством.
9. Клієнт повинен чітко визначити ролі, функції та повноваження, а також призначити конкретних працівників, які відповідатимуть за виконання та моніторинг заходів взаємодії із стейкхолдерами.

Взаємодія на етапі підготовки проєкту

Визначення стейкхолдерів

10. Клієнт повинен визначити і задокументувати стейкхолдерів, що визначаються як різні особи або групи, які (i) зазнають чи можуть зазнати впливів (прямих чи непрямих) від проєкту (сторони, на які впливає проєкт); або (ii) можуть бути зацікавлені у проєкті (інші зацікавлені сторони).
11. Клієнт повинен визначити сторони, на які впливає проєкт (осіб або групи), які через їхні особливі обставини можуть бути в невігідному становищі або вразливими. На основі цього визначення клієнт повинен далі визначити осіб чи групи, які можуть мати різні занепокоєння та пріоритети стосовно впливів від проєкту, заходів пом'якшення та вигод і у зв'язку з цим можуть потребувати інших та/або окремих форм взаємодії. Процедура визначення та аналізу стейкхолдерів має бути достатньо детальним для правильного визначення необхідного рівня комунікації за проєктом.

План взаємодії із стейкхолдерами

12. Для проєктів, що можуть мати негативні екологічні та/або соціальні ризики і впливи, клієнт повинен розробити та виконувати План взаємодії із стейкхолдерами (ПВС) або еквівалентний документований процес з урахуванням характеру та масштабів відповідних ризиків та впливів, а також етапів проєкту. У проєктах, що вимагають виконання Оцінки впливів на навколишнє та соціальне середовище (ОВНСС), ПВС повинен враховувати вимоги до оприлюднення інформації та проведення консультацій для проєктів категорії «А», що визначені нижче у п. 22-26 цієї ВРП.
13. У ПВС має бути описано, як відбуватиметься процес взаємодії з визначеними стейкхолдерами протягом життєвого циклу проєкту, у тому числі час і методи взаємодії, інформація, що буде оприлюднюватися, мови оприлюднення інформації та види

інформації, що буде запитуватися у стейкхолдерів. ПБС має враховувати основні характеристики (у тому числі стать) та інтереси сторін, на які впливає проєкт, а також інших стейкхолдерів, і передбачати різні рівні та методи взаємодії для кожної з цих груп. Рівень деталізації ПБС визначається в кожному випадку окремо. Ресурси, що виділяються для взаємодії із стейкхолдерами, мають бути визначені у ПБС. ПБС має оновлюватися в міру необхідності протягом життєвого циклу проєкту.

14. Якщо взаємодія із стейкхолдерами значною мірою залежить від представників громад⁹⁸, клієнт повинен докласти розумних зусиль для перевірки того, що ці особи дійсно представляють думки відповідних громад і дійсно забезпечують процес комунікації, передаючи інформацію своїм громадам та зауваження громад клієнту чи державним органам, залежно від ситуації.
15. Якщо за взаємодію із стейкхолдерами відповідають державні органи, клієнт повинен співпрацювати з такими органами в дозволеному обсязі з метою досягнення результатів, які відповідатимуть цій ВРП. У разі невідповідностей між місцевими регуляторними вимогами та цією ВРП клієнт повинен визначити заходи з взаємодії на додаток до тих, які формально вимагаються законодавством, та взяти на себе зобов'язання щодо вжиття таких додаткових заходів, якщо необхідно.
16. У випадках, коли точне місце розташування проєкту не є відомим, ПБС повинен мати рамковий формат у складі загальної СЕСМ клієнта. Він повинен містити опис загальних принципів і стратегії визначення стейкхолдерів, а також план процесу взаємодії згідно з цією ВРП, що буде реалізований після визначення місця розташування проєкту.
17. Клієнти з операціями у більш ніж одному місці та проєктами, що передбачають загальне корпоративне фінансування, фінансування оборотного капіталу чи акціонерне фінансування, повинні прийняти та реалізовувати корпоративний ПБС. Корпоративний ПБС повинен відповідати характеру економічної діяльності клієнта, пов'язаним з нею екологічними і соціальними впливами, а також рівнем інтересу стейкхолдерів. ПБС повинен бути вчасно запроваджена на відповідних об'єктах. Він повинен включати у себе процедури та ресурси, які забезпечать належну взаємодію із стейкхолдерами на рівні окремих об'єктів, а також одержання стейкхолдерами, які знаходяться поблизу цих об'єктів, інформації про їхні екологічні та соціальні показники і механізм подання та розгляду скарг.

Оприлюднення інформації

18. Якщо проєкт має екологічні та соціальні впливи, клієнт повинен оприлюднювати відповідну проєктну інформацію для того, щоб допомогти стейкхолдерам зрозуміти пов'язані з проєктом ризики, впливи та можливості. Клієнт повинен надати стейкхолдерам доступ до наступної інформації:
 - мета, характер, масштаб і тривалість проєкту;
 - ризики і потенційні впливи на стейкхолдерів та пропонувані плани пом'якшення цих впливів і ризиків з визначенням потенційних ризиків і впливів, які можуть непропорційно вплинути на вразливі групи чи групи, які знаходяться у невідповідних умовах, та диференційованими заходами пом'якшення цих ризиків і впливів;
 - передбачена процедура взаємодії із стейкхолдерами, можливості та способи для участі стейкхолдерів;
 - час і місце проведення всіх передбачених зустрічей з метою консультацій з громадськістю, а також процедури повідомлення про такі зустрічі, представлення їх результатів та звітування;

⁹⁸ Наприклад, громадські та релігійні лідери, представники місцевих органів врядування та громадянського суспільства, політики, вчителі та/або інші особи, які представляють одну чи більшу кількість груп стейкхолдерів.

- процедура отримання та розгляду скарг.

Ця інформація має оприлюднюватися на місцевій мові (мовах) та у доступний і культурно прийнятний спосіб. При цьому необхідно враховувати особливі потреби груп, що можуть зазнавати диференційованих або непропорційних впливів від проєкту через їх статус, або груп населення, які мають особливі інформаційні потреби (зокрема, через обмежені можливості, рівень грамотності, гендерні фактори, мобільність, мовні бар'єри або фактори доступності). У разі, якщо це буде необхідним і культурно прийнятним, для оприлюднення інформації може бути найнята третя сторона з метою уникнення залякування, примушення чи будь-яких форм маніпуляції.

Змістовні консультації

19. Клієнт повинен провести змістовні консультації з урахуванням характеру і масштабу ризиків та негативних впливів проєкту, а також рівня інтересу стейкхолдерів. Якщо клієнт вже здійснює такий процес, він повинен надати належні документальні підтвердження цього.

20. Змістовні консультації – це процес, що має відбуватися в обох напрямках та:

- починається на ранньому етапі планування проєкту з метою збору початкових думок щодо проєктної пропозиції та врахування цих думок при розробці проєкту;
- заохочує стейкхолдерів надавати зауваження та відгуки, зокрема для врахування під час розробки проєкту, а також брати участь у визначенні та пом'якшенні екологічних і соціальних ризиків і впливів;
- триває постійно;
- базується на попередньому розкритті та поширенні релевантної, прозорої, об'єктивної та легкодоступної інформації у строки, які дозволяють проведення консультацій із стейкхолдерами;
- проводиться у культурно прийнятному форматі на відповідних місцевих мовах, є зрозумілим для стейкхолдерів і враховує процеси прийняття рішення з боку стейкхолдерів;
- враховує зворотній зв'язок та реагує на нього;
- підтримує активну та інклюзивну взаємодію із сторонами, на які впливає проєкт, у тому числі вразливих груп і груп, які знаходяться у невігідних умовах;
- є вільним від зовнішніх маніпуляцій, втручань, примушення, дискримінації та помсти; та
- документується клієнтом.

21. Клієнт повинен вчасно інформувати тих, хто бере участь у процесі громадських консультацій, про остаточне рішення щодо проєкту, пов'язані з ним заходи пом'якшення екологічних і соціальних ризиків і впливів, всі вигоди від проєкту для місцевих громад, причини та міркування, на основі яких було прийняте рішення. Ця інформація повинна включати у себе резюме отриманих відгуків і пропозицій та стисле пояснення, яким чином вони були враховані, або причин, через які вони не були враховані, а також наявний механізм подання та розгляду скарг.

Оприлюднення інформації та консультації у проєктах категорії «А»

22. Проекти категорії «А» вимагатимуть від клієнта проведення формального процесу оприлюднення інформації та консультацій з залученням відповідних сторін, який включається до кожного етапу процедури ОВНСС з урахуванням етапу реалізації проєкту. Цей процес передбачає організовані та ітеративні консультації, що призводять до врахування клієнтом під час прийняття ним рішень думок відповідних сторін щодо питань, які прямо на них впливають.
23. Клієнт повинен на ранньому етапі ОВНСС з'ясувати разом із визначеними стейкхолдерами її необхідний обсяг з метою визначення основних ризиків і впливів, що мають стати предметом цієї оцінки. Під час цього з'ясування обсягу ОВНСС стейкхолдерам має бути забезпечена можливість надання зауважень та рекомендацій до проєкту ПВС та інших документів щодо з'ясування обсягу ОВНСС.
24. На додаток до ОВНСС і ПВС клієнт повинен оприлюднити план екологічних і соціальних заходів (ПЕСЗ) і нетехнічне резюме (НТР)⁹⁹ проєкту. Відповідні плани управління повинні оприлюднюватися згідно з ВРП та узгоджуватися з Банком.
25. Процес консультацій та оприлюднення інформації повинен відповідати всім застосовним вимогам національного законодавства про оцінку впливів на навколишнє середовище та інших відповідних законів. Клієнт повинен тримати звіт про ОВНСС у публічному доступі протягом усього життєвого циклу проєкту, але час від часу він може змінюватися шляхом включення додаткової інформації. Після завершення проєкту цей звіт може передаватися в архів за умови збереження можливості його своєчасного надання на відповідний запит.
26. Клієнт повинен надавати стейкхолдерам регулярні звіти про свої екологічні та соціальні показники у формі окремих публікацій, на своєму веб-сайті, чи так, як визначено у ПВС. Ці звіти мають бути у форматі, доступному для стейкхолдерів та оприлюднюватися з регулярністю, що має бути пропорційною рівню занепокоєння відповідних громад, але не рідше, ніж один раз на рік.

Взаємодія на етапі реалізації проєкту та зовнішнє звітування

27. Клієнт повинен постійно надавати інформацію визначеним стейкхолдерам протягом усього життєвого циклу проєкту. Частота, метод надання та характер цієї інформації залежатимуть від проєкту та його негативних екологічних і соціальних ризиків і впливів, стейкхолдерів та рівня зацікавленості. Може також виникати необхідність в оприлюдненні додаткової інформації чи додаткових консультацій на ключових етапах проєктного циклу, та щодо певних конкретних питань, які були визначені в якості предмету занепокоєння стейкхолдерів у процесі розкриття інформації чи консультацій, або ж через механізм подання та розгляду скарг.
28. У разі необхідності та доцільності клієнт також повинен звертатися до сторін, на які впливає проєкт, з проханням надати відгуки щодо ефективності заходів пом'якшення впливів. У проєктах з потенційно значними ризиками чи негативними впливами на певні громади клієнт також може, враховуючи рівень інтересу з боку стейкхолдерів, залучати членів громад чи інших відповідних стейкхолдерів до участі в екологічному та соціальному моніторингу згідно з ВРП №1.

Механізм подання та розгляду скарг

⁹⁹ Згідно з Директивою про доступ до інформації ЄБРР Банк зобов'язаний оприлюднювати ОВНСС для проєктів категорії «А» у приватному секторі за 60 календарних днів до їхнього розгляду Радою директорів, для проєктів категорії «А» у державному секторі – за 120 календарних днів до їхнього розгляду Радою директорів.

29. Клієнт повинен знати про пов'язане з проектом занепокоєння стейкхолдерів і своєчасно реагувати на нього. Для цього клієнт повинен якомога раніше у процесі підготовки проекту створити ефективний механізм подання та розгляду скарг для вирішення проблем, про які повідомляють стейкхолдери, зокрема у зв'язку з екологічними і соціальними аспектами діяльності клієнта. Такий механізм повинен відповідати ризикам і потенційним негативним впливам проекту:

- механізм подання та розгляду скарг повинен забезпечувати оперативний та ефективний розгляд і вирішення скарг у прозорий та культурно прийнятний спосіб, вільний від маніпуляцій, втручань, примушення, залякування та помсти, що буде доступним на безоплатній основі для всіх сторін, на які впливає проект, без стягнення плати та покарання. Такий механізм не повинен заважати доступу до судових чи адміністративних засобів правового захисту. Клієнт повинен інформувати стейкхолдерів про цей механізм у процесі своєї взаємодії з ними, а також регулярно звітувати перед громадськістю про його використання, забезпечуючи захист приватності скаржників;
- процес отримання та розгляду скарг повинен бути культурно прийнятним, тактовним та об'єктивним, а також забезпечувати реагування на потреби та занепокоєння стейкхолдерів. Цей механізм також повинен забезпечувати можливість анонімного подання та вирішення скарг;
- клієнт розглядатиме можливість застосування медіації для вирішення скарг у проєктах, які викликають значне занепокоєння в громад; та
- буде здійснюватися регулярний моніторинг функціонування механізму подання та розгляду скарг і аналіз тенденцій.

Зміни в екологічних ризиках і впливах проекту

30. ПБС має містити положення щодо залучення стейкхолдерів у разі виникнення змін на будь-якому етапі життєвого циклу проекту, які призводять до значних змін в екологічних або соціальних ризиках і впливах. Клієнт повинен інформувати стейкхолдерів, яким чином ці ризики та впливи пом'якшуються. Якщо ці ризики та негативні впливи є значними, клієнт повинен провести додаткові консультації.

Примітки

Контактна інформація ЄБРР

Європейський банк реконструкції та розвитку
Ван Іксчейндж Сквер
Лондон EC2A 2JN
Велика Британія
www.ebrd.com

Тел.: +44 20 7338 6000

Запити про надання інформації:
www.ebrd.com/eform/information-request

1096 Екологічна та соціальна політика
© Європейський банк реконструкції та розвитку